

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KRİMİNOLOJİ VE CEZA ADALETİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAŞLILIK ve DOLANDIRICILIK SUÇU
KORKUSU

Gülizar SOLMAZ

2501181369

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK

İSTANBUL – 2022

ÖZ

YAŞLILIK ve DOLANDIRICILIK SUÇU KORKUSU

GÜLİZAR SOLMAZ

Çalışma kapsamında yapılan mülâkatlarla yaşlı bireylere yaşamış oldukları mağduriyet deneyimlerine dair sorular sorulmuş ve yaşlıların suç olgusuna (dolandırıcılık suçu) yaklaşımları suç korkusu temelinde tartışılmıştır.

Yapılan bu nitel çalışmayla; yaşlılarda dolandırıcılık suçu korkusunun bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa ne boyutta olduğunu araştırmak ve ortaya çıkan sonucun sebeplerini göstermek araştırmanın amaçlarındandır. Bu bağlamda araştırma deseni olarak insan deneyimlerini odağa alan fenomenolojik yaklaşım belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme ile araştırmanın amacına uygun şekilde araştırmaya bilgi sunma açısından zengin kişiler seçilerek derinlemesine araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Ülkemizin farklı şehirlerinde ikamet eden 65 yaş ve üzeri 11 katılımcıdan yaşadıkları mağduriyet deneyimlerini kendi ifadeleriyle aktarmaları istenmiş, sonrasında her katılımcıya yaşamış olduğu olay bağlamında sorular yöneltilmeye devam edilmiştir.

Mülâkatlarda katılımcıların korku dışında öfke ve utanç duyduklarına dair dikkat çeken ifadelere rastlanmıştır. Sorulan sorulara verilen yanıtlarda genel itibariyle katılımcıların bu deneyimlerinden kaynaklanan bir korku yaşadıkları çok net görülmemekle birlikte korku dışında yaşadıkları bu duygulara şahit olunmuştur.

Anahtar kelimeler: yaşlı, dolandırıcılık suçu, suç korkusu, mağduriyet, yaşlı istismarı, yaşlanma sosyolojisi

ABSTRACT

ELDERLY AND FEAR OF FRAUD (CRIME)

GÜLİZAR SOLMAZ

In the interviews conducted in the study, questions about the victimization experiences of the past were asked and the approaches of the elderly to the phenomenon of crime (fraud crime) were discussed on the basis of fear of crime.

With the qualitative study; It is one of the aims of the research to investigate whether there is a fear of fraud in the elderly, to what extent it is, and to show the reasons for the result. In this context, a phenomenological approach that focuses on human experiences has been determined as a research design. With purposive sampling, in-depth research was tried to be done by selecting people who were rich in terms of presenting information to the research in accordance with the purpose of the research. 11 participants aged 65 and over residing in different cities of our country were asked to convey their experiences of victimization in their own words, and then questions continued to be asked to each participant in the context of the event they had experienced.

In the interviews, remarkable expressions were found that the participants felt anger and shame apart from fear. In the answers given to the questions, it is not clear that the participants experienced a fear arising from these experiences in general, but these feelings other than fear were witnessed.

Key words: elderly, fraud crime, fear of crime, victimization, elder abuse, sociology of aging

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın temeli Kriminoloji ve Ceza Adaleti bölümünde eğitime başladığım ilk yıl oluşmuştur. Bu dönem hazırladığım ödevlerden biri yaşlı bireylerin kendi muhitlerindeki yaşamlarına mercek tutan bir araştırmayı konu almıştı. Yaşlı bireylerle diyalogum ilk o zamanlar kurulmuş olup buradan onların yaşamlarında üstesinden gelmeye çalıştıkları zorlukları gün yüzüne çıkarmak fikri doğmuştur. Literatür araştırmamın ardından bu konuya akademik olarak yönelimimizde ciddi eksiklik olduğu dikkatimi çekti. Bu konuyu seçerek hem literatürdeki boşluğun dolmasında bir adım atmış olacak ve yeni araştırmalara bu yönde yol gösterecektim hem de büyüklerimizin bu mücadelesini bir anlamda daha görünür kılacaktım.

Öncelikle gerek bu çalışmanın ortaya çıkış sürecinde, gerekse de tezimi savunacağım gün her an yanımdaki varlığıyla desteğini güçlü şekilde hissettiğim sevgili hayat arkadaşım Özgür ERASLAN'a ve beni bu yola girmekte cesaretlendiren kıymetli aileme şükranlarımı sunarım.

Tez yazma sürecimde elinden gelen yardımı esirgemeyen ve gelecekte de bana verdiği bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm değerli danışman hocam Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK'e; Kriminoloji ve Ceza Adaleti bölümü için büyük emek veren, aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi lisans eğitimimde aldığım seçmeli ders sayesinde beni Kriminoloji ve Ceza Adaleti bölümü ile tanıştıran değerli hocam Doç. Dr. Tuba TOPÇUOĞLU'na ve diğer tüm hocalarıma eğitim hayatım boyunca bana kazandırdıkları her şey için teşekkürü bir borç bilirim.

Değerli zamanlarını mülâkat için ayıran katılımcıların her birine de sonsuz teşekkürler.

Gülizar SOLMAZ
İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SUÇ MAĞDURİYETİ ve SUÇ KORKUSU

1.1. Suç Mağduru ve Suç Mağduriyeti.....	13
1.2.Suç Korkusunun Kavramsallaştırılması ve Suç Korkusunu Açıklayan Temel Yaklaşımlar	15
1.2.1. Kırılganlık/Savunmasızlık Yaklaşımı	21
1.2.2. Risk Algısı/Risk Değerlendirme Yaklaşımı	27
1.2.3. Mağduriyet Yaklaşımı.....	28
1.2.4. Düzensizlik Yaklaşımı	30
1.3. Suç Korkusunun Diğer Faktörlerle İlişkileri.....	34
1.4. Suç Korkusunun Yaşam Pratiklerine Etkileri	35

İKİNCİ BÖLÜM YAŞLANMA VE YAŞLILIKTA SUÇ MAĞDURİYETİ

2.1. Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanma.....	42
2.2. Yaşlılıkta Suç Mağduriyeti	46
2.3.Yaşlılarda Suç Korkusu ve Yaşam Pratiklerine Etkileri	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DOLANDIRICILIK BAĞLAMINDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA

3.1. Dolandırıcılık Suçu ve Dolandırıcılık Suçu Mağduru Olarak: Yaşlı Bireyler....	55
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	56
3.2.1. Çalışma Grubu.....	58
3.2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması Süreci	60
3.2.3. Verilerin Analizi.....	60
3.2.4. Geçerlik ve Güvenilirlik	61
3.2.5. Çalışmanın Sınırlılıkları	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

4.1. SUÇ FAİLLERİYLE TEMAS: İSTENMEYEN DİYALOG	64
4.2. DOLANDIRICILIK EYLEMLERİNE YÖNELİK BİLİNÇLENME	75

4.2.1.Dolandırıcılık Yöntemleri	75
4.2.2. Katılımcıların Gündem Takibi	78
4.2.3. Dolandırıcılık Eylemleri Hakkında Uyarılar.....	82
4.3. DOLANDIRICILIK SUÇUNUN KATILIMCILARIN HAYATLARINDAKİ YANSIMALARI.....	86
4.3.1. Dolandırıcılık Suçu ve Dolandırıcılık Suçu Failleri Üzerine Bir Konuşma.....	86
4.3.2. Yakınların Yaklaşımları	91
4.3.3. Olay Sonrası Gündelik Yaşantıları ve Aldıkları Önlemler	94
4.3.4. İnsanlarla İlişkiler ve Güven Durumları.....	102
4.3.5. Devlet Kurumlarına Duyulan Güven	105
SONUÇ	115
KAYNAKÇA	120

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1: Katılımcı numaraları, katılımcıların cinsiyeti, yaşları ve yaşadıkları şehirler

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.:	aktaran
Bkz.:	bakınız
s.:	sayfa
vd.:	ve diğerleri
vs.:	ve saire
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
UNFPA:	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations Population Fund)
AB:	Avrupa Birliği (European Union)
BCS:	İngiliz Suç Anketi (British Crime Survey)
UNICRI:	Birleşmiş Milletler Bölgelerarası Suç ve Adalet Çalışmaları Enstitüsü (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute)
NCC:	Ulusal Suç Komisyonu (National Crime Commission)

GİRİŞ

Korku, insanlık tarihi boyunca somut veya algılanan tehditler karşısında insanı hayatta tutma işlevi gören en temel duygulardan biridir ve kişiyi korkuya yol açan faktöre karşı uyanık olmaya, bir müdahalede bulunmaya ya da hareket ile karşılık vermeye yöneltmektedir. Bireylerin birbirleri arasındaki ilişkilerini, davranışlarını, algılarını ve gündelik yaşamlarını etkiler. Birçok şey insanın korku duygusunu tetikleyebilir; bu bazen bir hayvan olabilir, bazen de kapalı küçük bir alan, bazen hastalıklar ve ölüm, bazense suç gibi insan faktörlü eylemler olabilir. Korkunun iki kaynağından bahsetmek mümkündür: İnsanların doğuştan sahip olduğu, doğasının bir parçası olan “doğal korkular” ve gerek bireyin yaşının ilerlemesiyle gerekse de bireyi korku ve paniğe sevk eden uyarıcılar neticesinde kazandığı “öğrenilen korkular” (Friedberg Research / Forecasts Inc., 1983: 22-23. Akt.: Vural, 2018:19).

Türk Dil Kurumu’nda (TDK) suç korkusunun bir tanımı yapılmamış olmakla birlikte korku tanımı “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü; kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara; gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, solunum ve kalp atışı hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu” olarak yapılmaktadır. Suç korkusu; esasında bireyin nedenini tam olarak bilemediği, gözle görülemeyen sebeplere dayalı ve şekilsiz korku olarak da adlandırılan bir korku türüdür (Dolu, Uludağ ve Dolutaş, 2010:63). Farrall, Jackson ve Gray’e (2009:21) göre suçtan tamamıyla ayrı değerlendirilmesi gereken *kendi çapında* bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Suç korkusu, nedenleri ve önleme stratejileri ile üzerinde ciddiyetle çalışılması gereken bir konudur. Kişisel düzeydeki suç korkusu hareket ve faaliyet kısıtlamasının akabinde kişisel özgürlüğü azaltır. Kişide kaygı ve korku, topluma yabancılaşıma ve memnuniyetsizlik ile insanların ve toplumun gereksiz yere korunmasına ve özen gösterilmesine neden olur, gayri-resmi sosyal kontrolü azaltır, kentin kamusal cadde/sokaklarını tehlikeli alanlara dönüştürür, kentsel alanların kullanımını, ilçenin bütünlüğünü ve koordinasyonunu azaltır ve aynı zamanda mahalle birliklerine ve sosyal gruplara katılımı azaltır. Birçok insan suçun kendisinden ziyade suç korkusundan etkilenir (Rezvan ve Sadra, 2019). Bu nedenle suç korkusu, suçun kendisi kadar önemlidir

(Moore ve Shepherd, 2006:293). Ayrıca Stafford, Chandola ve Marmot (2007)'un suç korkusu ile akıl sağlığı ve fiziksel işlevi konu aldığı çalışmasında, gerçek suç oranlarındaki azalmanın suç korkusunun (ve sonra da sağlık üzerinde etkisinin) azalmasında yeterli olmayabileceğini göstermektedir. Bu noktada suç korkusunun suç oranlarıyla ilgisinin bulunmadığını, dolayısı ile sosyolojik bir olgu olarak arkasında yatan bireysel ve toplumsal faktörlerin neler olduğunu keşfetmenin önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Belki de bu nedenle toplumsal, siyasi ve akademik mecralarda fazlaca yankı uyandıran bu anahtar kavramın doğasının ne olduğu, ne kadar yaygın olduğu ve hangi faktörler tarafından açıklanabileceği önemlidir. Bunun yanı sıra suç korkusunun bireyler üzerindeki sonuç ve etkilerini anlamamızın önemi yadsınamaz; suç kadar suç korkusunun da azaltılmasına atfedilen değer bu öneme açıkça işaret etmektedir (Brand ve Price, 2000).

Birçok disiplinden araştırmacının (kriminoloji başta olmak üzere sosyoloji, psikoloji, gerontoloji, viktimoloji vs.) ele aldığı bu konunun çeşitli boyutlarına dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğu, nicel araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Suç korkusu ile ilgili nitel çalışmalara rastlamak güçtür (Yücel, 2009:289). Çalışmaların bir kısmı epistemolojik olarak pozitivist geleneklere dayanmaktadır. Pozitivist geleneğe dayanan çalışmalar, baskın kriminolojik yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu çalışmalar, suç korkusunun objektif olarak var olan sosyal bir fenomen olduğuna ve suç korkusu kavramının bu sebeple ampirik olarak nicel araştırmaya uygun olduğuna işaret etmektedir (Bryman, 1984). Suç korkusu araştırmasında kullanılan ana metodoloji ankettir. Diğer bir kısım çalışma ise epistemolojik olarak sosyal yapılandırmacılığa ve ampirik olarak nitel metodolojiye dayanmaktadır. Bazı çalışmalarda rastlanan nitel yaklaşımlar bir dereceye kadar nicel araştırma sınırlılıklarını ele almak için geliştirilmiştir, ama ana metodolojik yaklaşımı oluşturmamaktadır (Ferraro ve LaGrange, 1987, Akt.: Gouseti, 2016:15). Çalışmalarda sıklıkla nicel yöntem kullanmaya istekli olan araştırmacılar, katılımcılara suç korkusunun gelişme ve değişme gibi dinamik süreçlerine ilişkin soruları dışarıda bırakan sorular yöneltmektedir. Farrall vd. (1997:661) kantitatif/nicel yöntemlerle hazırlanan anket sorularının korkunun üretildiği sosyo-kültürel durumları, geçici ve mekânsal korkuyu içermediğini öne sürmekte,

kalitatif/nitel yöntemlerin bu konudaki gücüne vurgu yapmaktadır. Pain (1997:120), çoğu araştırmada geniş ölçekli suç anketleri kullanıldığını, bu “snap-shot anketler” yoluyla suç korkusunun belirli bir zaman ve mekâna oturtulamadığını öne sürmektedir. Fattah ve Sacco (1989), suça maruz kalma korkusu ya da diğer bir ifadeyle suç korkusunu nicel yöntemlerle ölçmeye kalkışmanın korkuyu bireylerin somut tutumu olarak görmeye neden olacağını savunmaktadır; bu durum korkunun bulanık ve problemlili sosyal yapısını göz ardı etmeye yol açmaktadır. Nicel yöntemler korkunun zamana göre değişmekte ve gelişmekte olduğunu göstermemektedir (Akt.: Hale, 1996:85). Hale (1996:92), bireysel farklılıkları ortaya çıkarmak, katılımcıların geçmişte yaşadıkları hakkında bilgi edinmek için odak grup ve derinlemesine mülakatı içeren nitel çalışmaların artması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Keza Walklate (1995) de nicel yöntemin kullanılmasının nüfusun kalabalık olduğu yerlerde yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik özelliklerin suç korkusu üzerindeki etkisini ölçmek için kolaylık sağladığını ancak insanların neden korktuklarını açıklamada yetersiz kaldığını, nicel yöntemle sorulan soruların yanlı olabileceğini ifade etmektedir. Özellikle kapalı uçlu soru kullanıldığı zaman katılımcıların daha fazla korku duydukları sonucu ortaya çıkarken, açık uçlu soruların sorulması ile katılımcıların kendi fikrini daha fazla belirttikleri saptanmıştır (Chadee ve Dittan, 2003:418).

ABD ve İngiltere’de başta olmak üzere bazı ülkelerde suç korkusu ile ilgili çalışmalara 1960’lı yıllardan itibaren rastlanırken Türkiye’de suç korkusu çalışmasının ilki daha yeni tarihlidir. Suç korkusu çalışmalarının yoğun olarak Anglosakson ülkelerde gerçekleştiriliyor olmasına karşılık başka coğrafyalarda yeterince ele alınmamasının bir eksiklik olduğunu bu noktada belirtmek gerekmektedir. Türkiye’nin 2005 yılında Birleşmiş Milletler Bölgeselarası Suç ve Adalet Çalışmaları Enstitüsü (UNICRI) tarafından gerçekleştirilen Uluslararası Suç Mağduru Araştırması’na (ICVS) katılmasıyla birlikte çalışmalar ülkemizde de başlamıştır. Ülkemizde suç korkusuyla ilgili çalışmalardan ilk göze çarpan, Uludağ ve Dolu tarafından 2009-2011 yılları arasında yapılan TÜBİTAK destekli Türkiye Ulusal Suç Korkusu Araştırması’dır (Dolu ve Uludağ, 2011).

Ülkemizde suç korkusuna dair hem nitel hem nicel yöntemle tasarlanmış çalışmalar mevcut olmakla birlikte yaşlıları odağa alan nitel bir çalışmaya rastlanamamıştır (Bkz.: Çolpan Erkan ve Sevin, 2018; Dolu, Uludağ ve Doğutaş, 2010; Ömeroğlu, 2012; Çoklar ve Solak, 2017; Vural, 2018). Türkiye’deki çalışmalarda kadınların, ebeveynlerin, kent sakinlerinin, öğrencilerin, LGBT’li bireylerin duyduğu suç korkusu ile diğerlerinin suç mağduru olmasına karşı duyulan korku konu alınmıştır (Bkz.: Tandoğan, 2018; Boztoprak, 2021; Tandoğan ve İlhan, 2016; Karasu, 2017; Aytaç, Derdiman, Baştürk ve Öngen, 2015; Yirmibeşoğlu ve Ergun, 2015; Reşitoğlu, 2017; Sipahi, 2016; Özaşçılar ve Ziyalar, 2009; Yorulmaz, 2017; Aytaç, Derdiman, Baştürk ve Öngen, 2015; Mühürçüoğlu, 2010; Gökulu, 2010; Baki, 2021; Kosukoğlu, 2011; Temurçin, Kılıç ve Aldırmaz, 2020; Demiray, 2018; Talu, 2015; Yedikardeş, 2017).

Ayrıca son yıllarda ülkemizde artış gösteren göçmen nüfus dolayısıyla göçmen suçluluğu ve göçmenlere karşı duyulan suç korkusuna dair çalışmalar da artış eğilimdedir (Bkz.: Büyükcoşkun Atsızelti, 2021; Kaşlı, 2022; Karasu, 2018a; Karasu, 2018b; Küçükdoğru, 2020; Demirbaş, 2022). Yılmaz (2018) siber suçlar özelinde yaşanan suç korkusunu odağına alırken Mistaçoğlu (2022) ise eğitimin suç korkusu üzerindeki etkisini konu alan çalışmasını literatüre sunmuştur. Şen (2022), toplumda artan suç korkusunun sosyal sermayeyi olumsuz etkileyerek afet direncinin de azalmasına sebep olabileceğini ortaya koymaktadır. Öztürk ve Yıldız (2017) bireylerin yaşam doyumunun suç korkusu ile ilişkisinin incelendiği çalışmada örneklemin yüksek düzeyde mağduriyet korkusu yaşadığını bulmuştur.

Öztürk (2015) medya ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi kırılganlık teorisi çerçevesinde kadınları odağa alarak incelediği çalışmasında daha önceki çalışmalarla (Erdönmez, 2009; Kul, 2009) tutarlı olarak medyanın suç korkusunu etkileyen değişkenlerden biri olduğu, katılımcıların özellikle kadına yönelik şiddet haberlerinin fazlaca tesiri altında kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Farklı olarak Çardak (2012) kadınların suça maruz kalma korkusu üzerinden medyanın etkisinin sabit değil, değişken olduğunu ortaya koymuştur.

Taşcı (2020), çalışmasında kadın katılımcıların erkeklere göre kendilerini daha güvensiz hissettiklerini, genç yaştaki katılımcıların suç mağduru olma risk algısını diğer katılımcılara kıyasla az da olsa fazla yaşadıklarını bulmuştur. Ergül (2021), cinsel içerikli mesajlaşmaya bakış açısının suç korkusuyla ilişkisini araştırdığı çalışmasında cinsel içerikli mesajlaşmadan mağduriyet yaşamış bireylerin siber suç korkusu düzeyinin mağdur olmayan bireylerden daha fazla olduğunu bulmuştur.

Bazı araştırmacılar tek bir şehrin farklı mahalle/semt ya da ilçelerini çalışmalarında incelerken, bazıları da daha genel bir perspektiften Türkiye’deki suç korkusu üzerine inceleme yapmışlardır. Bilen, Aşkın, Büyüklü, Ökten ve Gür (2013), İstanbul’un ilçelerinde suç korkusunun nasıl farklılaştığı üzerine yaptıkları çalışmalarında İstanbul mukimlerinin suç korkusunun hava karardıktan sonra önemli ölçüde artmadığını görmüş, sosyo-ekonomik düzeyi daha iyi olan ilçelerde yaşayanların suç korkusunun daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karakuş, McGarrell ve Başbüyük (2010), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2004 yılında yapılan ve 6713 kişinin katıldığı yaşam memnuniyeti anketini değerlendirmiş, Türkiye’nin kentsel bölgelerinde yaşayanların daha yüksek suç korkusu belirttiği, yaşın kentsel örneklem için korku üzerinde anlamlı bir negatif etkisi varken kırsal örneklemde bu etkinin olmadığı, batıdaki aksine yaş arttıkça suç korkusunun azaldığını ortaya koymuşlardır.

Yücel (2009), çalışmasında suç korkusunun etkileri üzerinde durmaktadır, şiddet suçu mağdurlarının devamlı stres içinde bulunmalarının fazla muhtemel olduğundan post travmatik etkisinin uzun süreceğini belirtmektedir. Bu kişiler dışındakilerin korkusuysa riski nasıl algıladıklarına bağlı olarak değişecektir. Uludağ (2010), Malatya’da duyulan suç korkusu üzerine çalışmasında bu korkunun çok boyutlu olması dolayısıyla sadece polisler tarafından alınan tedbirlere değil, diğer kurum ve kuruluşlarca alınan tedbirlerin de önemine işaret etmektedir.

Köklü ve Yirmibeşoğlu (2017) ise Beşiktaş’ın Sinanpaşa mahallesi örneğinde suç korkusu ile çevresel faktör arasındaki ilişkinin demografik faktörlerle suç korkusu arasındaki ilişkiye kıyasla daha güçlü olduğunu bulmuştur. Karasu (2017), kent ve suç korkusu bağlamında kavramsal bir çerçeve sunan çalışmasında suçun doğmasına

neden olan etkenlerin kaldırılması için kentlerde kalkınmanın gerçekleşmesi gerektiğini, fakat kentlerin kalkınmasının önündeki engelin de yine suç olduğunu belirtmekte ve toplumun sahip olduğu önyargıların suç korkusunda etkili olduğunu, bu korkunun da bireyin kendisini toplumda geri çekmesine ve bu geri çekilmenin kentte ekonomik, sosyal ve kültürel alanda gerilemeye neden olduğunu söylemektedir.

Karakuş (2013) ise daha çok sosyolojik faktörler üzerine odaklanmış ve özellikle sosyal sermaye ve sosyal kontrolün suç korkusu üzerindeki etkisini çok değişkenli regresyon analizi dâhilinde araştırmış ve modellerden mağduriyet, düzensizlik ve toplumsal kaygı/kontrol modellerinin suç korkusunu belirlemede ön plana çıktığı sonucuna ulaşırken, alt kültürel çeşitlilik modeli için aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir. Bulgular, sosyal sermayenin arttıkça bireylerin suç korkusunun azaldığını gösterirken, beklenmedik bir şekilde sosyal kontrol arttıkça suç korkusunun da arttığını göstermektedir.

Yaşlı bireyleri merkeze alan suç korkusu çalışması olarak Yazgan ve Kurtkapan (2020) yaşlıların en çok korktukları suç türünün dolandırıcılık olduğunu, yaşlı bireylerin yaşam memnuniyeti ortalamaları ile suç korkusu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemediğini ve kadınların suç korkusu puan ortalamasının erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yazgan ve Kurtkapan'ın (2020) çalışmasındaki dikkate değer bulgudan hareketle bu çalışmada, suç korkusu ile ilgili teoriler açıklanmış ve bu kavram *dolandırıcılık suçu özelinde* yaşlı bireylerin penceresinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çoğu yaşlı birey suç korkusundan dolayı rutin yaşamlarını aksatabilmekte ya da kısıtlayabilmektedir. Bu çalışma, Türkiye genelindeki yaşlıların dolandırıcılık suçu korkularının kaynakları ve sonuçlarını anlamaya yönelik nitel bir değerlendirme yapmayı hedeflemektedir. Dolandırıcılık suçu bağlamında bir çalışma yürütülmesinin nedeni literatürde suç korkusunun tüm suç türlerini ihtiva edecek şekilde araştırılmasının eleştiri konusu yapılmış olmasından ileri gelmektedir. Bunun yanında Yazgan ve Kurtkapan'ın (2020) çalışmasında yer alan bulgular bu çalışmaya temel oluşturmuş olup yaşlıların en çok korktukları suç türünün dolandırıcılık olduğu yönündeki bulgular bu

Çalışmanın yürütülmesinde başat rol oynamıştır. Çalışmada da bahsi geçen nicel çalışmanın nitel bir çalışmayla desteklenmesinin gerekli olduğu kanaatine varılarak bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Mağduriyet teorisi mağduriyet fikrinin kendisinin korkuyu artırdığı kabulüyle suç korkusunu açıklamaya girişir. Çalışmanın dolandırıcılık suçuna maruz kalmış bireylerle yapılmasının nihai amacı bu teori bağlamında kişilerin deneyimleri ile yaşadıkları/yaşamadıkları suç korkusunu analiz etmektir. Bu çalışmada dolandırıcılık suçu mağduriyeti ile bu mağduriyet neticesinde mağdur olan 65 yaş ve üzeri bireylerin deneyimleri ve yaşamlarında bu suça ilişkin bir korku taşıyıp taşımadıkları incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

SUÇ KORKUSU

ve

SUÇ MAĞDURİYETİ

Suçla karşı geliştirilen korkunun geçmişı epey önceye dayansa da bu konudaki araştırmalar o denli geriye uzanmamaktadır. Bu hususun araştırmalara bilimsel ve politik düzeyde konu olabilmesi, ABD ve İngiltere’de anket çalışmalarıyla birlikte 1960’lı yılları bulacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 60’lı yıllarda 1963 yılında John Keneddy suikastı, 1960’lı yılların ortalarında gettolarda siyahlar tarafından başlatılan hak mücadelesini tetikleyen ırksal problem gibi birtakım toplumsal olayların meydana gelmesi suç korkusu araştırmalarına zemin hazırlamıştır. Başlangıçta suç korkusu siyahi bireylerin işledikleri özellikle gasp suçlarına karşı duyulan korku olarak yansıtılırken daha sonra yaşanan gelişmelerle kavram, niteliği itibariyle değişikliğe uğramıştır.

Bahsedilen sorunlar üzerine ABD’de ilk kez 60’lı yıllarda Kanun Uygulama ve Adalet Dairesi Başkanlık Komisyonu (President’s Crime Comission on Law Enforcement and Administration of Justice/National Crime Commission/NCC) tarafından sorun incelenmiştir (Akt.: Jackson, 2006:254). Komisyon, Amerikan halkının güvensizlik algısının ne düzeyde olduğunu anlamak amacıyla 1966 yılında bu çalışmayı yürütmüş ve nihayetinde 1967 yılında da bir rapor yayınlamıştır. Rapor sonucu Amerikan halkının önemli bir kısmının suç mağduru olmaktan korktuğunu ortaya koymuştur (Öztürk, 2015:254). İnsanların mağduriyeti önlemek için ne tür önlemler aldığı noktasında da katılımcılara sorular yöneltilen NCC çalışmalarından birinde verilen cevaplardan suç korkusunun altında derin bir “yabancı korkusu” olduğu (McIntyre, 1967:40) ve bu korkunun objektif riskle tutarlı olmadığı ortaya konulmuştur (Gouseti, 2016). Suç korkusunun, ABD’de önemli bir gündem maddesi hâline gelmeye başlaması ise 80’li yılları bulacaktır.

Bunun yanı sıra 1970’lerde yaşanan feminist hareket ve kayıtlı suçlardaki artışa dair yükselen siyasi kaygı da mağduriyet anketlerinin hazırlanmasına zemin hazırlamıştır (Sparks, Genn ve Dodd, 1977). 1982 yılında Home Office tarafından düzenlenen anketler bu anlamda önem kazanmıştır. Mayhew ve Hough’a (1988) göre anketler, bireylerin hukuk sistemi hakkındaki düşüncelerine daha fazla açıklık getirmeye yardımcıydı ve daha bilgilendirici suç tanımını ortaya koyma vaadinde bulunuyordu (Akt.: Walklate, 1998:405).

Siyasi öznelerin de katkılarıyla hayattaki belirsizlikler ve tehlikeler gün yüzüne çıkmış, toplumdaki değerlerin bozulduğu fikri ile bu yangın körüklenmiş ve sorun böylelikle Avrupa’ya da sıçramıştır. Keza İngiltere’de de toplumsal problemlerin gün yüzüne çıkması çok sürmemiş ve 1970’li yıllarda birtakım sorunlar baş göstermiştir. Politikacıların halkın güvende hissetmediği iddiasıyla birlikte siyasi kampanyalar bu sorun üzerinde yapılmaya başlanmıştır.

Bir araştırma birimi oluşturulmuş ve bu birim tarafından bir yandan kayıtlara geçmeyen suçlar belirlenmeye, öte yandan da halkın risk ve güvenlik algıları ölçülmeye çalışılmıştır (British Crime Survey, çevrimiçi: <https://www.ukdataservice.ac.uk/>). 1980’li yıllara dek suç oranları sadece resmi verilerden hareketle elde ediliyorken, bireylerin mağduru oldukları suçlara dair yaptıkları öz bildirimleri temel alan bu anketle beraber daha fazla veriye ulaşma imkânına kavuşulmuştur. Böylece resmi verilere ek veriler elde edilerek karanlık sayıların açığa çıkması daha kolay hâle gelmiştir. Suçun doğasının bir resmine ulaşmak, suç riskleri hakkında bilgi sağlamak gibi amaçlarla geliştirilen İngiliz Suç Anketi (British Crime Survey - BCS), İngiltere ve Galler’de özel mülkte yaşayan insanlara karşı işlenen suçları ölçmeye çalışmıştır. Birinci ve İkinci İngiliz Suç Araştırması sorularının içinde, mağduriyetle ilgili yer alan “*Hava karardıktan sonra kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?*” sorusuna, 1981 yılındaki katılımcılardan %34’ü “biraz” ya da “aşırı derecede” güvensizlik duygusu yaşadığını belirten cevaplar vermiştir. İkinci İngiliz Suç Araştırması’na göre, katılımcıların %2’si suç korkusu sebebiyle hava karardıktan sonra hiç dışarı çıkmamaktadır. Chambers ve Tombs (1984:29) 1982 yılında yapılmış olan İngiliz Suç

Araştırması'nda İskoçya'daki katılımcıların %58'inin yani yarısından fazlasının suç mağduru olma ihtimallerine ilişkin geçmişe yönelik bir kaygı duyduklarını ifade ettiklerini belirtmiştir.

Suç korkusu kavramının siyasete alet edilen bir kavram olduğunu düşünenler olduğu gibi suç korkusunun medya tarafından abartılmış suç probleminden kaynaklandığını, medyanın toplum içerisinde korku enflasyonu yarattığını (Miethe ve Lee, 1984. Akt.: Kul, 2009) ve suç korkusunun yanlış yorumlanarak gereksiz yere fazla ciddiye alındığını düşünenler de olmuştur. İngiltere'de 1982'de keşfedilene dek suçtan korkma diye bir kavramdan söz edilmiyordu. Sparks'a (1991) göre suç korkusu, teorik ve politik uyuşmazlıkta ağır bir polemik görevini üstlenerek basit şekilde ampirik anlaşmazlıkların odak noktası olmaktan çıkmıştır (Akt.: Walklate, 1998). Pain (2001:911) de benzer şekilde bu tür korku söylemlerinin siyasi amaçlarla yaygın olarak kullandığına işaret etmektedir.

Suç korkusu kavramına gösterilen duyarlılığın artması, bazı açılardan, suç mağduru hakkında dile getirilen daha genel kaygının büyümesine paralel olarak gerçekleşmiştir (Walklate, 1998). Bu kavram, her ne kadar erken dönemde ortak bir anlayış çerçevesinde sunulmuşsa da sonrasında literatürde birçok anlamı bünyesinde taşıyan bir kavram hâline dönüşmüştür. Suç korkusunun açıkça tanımlanmış bir kavram olmamasının literatürde güçlükleri beraberinde getirdiğini de belirtmek gerekmektedir. Tanımlamalar farklı bakış açılarına (sosyolojik, psikolojik vs.) göre değişiklikler ihtiva ettiği gibi tüm dünyada ortaklaşa kullanılan bir tanımlama da bulunmamaktadır.

Ancak suç kavramını odağa alan çalışmalar bize suç korkusu kavramına dair ipucu verebilir. Ferraro (1995:22), "Gerçeğin sübjektif değerlendirmesini anlamak, insanların davranış ve inançlarını anlamak için önemlidir." düşüncesini benimsemiş olan sembolik etkileşim felsefesinden hareketle suç korkusunu "bireyin suça veya suçla ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği duygusal endişe ya da korku tepkisi" olarak tanımlamaktadır. Bu noktada bir parantez açacak olursak Ömeroğlu (2012:336), bu tanımda kullanılan sembol ifadesinin suç mağduru olmanın yanı sıra

suç faili olarak görülmeyi de kapsadığından diğer tanımlara kıyasen bu tanımın daha kapsayıcı olduğu görüşündedir.

Hale'e (1996) göre suça ya da suça yönelik sembollere karşı geliştirilen negatif etkili duygusal tepki tanımı çerçevesi oldukça daraltılmış bir tanımlama olmaktan ileriye gidememiştir. Bu tanım dolayısıyla suç korkusu bir müddet üzüntü, korku nevinden duygu durumlarıyla özdeşleştirilmiş, sonraki araştırmalarda farklı duygu durumları da ifade edilmeye başlanmıştır. Bu kavramı tanımlamaktaki belirsizlik, Öztürk vd. (2016)'nin de aktarmış olduğu gibi suç korkusunun çok boyutlu ve sübjektif bir kavram oluşu ile duygusal değerlendirme ve farklı davranışsal tepkiler içermesidir (Dubow, McCabe ve Kaplan, 1979).

Bireyler bir suçla karşı karşıya kaldıklarında hiç korku duymayabilecekleri gibi esasında sadece korkuyu değil, farklı duyguları da aynı anda yaşayabilir. İnsanlar suçun mağduru olabileceklerini hissettikleri zaman endişe, gerginlik, kızgınlık, mutsuzluk, güvensizlik, yalnızlık, stres ve anksiyete gibi duygularla da muhatap olabilirler. Pain'e (2000) göre suç korkusu, insanlarda suç olayı karşısında düşünceden bağımsız olarak ortaya çıkan kaygı bozukluğudur. Smith (1987)'e göre ise suç korkusu bireylerin tehdit altında, gözleri korkutulduğunda ya da zarara uğradıklarını düşündüklerinde sergiledikleri anksiyetedir (Akt.: Pain, 2000:367).

Hale'e (1996) göre suç korkusunun anlamının yanı sıra ölçümüne dair de önemli bir teorik karışıklık vardır (Akt.: Dolan ve Peasgood, 2007). Acierno vd.'e (2004) göre erken çalışmalar, korkuyu değerlendirmek için tek bir öge kullanmaları ya da suç korkusu yapısını zayıf şekilde işlevselleştirmeleri dolayısıyla, algılanan suç mağduru olma riskiyle (yani, bir olay olasılığı tahmini) suç hakkındaki kaygıyı birbirine karıştırmıştır. Bu yüzden, "korku" kavramı genel olarak ve sıklıkla, beklenen riske atıfla kullanılmıştır. Suç korkusu, "risk algısı" kavramı ile yakın anlamlar içermesi nedeniyle bu iki kavram çoğu zaman aynı şekilde anlaşılmaya müsaittir, özellikle suç korkusuna dair ilk çalışmalarda bu iki kavram birbirinden ayrılmamıştır.

Ferraro (1995) ve Ferraro ve LaGrange'e (1987) göre, bu iki kavram arasındaki ayrımın netleştirilmemesi dolayısıyla düşülen hata, araştırmaların geçerlik ve

güvenirliğini zayıflatmaktadır; risk bilişsel bir karakteri haizken, korku duygusal karakterlidir. Esasında birey suça maruz kalma riskinin yüksek olduğu algısına kapılsa dahi korku duymayabilir. Araştırmacılar, bireylerin risk algısını ölçmelerine karşın, ısrarla suç korkusunu ölçtüklerini iddia etmişlerdir. Yapılmış olan ulusal anketlerdeki sorularla da “duygu” vasfındaki suç korkusundan ziyade “yargı” vasfındaki suç mağduriyeti risk algısı ölçülmektedir (Gaziarifoğlu, 2009:11).

Sonraki süreçte ise bazı araştırmacılar bu iki kavramı birbirinden ayırmaktadır. Bir yargı olarak suç korkusu ele alındığında yaş ve cinsiyet gibi sosyo-demografik değişkenler ile suç korkusu arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanırken sonraki çalışmalar bu doğrultudaki bulguların doğruluğunu çürütecek sonuçlar ortaya koymuştur. Burada bir parantez açmak gerekirse suç korkusunun demografik değişkenlerle pozitif bir korelasyonu olduğunu saptayan çalışmaların ekseriyetinde kırılganlık ön plana çıkmaktadır. Suça karşı kırılgan olan kişilerin korku duyma olasılığı daha fazladır. Kendilerini fiziksel olarak daha kırılgan hisseden insanlar daha büyük suç korkusu ve daha fazla güvensizlik hissi geliştirmeye eğilimlidir (Cossman ve Rader, 2011).

Öte yandan suç korkusu suçla çok yakından ilgili olmakla birlikte aynı zamanda suçtan ayrı olarak da düşünebildiğimiz bir kavramdır. Tabiidir ki suç fiili bu korkuyu doğurabilir, ancak birey bir suç fiiliyle karşılaşmadan da bu korkuyu taşıyabilmektedir. Ferraro’nun (1995) bahsi geçen suç korkusu tanımından da açıkça görüleceği üzere bu korku suçtan kaynaklanabileceği gibi suç olgusunu aşabilir de. Keza Kriminoloji literatüründe suç korkusuna ilişkin yapılmış olan çoğu araştırma, suç oranlarındaki artışa paralel olarak artan suç korkusunun, suç oranlarındaki düşüşle birlikte düşmediğini göstermektedir (Dolu, Uludağ ve Dolutaş, 2010: 58). Yine Stafford, Chandola ve Marmot (2007) çalışmasında, gerçek suç oranlarındaki azalmanın suç korkusunun (ve sonra da sağlık üzerinde etkisinin) azalmasında yeterli olmayabileceğini gösterir.

Bu kavramı mekânsal olarak inceleyen çalışmalar bilhassa günümüz modern ve kentleşmiş toplumlarına dikkat çekmektedir. Suç korkusu, cezaların yeteri kadar caydırıcı olmadığını düşünen insanların kent yaşamındaki problemlerinden biri

olarak görülmektedir. Yavuz'a (2019:30) göre suç artıran unsurları barındıran kentler toplumsal güvensizliğin oluşmasına neden olmaktadır. Devlete güvenini kaybeden bireyler kendilerini korunmasız hissetmektedir (Ömeroğlu, 2012:334). Korku da, tam bu güvensizlik ortamında ortaya çıkan bir duygudur (Yücel, 2009:280). Öte yandan da suç ve ona karşı duyulan korku kentsel gelişimin önünde bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (Valera ve Guardia, 2014:195).

1.1. Suç Mağduru ve Suç Mağduriyeti

Suç mağduriyeti, ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku bakımından önemli sonuçlar doğuran bir kavramdır. Mağdur kelimesi, Arapça kökenli olan ve eski dilde de kullanılan “gadr” (gadir) kelimesinden türemiştir. “Gadr” (gadir), haksızlık etme, zarar verme, acımasızlık ve merhametsizlik anlamlarını taşımaktadır. Türk Dil Kurumunun tanımıyla “haksızlığa uğramış kimseyi” ifade etmektedir (ayrıca bkz.: <https://sozluk.gov.tr/>). Adalet Bakanlığının Mağdur Bilgilendirme sayfasında ise mağdur, “kendisine karşı işlenen suç nedeni ile doğrudan zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişi” olarak tanımlanmaktadır (ayrıca bkz.: <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/234/Magdur-Kimdir?>). Evrensel olarak herkesçe kabul edilen bir mağdur tanımı bulunmamaktadır.

Suç mağduru, Birleşmiş Milletler Genel Kongresinin “Nüfuzun Kötüye Kullanılması ve Suç Sonucu Mağdur Olanların Haklarına İlişkin Temel Adalet Prensipleri Bildirgesi” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) adıyla 29 Kasım 1985 yılında yayınladığı bildirgenin 1. maddesinde “Üye devletlerin nüfuzun kötüye kullanılmasını suç olarak yasaklayan kanunları gibi yürürlükte bulunan ceza kanunlarının eylem veya ihmal yoluyla ihlâl edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde yaralanma da dâhil olmak üzere manevî acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları önemli bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimse olarak tanımlanmıştır (ayrıca bkz.: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>).

Mağdur ve mağduriyet kavramları için yapılan tanımlar mağduriyetin ortaya çıkış şekli, ortaya çıkan zararın kaynağı ve etkisindeki farklılıklar dolayısıyla çok çeşitlidir; bu çalışma kapsamında mağdur ve mağduriyet kavramları sadece hukuki boyutuyla ele alınmıştır. Suç mağduriyeti korkusu ile suç korkusu kavramları literatürde birbirlerinin yerine kullanılmaktadır, bu minvalde her ikisinin de aynı anlama geldiğini belirtmek gerekir. Bu kavramları birbirinin yerine kullanan çalışmalar çoğunlukta olsa da Yavuz'a (2019:32) göre suç korkusu, suçla karşılaşıldığında duyulan korkuyken, suç mağduriyeti korkusu suç neticesinde meydana gelebilecek zarara karşı duyulan korkudur.

Suç mağduriyeti, kişi ya da toplulukların belli bir şekilde suçtan zarar görmesiyle meydana gelir. Bu kişi ya da topluluklar etkilenen haklarının ihlalinin ötürü mevcut iyi durumlarını kaybeden kişilerdir (Dussich, 2006:112). Mağduriyetin oluşabilmesi için yüksek riske sahip insanlar, şeyler, yerler ve zaman dilimleri bulunmaktadır. Bazı insanların ve şeylerin diğerlerine nazaran suça daha fazla maruz kalma olasılıkları bulunmaktadır. Sokullu-Akıncı (2008:33), mağdurların belirli kişilik özelliklerinin, belirli bir düzen içindeki davranışlarının, suça ve suçluya karşı tutumlarının suçun işlenmesine önemli katkıları olduğunu ifade etmektedir. Viktimoloji de bu noktada suça ve suçluya ilişkin aydınlatıcı veriler sunma potansiyeline sahiptir.

Uzun zamandır varlığını sürdürmekte olan Viktimoloji alanında 20.yy'a gelindiğinde çalışmaların sayısı daha da artmaya, bu alan daha görünür hâle gelmeye başlamıştır. Viktimolojinin daha görünür hâle gelmesi ceza adalet sisteminde mağdurun etkin rol oynamasına olanak sağlamıştır. Artık hukuki düzenlemelerde mağdurları odak noktası hâline getiren düzenlemelerin sayısı artmış, mağdurların tanımı daha net hâle getirilmiş ve mağdur haklarına yönelik çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Sokullu-Akıncı (2008), viktimolojinin amacını mağdurları psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar bağlamında incelemek ve mağduriyeti önlemek için gerekli koşulları ortaya koymak şeklinde ifade etmektedir.

Mağdurların tecrübelerinden yola çıkarak suç ve suçluya ilişkin birçok veriye ulaşmak mümkündür. Suçu deneyimleyen mağdurun bu olaya karşı yaklaşımı,

yeniden bir suç olayının içerisinde kendisini bulup bulmayacağı hakkındaki düşüncesi/algısı viktimolojinin yanı sıra suç ve suçlu bilimi olarak var olan kriminoloji için de zengin bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır ki hâlihazırda viktimoloji, kriminolojinin bir alt disiplinidir. Viktimoloji aracılığıyla mağdurlar mercek altına alınarak suçluların ne tür profilde insanlara suç oluşturan eylemler sergilediği incelenebilmektedir. Kriminoloji ve viktimoloji çalışmaları bir araya getirilerek bireylerin kişisel mağduriyetlerinin nasıl önüne geçilebileceğine ilişkin stratejiler geliştirilebilir. Nihayetinde suçu oluşturan eylem tek taraflı değildir; olaylar mağdur ile fail arasındaki etkileşime bağlı olarak gelişir. Bu durumda, bu etkileşimin öğeleri incelenmeden suç eyleminin tam olarak anlaşılması mümkün değildir. Hans von Hentig (1941) “Fail ve Mağdur Arasındaki İç İlişki Üzerine Gözlemler” konulu makalede “Suç mağduru pasif bir obje değildir, bilakis o suçun işlenmesinde aktif bir süje olacaktır.” demektedir.

1.2. Suç Korkusunun Kavramsallaştırılması ve Suç Korkusunu Açıklayan Temel Yaklaşımlar

Literatüre bu olgu her ne kadar “suç korkusu” olarak girmiş olsa da korku yerine endişe ya da anksiyete kavramlarının kullanımına da rastlanmıştır. Suçla ilgili günlük endişeler “worry” terimi ile ifade edilirken daha yaygın endişeler için “anxiety” terimi tercih edilmiştir (Farrall, Jackson ve Gray, 2009). “Anxiety” zihinsel duruma (mental state) daha yaygın olarak atıf yaparken (Bkz.: Hough, 2004), “worry” endişenin zihinsel sonuçlarını somutlaştırmaya atıf yapar (Bkz.: Farrall ve Gadd, 2004). Bazı araştırmacılar, suç korkusunu incelemeyi amaçlayan birçok anketin aslında kızgınlık, öfke, üzüntü ve utanç gibi diğer duygulara temas ettiği iddiasındadır (Bkz.: Innes, 2004; Farrall ve Ditton, 1999). Gabriel ve Greve (2003:13), mağduriyet deneyimini meydana getiren bireysel ve durumsal koşullar altında suç korkusu eğiliminin arttığını ya da azaldığını belirtmiştir.

Korku bilhassa bazı sosyal gruplar için zayıflık ve kırılganlığı ima etmektedir, yani korku her zaman suça karşı gösterilen tepki olarak yansımamaktadır (Kinsey ve Anderson, 1992. Aktaran: Pain, 2000:367). Diğer duygular gibi korku da farklı duyguları, bakış açılarını ve risk tahminlerini kapsayan muğlak bir kavramdır. Bu

muğlaklık kavramının farklı çağrışımlar yapmasına yol açmaktadır (Ditton, Bannister, Gilchrist ve Farrall, 1999:83). Korkuyu diğer duygulardan ayırmak, suç korkusu araştırmalarındaki uyumsuz sonuçlar bakımından önem taşır (Doran ve Burgess, 2012:70).

Mala karşı suçlar, bünyesinde fiziksel zarar tehdidini kişiye karşı suçlara nazaran daha az barındırdığından Garofalo (1981)'ya göre insanlarda korku uyandırmaktan ziyade kaygı uyandırmaktadır. Dolayısıyla; her suç korkusu araştırması bir duygu olan korku ile endişe ve kaygı yaratan risklerden suç neticesinde hangisinin ağır basacağı bağlamında aynı yorumda bulunmamaktadır. Bu minvalde kavramsal karmaşanın sadece korku ve risk arasında olmadığını, “kaygı” kavramının da literatürde tartışmalara sebep olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Ferraro ve LaGrange (2000), suç korkusunu bir değer olarak atıf yapılabilen, suç hakkındaki *kaygı/concern* ve *endişe/worry* olarak da tanımlar. Bununla birlikte, bazı araştırmacılara göre kaygı, korkuyla ilişkili değil, kişinin çevredeki suç düzeyiyle ilgili bir ajitasyon durumuna ilişkindir ve suçun ciddi bir sosyal sorun olduğu inancıyla bağlantılıdır (Oc ve Tiesdell, 1997. Akt.: Doran ve Burgess, 2012:69).

Furstenberg'e (1971) göre suç korkusu genellikle kişinin kendi mağduriyet olasılığı algısıyla ölçülürken, kaygı ülkedeki suç durumu ciddiyetinin tahminiyle ölçülür. Bu, korkunun aynı zamanda risk veya tehdit algılarından farklı olduğu ön kabulünü de beraberinde getirir. Bu noktadan sonra, akademisyenler suç korkusu ile kaygı arasında ayrım olduğunu kavramaya başlamıştır. Furstenberg (1971), suç korkusunun kişisel güvenliğe ilişkin endişeyle ilişkili duygusal bir durum olduğunu, kaygının ise suçla ilgili genel anksiyete ile ilişkili bilişsel bir durum olduğunu ilk savunular arasındadır.

Daha sonra Ferraro ve LaGrange (1987) bu ayrıma dayanarak suç korkusu tanımını şu şekilde ifade etmiştir: “Suç ya da suçla ilişkili semboller tarafından meydana getirilen *negatif duygusal tepkiler*”dir. Ancak tanımdaki bu ifade bazı araştırmacılar tarafından yine başkalarına güvensizlik, anksiyete, algılanan risk, yabancılardan korkma veya mahallelerin kötüleşmesi veya ulusal ahlâkın düşmesi endişesi dahil

olmak üzere çeşitli duygusal durumlara, tutumlara ve algılara eşitlenmiştir (Bkz.: Warr, 2000). Ferraro ve LaGrange (1987) bu tanımla korkuyu iki farklı fakat birbiriyle ilişkili yapı olarak kavramsallaştırmaya, kişisel kırılganlığın bilişsel temelli bir değerlendirmesine (suç mağduriyet riski algısı) ve suç mağduriyeti endişesi ile uyumlu daha duygusal belirtilere dayalı bir bireysel düzeyde 'risk yorumlama' modeli geliştirmiştir. Bu tanım hem korku üretebilecek durumlara ve koşullara verilen duygusal tepkileri hem de korku yaratabilecek mağduriyet riskinin bilişsel değerlendirmelerini dikkate aldığından, suç literatüründe sıklıkla kabul edilmektedir. Yani suç korkusunun işlevsel hâle gelmesi, mağduriyet riskinin bilişsel değerlendirmesi ile dış uyaranlara duygusal tepki arasında değişir. Bu tanımla korkuyu diğer duygusal tepkilerden (üzüntü, kızgınlık, ümitsizlik veya teslimiyet) ayırmak güç olunca daha sonra Ferraro (1995), suç için algılanan risk ve suç korkusunun farklı yapılar olduğunu dikkate alma ihtiyacını öne sürmüştür.

Ferraro (1995) sonraki çalışmasında tanımlamayı şu şekilde sınırlandırmıştır: “Suça veya kişinin suçla ilişkilendirdiği sembollere karşı *korku ya da anksiyete duygusal tepkisi*”. Doran ve Burgess’e (2012) göre bu tanım, bireylerin davranışlarında meydana getirdikleri değişimlerin beklenen korkudan ileri geldiğini göstermektedir.

Araştırmacılar, suç korkusunu dört yoldan biriyle kavramsallaştırır. Tanımlar şöyledir: Suç korkusu doğası gereği bilişseldir; insanların suç hakkındaki kaygısını (concern) yansıtır; onların kişisel mağduriyet riski değerlendirmeleridir; çevrelerinden algıladıkları suç tehdididir. Suç korkusunun kavramsallaştırılması için literatürde birbirinden farklı yollar seçilmiş olmakla birlikte başlangıçta bu kavramsallaştırma, güvenli olmayan durum ya da yerlerde olmakla bağlantılı anksiyete hissine vurgu yapmaktadır. Pek çok tanımda korku, en temel duygusal veya eğilimsel durumlarımız arasında yer alır (Sparks, Girling ve Loader, 2001). Sonraları sözü edilen kavramsallaştırma mağduriyet için algılanan risklerin önemini görece göz ardı ettiği için eleştirilmiştir (Scarborough vd., 2010). Williams vd.’ne (2000) göre suç korkusu ile ilişkili faktörlerde ve algıları ne ölçüde şekillendirdikleri konusunda tutarsızlıklar bulunmaktadır.

Suç korkusunun üç boyutu ya da başka bir deyişle bileşeni bulunmaktadır: Bilişsel, duygusal ve davranışsal. Bu boyutlar erken kriminolojik perspektiflerde birbirinin yerine sıklıkla kullanılmışsa da (Garofalo ve Laub, 1978) sonraki çalışmalar üç bileşeni birbirinin yerine kullanmayarak ve aralarındaki ilişkiyi “Yapısal Eşitlik Modellemesi” gibi gelişmiş analitik yaklaşımlarla modelleyerek geliştirmiştir (Hirtenlehner ve Farrall, 2013; Jackson, 2011. Akt.: Gouseti, 2016). Bilişsel boyut, risk algısının geliştirildiği rasyonel düşünme sürecini; duygusal boyut, korkuyla bağlantılı duyguların ayırdına varmayı; davranışsal boyut ise mevcut duruma verilen fiziksel tepkilerin yakalanmasını içerir (Franklin, Franklin ve Fearn, 2008:205). Davranışsal boyutun ön plana çıktığı ölçümler Fattah ve Sacco’ya (1989) göre daha titiz yapılmakta olduğundan korkuya dair daha anlamlı göstergeler sağlayabilir. Ancak öte yandan da davranışsal ölçümler yoluyla insanların nasıl davrandıkları değil, nasıl davrandıklarını söyledikleri hakkında gerçekten bilgi sağlandığı da unutulmamalıdır. Araştırmacılardan bazıları sadece tek bir boyuta odaklanmış, bazıları da birden fazla boyut hakkında değerlendirmede bulunmuştur. Araştırmacıların çalışmalarındaki suç korkusu tanımları hangi boyuta odaklandıkları hakkında bize ipucu verecektir. Örneğin; Ferraro (1995)’ya göre suç korkusu, bireyin suç veya suç ile ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği “*duygusal tepki veya anksiyete duygusu*”dur. Warr (2000:453) ise suç korkusunu, “bireyin tahmin ettiği veya farkında olduğu tehlikenin doğurduğu tetikte olma duygusu” olarak tanımlamıştır. Warr’ın (2000) tanımı da bu kavramın duygusallık boyutuyla örtüşen ifadeler içermektedir, bu nedenle de suça maruz kalma korkusu, tehlike beklentisinden kaynaklanan “*endişe/kaygı duygusu*”dur. Öztürk vd.’ne (2016) göre bilişsel boyut risk algısı (perceived risk), duygusal boyut suç korkusu (fear of crime), davranışsal boyut ise kısıtlanmış davranış (constrained behaviour) olarak adlandırılmaktadır. Suç korkusunun ölçümü bu boyutların birbirlerinden ayrılabilirdiği oranda mümkün olacaktır. Ancak risk algısı ile suç korkusu kavramları bazı araştırmacılar tarafından aynı kabul edilmiştir (Bkz.: Rountree ve Land, 1996; Warr, 2000). Bilhassa ilk dönem çalışmalarında araştırmacılar bireylerin risk algısını ölçmelerine karşın ısrarla suç korkusunu ölçtüklerini iddia etmişlerdir. Fakat sonraki araştırmalarda “duygusal” korku ile “bilişsel” risk ayırımına dikkat edilmeye çalışılmıştır (Bkz.: LaGrange ve Ferraro, 1989; Ferraro, 1995; Tulloch, 1998). Garofalo (1979), tek ögeli

göstergelerin algılanan riske odaklanmasına yönelik bir eleştiride bulunmuş ve daha sonraki çalışmasında suç korkusunu “fiziksel yaralanma tehlikesine karşı ortaya çıkan tehlike ve anksiyete duygusu” olarak tanımlamıştır (Akt.: Gaziarifoğlu, 2009).

Ferraro ve LaGrange (1987), bireyin kendi mahallesinde genel bir bilişsel güvenlik algısını yansıtan korkuları tartışmaktadır. Bu tanım daha sonra Rountree ve Land (1996) tarafından risk algısına eşit bilişsel korku olarak kullanılmıştır. Alternatif olarak; suç korkusu, Ferraro ve LaGrange (1987) tarafından, belirli bir suç türünün mağduru olma olasılığına karşı duygusal bir tepki olarak da karakterize edilmiştir (Thomas, C. J. ve Bromley, R. D., 2000). Lotz (1979) ile Gates ve Rohe (1987), suç korkusunun algılanan kişisel mağduriyet riski ile ilişkili duygusal deneyim olduğu duygusal boyutuna odaklanmaktadır (Akt.: Thomas, C. J., ve Bromley, R. D., 2000).

Korku literatürde bir duygu olarak benimsenmişken görüldüğü üzere, suç korkusu hakkında bazı araştırmacılar *duygu (emotion)* (Bkz.: Ferraro ve LaGrange, 1987; Lotz, 1979; Gates ve Rohe, 1987) üzerinden, bazıları ise *biliş (cognition)* (Bkz.: Rountree ve Land, 1996; Skogan, 1999) üzerinden hareket etmektedir. Suç korkusunu duygusallıkla bağdaştıranların aksine Skogan (1999) bilişsellikle bağdaştırmaktadır. Skogan (1999), kaygının olaylar ve koşulların sıklığı ve ciddiliği hakkındaki yargı olduğu ve insanların suçla başa çıkma kabiliyeti olduğuna inandıklarından tehditten farklı olduğu saptaması üzerinde durmuştur. Risk algısı ve mağduriyet tehdidinin birbirinden farklı olduğu ama aynı zamanda da ilişkili olduğu ve risk algılarının gerçek mağduriyet oranlarına atıf yaptığı, kişinin mağduriyetini azaltmak için benimsemiş olduğu stratejileri hasaba katarak da tehdidin kişisel mağduriyet yaşama tehlikesine atıf yaptığını ortaya koymuştur. Buradan suç korkusunun kavramsallaştırılmasının net olmadığı görülmektedir. Bilişsel (cognitive) ve duygusal (emotive) karşılıklar birbiriyle bağlantılı ancak kavramsal olarak farklıdır, bu sebeple tanım yapmak önemlidir (Doran ve Burgess, 2012). Bu farkı ilk kez tanımlayan araştırmacılar Ferraro ve LaGrange (1987) olmuştur; suç korkusunun bir “*duygusal*” tepki olduğu iddiasında bulunmuş, korku ile riski birbirinden net çizgilerle ayırarak bir taksonomi hazırlamış ve bu taksonomide üç ana başlık belirlemişlerdir: Yargı (Jugment), Değerler (Values) ve Duygular (Emotions). Riski

bireylerin yargıları ile ilişkilendirirken, korku duygular kategorisi muhteviyatındadır. Bilişsel algılar “risk yargısı”yla, duygusal algılar “korku tepkileri” ile bağlantılıdır.

Suç korkusunun kavramsallaştırması sorununun bariz şekilde görüldüğü suç mağduriyeti anketleri bu konudaki kafa karışıklığını gözler önüne sermektedir. Katılımcılara yöneltilen sorular (gece mahallede yalnız yürürken ya da evdeyken güvende hissedip hissetmediği gibi), onların yaşadıkları bölgede gerçekleşen suçlar hakkında ne ölçüde yaygın ya da seyrek olduğuna ilişkin tahminlerden ibarettir. Bu soruları suç mağduriyetlerinin gerçek deneyimini hatırlatan sorular takip etmektedir. Bu türden sorular bir dizi sorun çıkarmaktadır (Walklate, 1998:405). Öncelikle bu türden sorular suç korkusunu bireylerin karşılaşacakları suçtan kaynaklanan risk olasılığı üzerinden temellendirme çabası içerisindedir, risk üzerinden suç korkusu kavramı işlevsel hâle getirilmeye çalışılmaktadır. Anketlerde kullanılan “gece” ve “mahalle” gibi kavramların katılımcılar tarafından farklı şekilde anlaşılabilmesi ya da yorumlanabilmesi göz önüne alındığında özgüllük eksikliği de yaratabilmektedir. Bu tür problemler her ne kadar küçük gibi görünse de araştırmanın gidişatını önemli ölçüde etkileme gücüne sahiptir.

İkinci jenerasyon anket sorularındaysa ilk jenerasyondaki eksiklikler tamamlanmaya çalışılmış ve suç korkusunun farklı bileşenleri arasında ayırım yapılmış, soruların ifadesinde suç kelimesinin kullanılmasından çekinilmemiş ve suç türleri de sorularda yer bulmuş, bağlamsal yönden daha fazla detaya yer verilmiş, referans noktasının ayırımı, yani söz konusu tepkinin katılımcıların kendilerine mi yoksa "başkalarına" mı (örneğin, aile üyelerine) atıfta bulunduğu noktasında ayırım yapılmıştır (Garofalo ve Laub, 1978; Hale, 1996). Ancak ikinci jenerasyon sorularının sınırlılığı ise suç riskinin diğer bilişsel değerlendirmelerini göz ardı ederek algılanan mağdur olma olasılığına odaklanmaları olmuştur (Ferraro, 1995; Warr, 1987: Akt.: Gouseti, 2016).

Maxfield’in (1985) işaret ettiği gibi, korku kavramının işler hâle getirilmesi engellenmektedir. Suç mağduriyeti anketleri bağlamında 'korkuları' 'endişelerden' ayırmak için az da olsa çaba gösterilmiş ve sorulan sorularda korku terimi kullanılmamıştır. Aslında bu soru tercihi Walklate’e (1998) göre ilginçtir, açıklanan

güvenlik seviyeleri bireylerin korku seviyelerinin göstergesi olarak kullanılmıştır. Kısacası işte bu, kavramsal dönüşümdeki zorluğu yansıtmaktadır.

Literatürde suç korkusunu odağa alan ve birbirlerini tamamlayan birçok teori bulunmaktadır. Bu teorilerin bir kısmı bireysel faktörlere vurgu yaparken (Kırılgnlık Yaklaşımı ve Mağduriyet Yaklaşımı gibi), bir kısmı da çevresel faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Sosyal Kaygı Yaklaşımı gibi).

1.2.1. Kırılgnlık/Savunmasızlık Yaklaşımı

Suç korkusunun, çevresel faktörler gibi diğer faktörlerin dışında kalan, sosyo-demografik değişkenlerle (yaş, cinsiyet, medeni durum, etnik köken vs.) ilişkisi birçok araştırmacının kafa yorduğu bir konu olagelmıştır ve bu ilişki daha çok kırılgnlık yaklaşımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu yaklaşım özellikle yaşlılar ve kadınlarla alâkalı olarak en fazla dikkat çeken yaklaşımdır. Her şeyden önce kavramsal olarak açıklama yapmakla başlayacak olursak kırılgnlık Hale'e (1996) göre özetle hızlı koşamadıkları ya da saldırganları engelleyecek fiziksel yeteneklerden yoksun oldukları için evlerini ya da kendilerini koruyamayacaklarını düşünen, maddi veya fiziksel yaralanmalarının iyileşmesi ortalamadan daha uzun süren insanlara vurgu yapar (Akt.: Hanslmaier vd., 2018). Wyant'a (2008) göre bu yaklaşım, bireylerin olası tehditlerle karşı karşıya geldiklerinde fiziksel dezavantajları olduğunu algıladıklarında ve/veya diğerleriyle karşılaştırıldığında olası mağduriyet zararına (yaralanma, mal kaybı gibi) karşı daha hassas olduklarına inandıklarında daha büyük korku duyacaklarını ifade eder. Her iki tanımdan da anlaşılacağı üzere bu yaklaşım, bireylerin algıladıkları fiziksel saldırı riskiyle yakından ilişkilidir.

Suç korkusuna neden olan kırılgnlık; artan mağduriyet riskine maruz kalma, kendisini savunma kaynaklarına sahip olmama olasılığı ve olası bir mağduriyetin yaratacağı zararlarla şiddetli şekilde karşı karşıya kalma olasılığı olarak üç faktörden kaynaklanır (Bkz.: Franklin vd., 2008; Hale, 1996; Killias, 1990; Pantazis, 2000). Genel olarak, fiziksel ve sosyal kırılgnlığın değerlendirilmesinde yaş, cinsiyet, etnisite/etnik köken, gelir, eğitim düzeyi, medeni durum ve önceki mağduriyet

değişkenleri dikkate alınmaktadır (Schafer, Huebner ve Bynum, 2006). Çoğu araştırma yaş, cinsiyet, etnisite/etnik köken ve fiziki engellilik gibi sosyo-demografik faktörlerin suç korkusunun yordayıcıları olduğunu belirten kırılabilirlik hipotezine bağlı kalmıştır (Vauclair ve Bratanova, 2017). Bu yaklaşım, genellikle fiziksel kırılabilirlik göstergeleri olarak yaş ve cinsiyeti kullanır. İkinci planda ise gelir, eğitim ve azınlık statüsü vs gelmektedir. Kırılabilir gruplar, diğer deyişle yaşlılar, kadınlar, düşük gelire sahip olanlar ya da sosyo-ekonomik düzeyi düşük olanlar, eğitim seviyesi düşük olanlar/daha az finansal kaynağa sahip olanlar ve azınlıklar korkunun en yüksek seviyesini deneyimlerler. Bu teori saydığımız gruplara dahil olan insanların suçtan korkmaya ve mağduriyet risklerini diğerlerinden daha yüksek algılamaya eğilimli olduklarını varsayar (Killias, 1990). Birçok çalışma bu gruptakilerin daha fazla korku yaşadıklarını doğrulamıştır (Jackson ve Stafford, 2009; LaGrange ve Ferraro, 1989; Russo vd., 2013; Gilchrist ve Zarafonitou, 2008; Weinrath ve Gartrell, 1996). Kırılabilirlik yaklaşımının yaş ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmalarda kullanıldığı görülmekle birlikte, daha çok cinsiyet ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek amacıyla araştırmacılar tarafından kullanılan bir yaklaşım olagelmıştır. Bu araştırmalarda kadınların erkeklere kıyasla suç korkularının daha yüksek olduğu savunulmuştur (Bkz.: Box, Hale ve Andrews, 1988; Clemente ve Kleiman, 1977; Chiricos, Escholz ve Gertz, 1997; Garofalo, 1979; Gordon ve Riger, 1989; Keane, 1992; Skogan ve Maxfield 1981; Smith ve Torstensson, 1997; Valentine, 1989; Young, 1992; Warr, 1984; Scott, 2003:204; Stanko, 1995:48). En tutarlı ilişki cinsiyet durumundadır. Kadınlar riske karşı daha hassastır ve potansiyel mağduriyetin sonuçlarını daha ciddi olarak algılama eğilimindedir (Warr, 1984, 1985). Erkeklerse ne potansiyel mağduriyet risklerinden korkarlar ne de bu riskleri hafife alırlar (Agnew, 1985; Sutton ve Farrall, 2005). Kadınların ve bilhassa yaşlı kadınların kırılabilirliği genellikle daha yüksek suç korkusuyla ilişkilendirilmektedir. Erkeklerin yaşadıkları korkulardan pek bahsedilmemesi toplumdaki tabudan kaynaklı olabilir. Erkeklerin hayatlarında yaşadıkları korku konusunda yapılan çalışmaların sayısı azdır. Bu noktada yaşlılığın kadın ve erkeklerin bildirdiği suç korkusu arasındaki farkı azaltan bir faktör olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Skogan ve Maxfield (1981:69) kırılğanlığı sosyal ve fiziksel olmak üzere iki boyutta incelemektedir. Sözü edilen çalışmada kadınlar ve yaşlıların fiziksel yetersizlikleri dolayısıyla toplumdaki en savunmasız gruplardan birisini oluşturduğu savunulmaktadır. Dolayısıyla suçtan en fazla korkabilecek kesimin de bu gruplar arasında olacağı sonucuna ulaşılabilir (diğer fiziksel-sosyal kırılğanlık ayrımı için bkz.; Doran ve Burgess, 2011; Wittebrood, 2002). Doran ve Burgess'e (2011) göre fiziksel kırılğanlık herhangi bir suç eylemine karşı koyabilecek fiziksel gücün yetersizliğini ifade etmekle birlikte sosyal kırılğanlık bireylerin toplumdaki konumları ile ilgilidir. En belirgin şekilde tartışılan fiziksel karakterler yaş ve cinsiyettir, yeni çalışmalarda ayrıca sağlığın rolü de değerlendirilmektedir (Bkz.: Cossman ve Rader, 2011). Sosyal kırılğanlık ise etnik köken, sosyo-ekonomik durum, yaşanan mahalle gibi sosyal niteliklere vurgu yapar. Hanslmaier vd. (2018:583) sosyal kırılğanlığı eğitim ve gelir ile ölçmüştür.

Çalışmaların çoğunda, kırılğanlığın yordayıcısı olarak sadece yaş dikkate alınarak, öyle olmamasına rağmen yaşlılara homojen grup olarak muamele yapılmakta, yaşlılar arasındaki fiziksel nitelikler, sosyal statüler ve yaşadıkları çevre koşulları gibi farklar hesaba katılmamaktadır. Yaşlı bireylerdeki güven eksikliği demografik değişkenler, ekonomik kaynak eksikliği, sağlık, refah ve algılanan yaşlılıktan (ageism) ileri geliyor olabilir (De Donder, De Witte, Dury, Buffel ve Verté, 2012a). Keza yaşlılardaki mağduriyet korkuları bakımından da yaşlıların homojen bir grup özelliği göstermediği görülmektedir. Örneğin Gordon ve Riger (1989:9) 65 yaş ve üstü kadınların neredeyse yarısının kendilerini güvensiz hissetmesine karşın aynı yaştaki erkeklerin sadece %26'sının bu şekilde düşündüğünü belgelemektedir. Goodey (2005:74) engelli veya hasta yaşlıların sağlıklılarına, Skogan (1978:6) ise siyah, kadın ve yoksul yaşlıların beyazlara göre daha fazla suçtan korktuğunu saptamaktadır. M. Braungart, R. Braungart ve W. Hoyer'e (1980) göre kentte oturan yaşlılar kırsalda yaşayanlardan daha çok mağduriyet korkusu yaşamaktadır.

Hanslmaier ve diğerlerine göre bildirilen güvensiz hissetme düzeyi, basitçe yaşla daha az ilgiliyken fiziksel ve sosyal koşullarla daha fazla ilgilidir (2017:588). Modern yaşamın getirdiği yeni yaşama biçiminde kendisini özellikle belli eden

güvensizlik hissini sadece suçla ilişkilendirmek hatalı bir tespite ulaştırabilir. Güvensizlik hissi yalnızca suçtan kaynaklanmaz, aynı zamanda daha genel pencereden bakıldığında modern günlük yaşamın, gün içerisinde insanların maruz kaldıkları ve kendilerini kırılgan hissettiren çeşitli olayların da bir getirisiidir.

Warr'a (1984) göre kadınlar aslında genel olarak suç korkusundan ziyade bazı türde suçlara ilişkin korku yaşamaktadırlar; özellikle cinsel suçlar kadınlarda korku uyandıran suçlardır. Ferraro (1995) da aynı kanaati paylaşarak erkek ve kadınların suç korku düzeyleri arasında fark olmadığı, fakat cinsel suçlar bakımından kadınların çok büyük korkular yaşaması dolayısıyla daha fazla suç korkusu yaşadıkları sonucuna varmaktadır. Buna Ferraro (1995:86-100), *Gölge Hipotezi (Shadow Hypothesis)* adını vermektedir. Hipotez, bir kadının cinsel suça maruz kalma korkusuyla bu suçun işlendiği sırada maruz kalınabilecek olası diğer suçlardan da kadının korku duyabileceğini ortaya atmaktadır.

Cinsiyet ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sadece cinsiyetin suç korkusunu belirlemeyeceğini, cinsiyetle birlikte başka faktörlerin (sosyal sınıf, yaş, ırk, sosyal sınıf, sağlık gibi) de suç korkusunu yordadığını savunmuşlardır (Bkz.: Warr, 1984; Pain, 1997). Yine yaşlılarla alâkalı olarak Çetin (2010:79)'in Ankara'da Çankaya ve Altındağ ilçelerini kapsayan 510 kişi üzerinde yapmış olduğu çalışmasında “yalnızca” yaş değişkeninin suç korkusu üzerinde bir etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Kırılganlık yaklaşımı bağlamında ve cinsiyet ile suç korkusu arasındaki ilişki kapsamında tartışılan bir konu da erkeklerin toplum nazarında belli yargılar içerisine dahil edilmesi, başka bir deyişle erkeklerin toplum tarafından kendilerine dayatılmış olan korkusuzluk, cesaret kalıpları içerisine hapsedilmesidir. Erkekler bu sebeple korkularını açığa çıkaramamaktadırlar, suç korkusu mevzubahis olduğunda da durum değişmemektedir (Pain, 2000). Suç korkusunun bilhassa toplumumuzda öne çıkan erkeklik onurunu zedeleyeceği düşüncesi onları korkularını belli etmekten çekinmeye itmektedir (Sutton-Farrall, 2005:214-217). Ancak bir başkası için korku duymanın, başka bir deyişle diğerkâmlık ya da özgecilik olarak tabir edilen “başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme”nin erkeklerin toplumdan

kaynaklanan baskıyla çekindiği bireysel suç korkusundan ayrıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Erkeklerin eşleri ve çocukları için daha fazla korku duyduğu tespit edilmiştir (Haynes-Rader, 2015:313-314; Heber, 2009:265-268; Madriz, 1997:346-348; Rader, 2010:43-47; Snedker, 2006:85; Warr, 1992:730. Akt.: Reşitoğlu, 2017).

Yaşlı insanlara dair kırılganlık hipotezi oldukça dikkat çekmektedir. Bunun nedeni yaşlıların kendilerini korumak ve savunmak için daha az kaynağa sahip olmaları ve mağduriyet deneyimlerinin olası sonuçlarının daha şiddetli olmasından ötürü onların kendilerini daha az güvende hissetmeleridir (Franklin vd., 2008; Hale, 1996; Killias, 1990; Pantazis, 2000. Akt.: Hanslmaier, Peter ve Kaiser, 2018). Yaşlıların kendilerini ve toplumun yaşlıları kırılgan olarak algılama/etiketleme sebebi, yaş ilerledikçe artan farklı neviden hastalıklar olabilir. Bu hastalıkların başını kronik rahatsızlıkların çektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir ailede çocuklar küçükken bakıma ve korunmaya muhtaçken ebevenler yaşlandıkça bu durum tersine döner. Yaşlı bireylerin şiddet, fiziksel saldırı, cinayet, cinsel taciz, dolandırıcılık gibi vakalara direnebilme kapasitesi daha sınırlı olduğundan yaşlılar daha çok hedef gösterilebilir ve bu tür olaylardan daha fazla zarar görebilirler (Polat, 2020).

Uluslararası literatürde yaşlıların suç korkusuna ilişkin çalışmaları yürüten çoğu sosyal gerontolog odağını yaşlı kadınlara yöneltmiştir (Acierno vd., 2004; Beaulieu vd., 2003; Chadee ve Ditton, 2003; DeDonder, Verté ve Messelis, 2005; Ferraro ve LaGrange, 1988). Kurt ve diğerleri (2010), istismara uğrayan yaşlıların dörtte üçünün kadın olduğunu tespit etmiştir (Akt.: Polat, 2020). Moss ve Moss'a (2007) göre yaşlanan erkekler artan kırılganlıklarının daha az ayırında olup kendilerini bağımsız, aktif olarak görmeyi sürdürmek ister ve de gizliliğe değer vermektedir. Bu anlamda, yaşlılardaki suç korkusunun yanı sıra yaşlıların cinsiyete bağlı suç korkuları ile ilgili konuya da temas edilmelidir.

Spector-Mercel'e (2006:77) göre erkekler de hayatlarının belirli boyutlarında algılanan bir kırılganlık gibi yaşlılıkla ilgili sorunlar yaşamaktadırlar. Sadece bir azınlık araştırmacı kadın ve erkek yaşlıları cinsiyetlerine göre ayırarak tasvir ediyor. Çoğu araştırmaya göre yaş ilerledikçe suça ilişkin korku açısından cinsiyet farklılığı

ortadan kalkmakta veya azalmaktadır, erkekler de yaşlandıkça kadınların duyduğu suç korkusu düzeyine erişmektedir (Bkz.:Baumer, 1985).

Fakat öte yandan Ferrarro (1995), cinsiyet ile kısıtlı davranış arasında güçlü bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır. Kadınlar mağduriyet risklerini daha yüksek olarak algılar ve suçtan korkarlar veya davranışlarını erkeklerden daha fazla değiştirirler. Bu yaklaşım bazı araştırmacılar tarafından eleştiriye uğramıştır. Eleştiri noktalarından biri, kadınların yalnızca fiziki yetersizlikleri dolayısıyla suç korkusu duymadıkları, bu korkunun altında başka nedenlerin de var olduğuna ilişkindir. Bir diğer eleştiri noktası da kadınların rutin yaşamları gereği kendileri için tehlike arz edebilecek yer ve durumlardan evde bulunmaları dolayısıyla uzak duruyor olmaları, dolayısıyla bir kadının suç korkusu duyuyor olmasının bu bağlamda anlamsızlığına ilişkindir. Bu kendi içinde “*cinsiyet-korku paradoksu*” adı verilen bir çelişki yaratmaktadır (Bkz.: Hale, 1996: 80; Rader vd., 2007:477). Stanko (1995) bu çelişkinin nedenini kadınların erkeklere göre daha az suç mağduru oldukları yanılgısına bağlamaktadır. Kadınlar sanıldığı gibi aksine uzak çevreden ziyade yakın çevreden gördüğü şiddetle suç mağduru konumuna getirilmektedirler. Maruz kaldıkları suçun faili bir yakını olduğu için de söz konusu mağduriyeti çevreye ve bilhassa da yetkili mercilere duyurmak konusunda çekimlidirler. Araştırmacıların çalışmalarını resmi verilerden faydalanarak yürütmesiyle birlikte bu önemli nokta gölgede kalmaktadır, dolayısıyla kadınlar daha az suçun mağduru oldukları hâlde irrasyonel olarak daha fazla suç korkusu duyuyorlar yanılgısına düşülmektedir (Taylor ve Hale, 1986).

Bazı araştırmacılar kadınların erkeklere göre daha fazla suç korkusu duymalarını toplum tarafından bireylere yüklenmiş olan toplumsal cinsiyet kavramına bağlamaktadır (Hale, 1996:99; Goodey, 1997). Araştırmalar için yapılan görüşmelerde bireyler toplumun kendilerine biçmiş olduğu toplumsal cinsiyet rolüne uygun olarak yanıtlar vermektedir. Böylelikle erkekler kırılgan biri olarak gözükmemek, güçlü görünebilmek için suça maruz kaldıklarını ya da suça maruz kaldıklarını kabul etseler dahi suç korkusunu itiraf etme noktasında kadınlara nazaran daha isteksiz olacaklardır; kadınlarsa buna ihtiyaç duymayacaktır. Hatta bu erkeklikten taviz vermemek için güçlü görünebilmek için erkekler suça maruz

kaldıklarında ilgili mercilere şikâyetle dahi bulunmayabileceklerdir. Sutton ve Farrall, erkeklerin gerçekleri söylemeleri hâlinde kadınlara göre daha fazla suç korkusu yaşadıklarını itiraf edeceklerini iddia etmektedir (2005:221).

Cossman ve Rader (2011) anket sonuçlarından elde edilen veriler, daha iyi olarak bildirilen sağlığın daha az suç korkusunu takip ettiğini göstermiştir. Suç korkusu ile sağlık arasındaki ilişkiyi tam tersi de ele alabiliriz. Yani sağlık suç korkusunun bir yordayıcısı olarak yorumlanabileceği gibi, suç korkusu nedeniyle kişinin sağlığı kötüleşebilir. Cossman ve Rader (2011) ise bu türden zıt nedensel ilişki olduğunu varsayarak bu görüşü eleştirmektedir. De Donder vd'nin (2012a) çalışmasındaki veriler de daha kötü fiziki sağlığa sahip, hareket için yardıma ihtiyaç duyan ve akıl sağlığı problemlerinin güvensizlik hissine yol açtığını göstermektedir.

1.2.2. Risk Algısı/Risk Değerlendirme Yaklaşımı

Ferraro'nun (1995:54-55) vurguladığı noktalardan biri, riskin suç korkusunun önemli bir belirleyicisi olmasına karşın gerekli bir unsur olmadığıdır; birey, etrafında mevcut olan riskin varlığına ilişkin bir değerlendirme yaptığında iki tepki vermektedir: ya korku duyar ya da günlük davranışlarını kısıtlayarak suça karşı önlem alır ve korkuya karşı bir reaksiyon gösterir, böylece korkusunu yenebilir (Öztürk, 2015).

Ferraro (1995), algılanan riski potansiyel gerçek ya da hayali bir tehlikenin kabulü olarak yorumlamıştır. Literatürde de genel olarak riskin çoğunlukla objektif (gerçek-nesnel) ve subjektif (algılanan) risk olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Objektif risk istatistiksel olarak ölçülebilen, nesnel bir risk değerlendirmesi içermekteyken, herhangi bir olayın gerçekleşme sıklığına bağlı geçmiş sayısal veriler temelinde ilgili olayın bireyin başına gelme olasılığına gönderme yapmaktadır. Subjektif (algılanan) risk ise bireylerin algıladıkları risktir. Buna göre risk, sosyal şartlar tarafından belirlenen, sosyal etkileşim sürecinde üretilen, değiştirilen ve müzakere edilen bir kavramdır (Thompson ve Dean, 1996). Risk, riske aşına olup olmama ve sosyal ya da bireysel tehlike içerip içermeme gibi kıstaslarca da belirlenmektedir. İnsanların algıladıkları risk onların sadece ne hissettiğini değil ne yaptıklarını da etkilemektedir (Ferraro, 1995:54-55).

İnsanlar yaptıkları risk değerlendirmesiyle suç gibi istemedikleri bir durumla karşı karşıya geldiklerinde mağdur olma ihtimallerine göre bir algı geliştirirler. Risk algısı ve suç korkusu farklı kavramlardır ve Mesch (2000) bu iki kavram arasındaki farkın, algılanan risk ve suç korkusunun farklı yordayıcılarla ilişkili olmasından ileri geldiğinin altını çizer. Korku genel itibariyle zarara sebep olması beklenen nesne ya da uyaranlar tarafından belirlenmiştir. Özel olarak suç korkusu ise mağduriyet esnasında zarar görme korkusu olmakla suç ve suçla ilişkili semboller tarafından meydana getirilir (Warr, 2000). Algılanan risklere dair panik olunması, zarar tehdidince üretilen tehlike beklentisinin karakterize ettiği, korkuya işaret edebilir. Korku hissi, yaklaşan bir tehlike tarafından tetiklenebileceği gibi olası tehditler (Clark, 2003) tarafından tetiklendiği de görülür (Carlson ve Hatfield, 1992; Kaplan, 1973). Warr (1984), bireylerin gerçek bir suçla karşı karşıya geldiklerinde duydukları korkuya kıyasla duydukları anksiyetenin çok daha yaygın olduğuna işaret eder. Hatta davranışlarında meydana gelen farklılıkların kaynağının da beklenen korkudan kaynaklanabileceğine vurgu yapılıır (Garafalo, 1981).

Taşcı (2020:72), suç mağduru olma risk algısında cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık bulmuştur; araştırmaya göre kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla suç mağduru olma risk algısı yaşamakta ve kadınlar erkeklere göre kendilerini daha güvensiz hissetmektedirler. Buna ek olarak algılanan suç mağduriyeti riski özellikle kent yaşamındaki sosyal ayrışma ve damgalama ile de ilintili olabilir.

1.2.3. Mağduriyet Yaklaşımı

Winkel'e (1998) göre mağduriyet fikrinin kendisi korkunun artmasına neden olmaktadır, ancak artan korku suç mağduriyetine karşı 'anormal' bir tepkidir, öte yandan da çok gerçektir. Mağduriyet korkusu, daha önce mağdur olan kişilerde olduğu gibi, hiç mağdur olmadığı hâlde mağdur olabileceği endişesi taşıyanlarda da görülmektedir. Çünkü bireyler, başkasının travmasını sahiplenebilmektedir (Göka, 2005).

Birçok çalışma korkunun her zaman mağduriyetle doğrudan tecrübenin bir sonucu olmadığını göstermiştir. Tersine cinsiyet, ırk ve ikamet konumu (Boggs, 1971; Conklin, 1971) gibi sosyal özelliklerle güçlü şekilde ilişkilidir. İkinci olarak, bu

korkunun yaşlıların moral ve davranışları üzerinde son derece negatif etkileri vardır (Leibowitz 1975; Christian, Note 1; Akt.: Patterson, 1978). Ancak yine de önceden yaşanmış bir olay dolayısıyla deneyimlenen korkunun dışarıda yürüme gibi dış fiziksel aktiviteleri azalttığına ilişkin az sayıda doğrudan kanıt bulunmaktadır. Kadınlar, yaşlılar, siyahiler, yoksullar, az eğitim alanlar ve ayrıca yüksek suç oranlarıyla karakterize edilmiş düzensiz topluluklarda yaşayanlar mağdur olma korkusunu daha fazla yaşarlar (Garofalo ve Laub, 1978; Garofalo, 1979; Clemente ve Kleiman, 1977. Akt.: Ross, 1993).

Bazı araştırmalar, mala karşı suçtan ziyade şiddet içeren kişiye karşı suçlar gibi belirli suç türleri söz konusu olduğunda suç korkusu ile önceki mağduriyet arasındaki ilişkinin (Miethe ve Lee, 1984) ve tekrar gerçekleşen mağduriyetin etkisinin daha güçlü olduğunu göstermiştir (Bkz.: Lauritsen ve Davis Quinet, 1995). Turner, Finkelhor ve Ormrod (2006), bir çocuğun yaşam süreci boyunca farklı mağduriyet türlerine kümülatif olarak maruz kalmanın, aşırı korku dahil olmak üzere depresyon, saldırganlık ve diğer akıl sağlığı risklerinin önemli bir kaynağı olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte, diğer çalışmalar, önceki mağduriyet ile suç korkusu arasında güçlü doğrudan bağlantılar bulmamaktadır (Box, 1987; Hale vd., 1994).

Kriminologlar suç mağduriyeti kavramının sanıldığından fazlasını ifade ettiğinin farkına vararak bu mağduriyetin iki türüne işaret ettiler: İlkiyle kastedilen yaralama gibi vücut dokunulmazlığına karşı ya da hırsızlık gibi malvarlığına karşı işlenen suçlardan mağdur olan geleneksel suç mağdurlarıyken, diğeriyle kastedilen kişisel olarak herhangi bir suç deneyimine sahip olup olmadığına bakılmaksızın bu kavram içerisinde yer bulan suç mağdurlarıydı. İkinci türden mağdur kabul edilen bireylerin ilkinde göre daha fazla zarar görme potansiyeli olduğu ortaya konuldu (Williams, McShane ve Akers, 2000).

Conklin (1971), doğrudan-dolaylı mağduriyet ayrımına giderek doğrudan mağdur olmayan bireylerin tutum ve davranışlarının (kişisel güvenlik hissi, bireylerarası güven ve birinin topluluğuna karşı hissettikleri gibi) onların çevrelerinde yaşanan ya da onların algıladıkları suç miktarındaki artış ölçüsünde değişebileceğini öne sürmüştür. Diğer araştırmalar bunun devamını getirerek kişinin mahallesinde kendisi

dışında tanıdığı başka bir kişinin mağdur olduğu suç olayı hakkında duyumu olduğunu ileri sürdüğü durumda doğrudan mağduriyetle karşılaştırıldığında suç korkusu seviyelerinin daha yüksek olacağını bulmuşlardır. Yani kişilerarası iletişimin de mağduriyet yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Bunun aksi olarak bazı çalışmalar şu sonuca ulaşmıştır: Kişi, mağduriyetin kendisine ne kadar yakın olduğunu yani mağduriyete dolaylı değil doğrudan maruz kalacağını öne sürerse, suç korkusu o kadar yükselir (Balkin, 1979; Boney-McCoy ve Finkelhor, 1995; Covington ve Taylor, 1991; Garofalo, 1979; Kury ve Ferdinand, 1998; Liska, Sanchirico ve Reed, 1988; Rountree, 1998; Skogan ve Maxfield, 1981; Skogan, 1987; Stafford ve Galle, 1984). Bunun yanında bazı araştırmacılar doğrudan mağdur olmanın kurbanları suç sonrasında duyarsızlaştırabileceğini de öne sürmüştür (Chiricos vd., 1997; Covington ve Taylor, 1991; Ferraro, 1995; LaGrange vd., 1992; Skogan ve Maxfield, 1981; Tyler, 1980, 1984; Winkel, 1998).

Günümüzde medya yoluyla yaratılan bir mağduriyet olabileceğini de gözardı etmemek gerekmektedir. Öztürk (2015), medyanın suça maruz kalma korkusu üzerindeki etkisini mağduriyet teorisi temelinde tartıştığı çalışmasında; televizyon ve gazetelerde yer alan suç haberlerinin bilhassa kadınlarda olmak üzere insanlarda dolaylı mağduriyet yarattığını, bunun da suça maruz kalma korkusunu yükselttiğini öne sürmüştür.

1.2.4. Düzensizlik Yaklaşımı

Warr (2000) korkunun, insanların suça ilişkili olmaları dolayısıyla tehlike ima eden çevresel ipuçlarına tepki verdiklerinde ortaya çıktığını öne sürmüştür. Bu düşünce üzerine geliştirilen temel yaklaşım “Düzensizlik Yaklaşımı”dır. “Kırık camlar (Broken windows) teorisi” olarak da bilinen bu yaklaşım düzensizlik, suç ve güvensizlik hissi arasında bağlantı olduğunu varsaymaktadır. Çalışmalarını bu teori üzerine inşa eden Wilson ve Kelling’e (1982) göre düzensizlik mahallede ikamet edenlerin bir diğerine karşı güvenini sarsmakta, mahallenin enformel sosyal kontrolünü yıpratmakta ve neticede insanları suç işlemek için cesaretlendirerek diğer bireyler için de suç korkusuna sebebiyet vermektedir.

Kelling ve James'in 1982 yılında Atlantic Monthly (The Atlantic, 2013) dergisinde yayımlanan "Kırık Camlar – Polis ve Mahalle Güvenliği" başlıklı makalesiyle bir teori hâlini alan deney şu şekilde gerçekleşmiştir (Wilson ve Kelling, 1982): Philip Zimbardo, 1969 yılında bu teori doğrultusunda Bronx'ta parçalanmış plakalı ve açık kapıları olan bir arabayı kendi hâline bıraktıktan sonra gözlemlemeye başladığında sadece on dakika sonra hırsızların dikkatini çektiğini görmüştür. Üç gün sonraysa arabada hiç değerli bir şey kalmamıştır. Deneyin ikinci kısmında benzer koşullarda ama bu kez zengin bir bölge olan Palo Alto, Kaliforniya'ya başka bir araç bırakmıştır. Bir haftadan uzun süre boyunca bir şey olmamıştır, ne zaman ki Zimbardo aracın çeşitli yerlerine ve camlarına çekiçe vurarak deneyin seyrini değiştirecek bir hamlede bulunmuştur, o zaman Palo Alto mukimlerinin de bu harekete katılması çok uzun sürmemiş, birkaç saat içinde yoldan geçenlerin katılımıyla araba tamamıyla tahrip edilmiştir.

Pek çok kişi, elbette, öncelikle suçtan özellikle de bir yabancının âni, şiddetli saldırısını içeren suçtan korkmaktadır. Ama kişiler öte yandan sadece şiddet eğilimli, mutlak olarak suçlu insanların yanı sıra, düzensiz insanlar tarafından (kötü tanınan, gürültü çıkaran ve ne yapacağı öngörülemeyen insanlar; dilenci, alkolik, bağımlı, kabadayı gençler, fahişeler, boş gezen kimseler ve akıl hastaları gibi) rahatsız edilmekten de korku duymaktadırlar (Wilson ve Kelling, 1982). Chicago Okulu'nun sosyal düzensizlik perspektifine göre kentsel hareketlilik, düşük sosyo-ekonomik statü ve etnik çeşitliliğin resmi ve gayri resmi sosyal kontrollerin zayıflamasına yol açtığını ve bunun da daha yüksek suç seviyelerine sebep olduğunu ve son olarak da bu durumun suç korkusunu tetiklediğini bulmuştur (Shaw ve McKay, 1942. Akt.: Gouseti, 2016).

Rezvani ve Sadra (2019), düzensizliği şehrin kamusal alanlarında suç korkusunu etkileyen, suç dolayısıyla meydana gelen endişe ve kırılganlığı artıran, sosyal tutarlılığı ve bölge memnuniyetini minimize eden mekânsal bir özellik olarak tasvir etmiştir. Low (1997:67) kenti ön plana çıkardığı çalışmasında, bir yerde ikamet eden sakinlerin, kendilerini doğrudan (veya dolaylı olarak) etkileyen bir dizi suç olayı (örneğin, araba hırsızlığı, ev soygunu, çocuk kaçırma) olduğunda güvenlikleri için

taşındıkları bulgusuna yer vermiştir. Ayrıca çoğu insanın kapalı bir toplumun kurallarını kabul ettiğini ve iyi bakımlı bir çevrede kontrol altında yaşama fikrini sevdiklerini tespit etmiştir.

Düzensizlik, fiziksel düzensizlik ve sosyal düzensizlik olarak iki türlü karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel düzensizlik daha çok graffiti ve duvar yazıları, çöp, terkedilmiş arsa, araba ve evler, kepenkleri kapalı dükkânlar gibi çevresel düzenle alakalı uyumsuzluklardır. Sosyal düzensizlikler ise mahalle kavgaları, uyuşturucu alışverişi, fahişelik, sarhoşluk, kabadayılık ve gençlerin zaptedilemeyen taşkınlıkları gibi uyumsuzluklardır. Her iki tür düzensizliğin de mukimler arasında suç korkusunu artırdığı bulunmuştur (Wyant, 2008). Hunter (1989) ve Lewis ve Maxfield (1980), kent koşullarının uygunsuz koşullarına işaret etmek istemiştir, sonra da Skogan (1990) aynı fenomen için incivilities (düzensizlik) kavramını kullanmaya başlamıştır (Liu, 2013). Düzensizliğin mahallelerdeki kentsel çöküşe katkısına ilişkin araştırmasında Skogan (1990) düzensizliğin aynı zamanda gerek informal sosyal kontrolü zayıflatması, gerekse de toplumsal ahlâkı düşürmesi bakımından doğrudan suç korkusu yordayıcısı olduğunu ileri sürmüştür. Wilson ve Kelling (1982) ve Skogan'ın (1990) bu araştırmaları suç korkusu ve düzensizlik çalışmalarının önünü açmış, bundan sonraki suç korkusu üzerine çalışmaların yalnızca bireysel faktörlere değil, mahalle düzeyinde birtakım çevresel/sosyal faktörlere de odağını yöneltmesine katkı sağlamıştır. Liu (2013), suç korkusunu bir mahallenin yoksulluk düzeyi, konut hareketliliği ve etnik heterojenliği gibi yapısal farklılıklarında birleştirmenin düzensizlik yaklaşımının bir uzantısı olduğu düşüncesindedir. Franklin vd. (2008), kentçiliğin algılanan risk seviyesi üzerinde güçlü bir pozitif etki sergilediğini bulmuştur.

Bu teoriyi test etmek için yapılan birçok çalışmadan biri olarak Rountree'nin (1998) çok katmanlı çalışması korkunun çok boyutlu doğasını ele almakla birlikte, hırsızlık suçu korkusu ile şiddet suçu korkusuna odaklanılan çalışmada her ikisinin de düzensizlik faktörü tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Covington (1991), yakın çevrede düzensizliğe ilişkin ipucu algılayan mukimlerin daha savunmasız hissettiklerini ve bunun sonucu olarak da daha fazla korku duyduklarını belirtmiştir.

Çok sayıda çalışma suç korkusunu algılanan düzensizliklerle ilişkilendirmektedir. Bireyler mahallelerini düzensiz olarak algıarlarsa bu niteliğin suç gibi daha büyük sorunların bir işareti olduğuna, bundan dolayı kendilerinin risk altında olduğuna ya da endişeli olmalarını gerektirecek bir durum olduğuna inanabilirler. Algılanan düzensizlik düzeyinin bireysel risk algısını önemli ölçüde etkilediği ve bu yolla da suç korkusunun arttığı bulunmuştur (LaGrange vd., 1992; Ferraro, 1995 ve Farrall vd., 2009).

Yakın zamanda bireylerin suç mağduru olmaları, bir sağlık sorunu ya da sakatlık yaşamaları, topluluk bağlarını zayıf olarak algılamaları ve ahlâki düşüş ile ilgili kaygılarının olması mahallelerinde yüksek düzeyde düzensizlik algılamalarını daha olası kılmaktadır (Gray, Jackson ve Farrall, 2010). Algılanan yerel çevre düzenlemesi kalitesinin yaşlıların güvensizlik hissini etkileyebileceğini ortaya koyan De Donder, Buffel, Dury, De Witte ve Verté (2012b:930) algılanan bozukluğun, erişilebilirlik ve altyapı olanakları kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Bu algılanan bozukluk, daha genel şekilde ifade edersek mahalle niteliklerinden kaynaklanan korkular Hansmaier'e (2013) göre geri bildirim döngüleri oluşturabilmekte, topluluğa katılımı bozabilmekte, sosyal uyumu azaltabilmekte ve mahalleden göçlere yol açabilmektedir.

Bunun yanı sıra Ferraro (1995), olası tehditleri değerlendirdiğinde çevresel değişkenler ve güvenli olmayan çevre hakkında paylaşılan bilgi olarak iki uyarıcı bulunduğunu ifade eder. Benzer olarak Fernández-Ramírez ve Corraliza (1996, 1997, 1998) da “tehlikeli çevre”yi belirlerken iki farklı perspektif ortaya koyar: mahalle düzeyindeki güvensizlik hakkında oluşan bilginin içerdiği “sosyal dinamikler”e vurgu yapan mahalle perspektifi ve insanların tehlike olarak algıladıkları ve korku duydukları yerlerin sosyo-fiziksel niteliklerine odaklanan bağlamsal perspektif. Mevcut araştırmalar güvensiz bir yeri tanımlamada sosyal faktörlerin çevresel faktörlere kıyasla daha ağır bastığını göstermektedir (Acuña-Rivera, Uzzell ve Brown, 2011).

Literatürde farklı başlıklar hâlinde incelenen ancak düzensizlik yaklaşımına oldukça benzerlik gösteren iki yaklaşım sosyal kaygı (community concern) yaklaşımı ve

sosyal kontrol (social control) yaklaşımıdır. Sosyal kaygı yaklaşımına göre, yerel sosyal ağların eksikliği ve mahallenin kötüye gittiğine dair farkındalık korkuyu artırmaktadır. Düzensizlik yaklaşımında suç korkusunu etkilediği söylenen fiziksel ve sosyal düzensizlikler, toplumun parçalanmasıyla ilgili bu endişeleri artırabilmektedir (Covington, 1991). Sosyal kontrol yaklaşımı ise korkunun, insanların kendi yaşam alanlarını ve diğerlerinin davranışlarını ve faaliyetlerini kontrol etme becerisine bağlı olarak belirlendiğini ileri sürmekte ve insanların mağduriyet yaratacak şeyin üstesinden gelemediği ve onu engellemekte yetersiz kaldıklarını düşündükleri zaman korktukları üzerinden temellendirmektedir (Rezvani ve Sadra, 2019). Bu yaklaşım esasında şehir hayatına vurgu yapmaktadır.

1.3. Suç Korkusunun Diğer Faktörlerle İlişkileri

Mevcut literatür “Suç korkusunu tetikleyen şey nedir?” sorusuna fazlaca yer vermiştir (Bkz.: Ferraro, 1995; Hale, 1996. Akt.: Hanslmaier vd., 2018). Ancak buna rağmen Acierno ve diğerlerine (2004) göre yaşlı yetişkinlerde suç korkusunu yordayan faktörler hakkında çok az şey biliyoruz, bu alandaki boşluklar ve tutarsızlıklar kısmen suç korkusu kavramıyla ilgili tanımlayıcı değişkenlerden kaynaklanmaktadır. Bu tür sorunlar, önemli kavramların bu alanda çalışanlar tarafından anlaşılma ve rasyonelleştirilme biçimini karakterize eden tutarsızlıklardan ileri gelmektedir (Fattah ve Sacco, 1989).

Suç korkusunun işlevselleştirilmesinde devam eden anlaşmazlıklara karşın tutarlı olarak korku korelasyonları oluşmuştur (Scarborough vd., 2010:820). Mağduriyetin suçla ilgili endişeler üzerindeki etkisine ilişkin kriminolojik araştırmalar, ilişkinin büyüklüğünün mağduriyet türüne, suç türüne ve katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine bağlı olduğunu göstermektedir (Shippee, 2012; Winkel, 1998).

Suç korkusu bağımlı değişkenini yordayan çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu konuda yapılan nicel çalışmalarda en fazla irdelenen faktörler demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, ırk, sosyo-ekonomik durum, eğitim durumu gibi) olmakla birlikte kişinin kendisi dışında kalan bazı faktörler de (yaşadığı yer, düzensizlik gibi) suç korkusuna etki edebilmektedir. Suç korkusu üzerine ilk kez çalışma yapan araştırmacılar ağırlıklı olarak yaş, ırk ve cinsiyet gibi bireysel özelliklere/demografik

faktörlere odaklanmışlardır (Bkz.: Garofalo, 1981; LaGrange ve Ferraro, 1989; Ollenburger, 1981; Ortega ve Myles, 1987; Warr ve Stafford, 1983; Warr, 1984). Sonrakilerdeyse mahalle koşullarının önemine vurgu yapılmaktadır (Markowitz, Bellair, Liska ve Liu, 2001; Skogan, 1990). Ama geneline bakıldığında bireysel özellikler, en çok ilgi toplayan faktör olmakla birlikte, aynı zamanda çok fazla ampirik destek de toplamıştır. Mevcut araştırmaların çoğu (pek tabii istisnalar olmakla birlikte; ayrıca bkz.: Sampson ve Raudenbush, 2004) eşzamanlı olarak her ikisini yani hem bireysel nitelikleri hem de mahalle koşullarını incelememiştir, hâlbuki mahalle koşulları gibi kavramsal faktörler tarafından etkilenen suç korkusu ve demografik özellikler arasındaki bağlantının belirgin olup olmadığını incelemek bu alan için mecburidir.

Yaşlılardaki suç korkusunu yordayan faktörlerinse büyük ölçüde bilinmemesi ve bilinen bilgilerdeki tutarsızlıklar ve boşluklar, suç korkusu terimiyle ilişkili tanımsal değişiklikten kaynaklanmaktadır (Acierno vd., 2004). “Suç korkusu”nun tek bir tanımı olmasa da, sabit bir özellik olmaktan ziyade “geçici ve durumsal” olduğunun farkındalığı artmaktadır. Fattah ve Sacco’ya (1989:157) göre mağduriyet riski zamansal, mekânsal ve duruma bağlı olarak değişiklik gösterdiğinden, belirli yaşam tarzlarının bu risklere maruziyeti artırabileceğini veya azaltabileceğini öne sürmek mantıklıdır. Yani bireyler yaşamları boyunca, sürekli olarak korku hissiyle yaşamamaktadır, hayatlarının sadece belirli anlarını suç hakkında endişelenerek ya da korku duyarak geçirmektedirler. Öztürk (2015:208), Mersin’de yaptığı çalışma kapsamında katılımcılara kiminle birlikte yaşadığını sorduğunda 56 yaş ve üzeri bireylerin %94.1’i aile, arkadaş ve akrabalarıyla birlikte kaldıklarını söylemiştir. Yaşamını yalnız idame ettirmeyen yaşlılar çocuk ya da akrabalarının yakın koruması altında yaşadığı ve sosyal desteği kuvvetli olduğu için suça maruz kalma korkusu ve endişesi taşımamaktadır.

1.4. Suç Korkusunun Yaşam Pratiklerine Etkileri

"Suç korkusu", politika oluşturmayı, ceza adaleti uygulamalarını, araştırma gündemini, medya söylemini ve insanların sosyal dünyaları hakkında nasıl düşündüklerini şekillendiren son zamanların en etkili kriminolojik yapılarından biri

hâline gelmiştir (Innes, 2004). Bu kavram, bireylerin ve toplulukların suç ve düzensizliğe verebileceği geniş kapsamlı duygusal ve pratik yanıtları açıklamaktadır. Bir dizi korku söyleminin mevcut olmasına rağmen, yerel ve ulusal düzeyde inşa edilmiş ve farklı amaçlarla kullanılmış olsa da, belli bireylerin bu söylemlerle özdeşleştiği (Hollway ve Jefferson, 1997) ve bunların günlük yaşam üzerinde etkileri olduğu kabul edilir. Bu korkudan kaynaklanan kayıpları ya da başka bir deyişle maliyetleri Dolan ve Peasgood (2007), davranışlardaki değişiklik ve/veya sağlık dışı kayıplar ve sağlık kayıpları olarak ayırmaktadır. Tabii bu kayıplar stabil nitelikte olmayıp suç mağduriyeti dışında suç olaylarına medyada yapılan vurgu, polis faaliyetleri gibi faktörler tarafından da değişebilmektedir.

Korku "yaşam kalitesi" sorunu olarak görülebilir (Sookram, Saridakis ve Mohammed, 2011; Bowling ve Gabriel, 2007). Suç korkusu, insanların günlük rutin aktivitelerini, bireyler arası iletişimin kalitesini, bireylerin yaşam tarzlarını hatta hayat görüşlerini dahi etkileyebilmektedir. Bu korku insanların günlük yaşamlarına sızmakta ve davranışlarını değiştirmelerine yol açabilmektedir. Kişiler arası sosyal ilişkiler de bu sebeple zayıflayabilmekte ve sınırlanabilmektedir (Jackson ve Stafford, 2009). Bu bağlamda söz konusu olgunun yalnızca bireysel hayatla sınırlı kalmayarak, toplumsal yaşamı da etkileyen yönleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yavuz'a göre suç korkusunun araştırmalara konu alan yanı genelde toplumsal olanıdır (2019:32).

Korkunun bireysel yönden götürülerini irdelediğimizde fiziksel ve ruhsal/zihinsel bakımdan birçok etkisi olduğu görülmektedir. Başta kaygı, stres, güvensizlik ve huzursuzluğa sebep olabildiği gibi kişinin toplumdan soyutlanarak topluma yabancılaşması ve yaşamdan zevk alamaması gibi neticeler de doğurabilmektedir. Bu korkunun ruhsal bozuklukları de tetiklediğine, bireylerde psikolojik yönden negatif etkiler bıraktığına dair araştırmalar mevcuttur (Bkz.: Clemente ve Kleiman, 1977; Miceli, Roccato ve Rosato, 2004). Stafford, Chandola ve Marmot (2007) çalışması, suç korkusu ile fiziksel, genel sağlık ve akıl sağlığının öznel ölçümleri arasında ters bir ilişki raporlamıştır. Suç korkusu, daha zayıf mental sağlık ve fiziksel fonksiyonda daha büyük sınırlılıklarla bağlantılıdır. Yine aynı çalışmada korku seviyesini yüksek bildiren katılımcıların yaygın zihinsel bozukluk belirtileri göstermesi %50 ve

depresyon belirtileri göstermesi %90 daha olası bulunmuştur. Ama nedenselliğin yönü ve bağlantı yolları belirsizliğini korumakta olup suç korkusu daha zayıf sağlığa yol açsa da fiziksel engel ve zayıf akıl sağlığının kişinin kırılabilirlik hissini ve suç korkusunun etkisini artırabileceğinin de diğer durumla eşit ölçüde makul olduğu ortaya konulmuştur.

Çoğu yazar, mağdur olma korkusunun suçun kendisi kadar hatta suçun kendisinden bile büyük bir problem olduğunu kabul eder (Bkz.: Clemente ve Kleiman, 1977; Scarborough vd., 2010). Esasında suç korkusuna dair sonuçları iki farklı açıdan düşünebiliriz. Gerçekleşen bir suçun etkilerinin yanı sıra insanların gelecekte mağduru olabileceklerini düşünmeleri dolayısıyla ortaya çıkan maliyetler de bulunmaktadır (Dolan vd., 2007). Ross (1993), kötü sağlık ile suç korkusu arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koydu; bu, kısmen yüksek düzeyde psikolojik sıkıntı ve yüksek düzeyde fiziksel hareketsizlik ile açıklanmıştır. Liverpool şehrinde akıl sağlığı ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma da (Green, Gilbertson ve Grimsley, 2002), suç korkusunun zayıf zihinsel işlevin en güçlü yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Bu çalışmaların ciddi bir dezavantajı, söz konusu ilişkilerin yönlülüğü hakkında kesin sonuçlara izin vermeyen, çoğunlukla kesitsel, öz bildirim verilerine dayanmasıdır (Gouseti, 2016). Boylamsal bir çalışma yapan Stafford, vd. (2007) istisnai olarak daha yüksek düzeyde suç korkusu olan katılımcıların, daha düşük suç korkusu ve akıl sağlığı daha iyi bildirilenlere göre depresyona yakalanma olasılığının neredeyse iki kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Daha yüksek düzeyde suç korkusu bildiren katılımcıların daha az egzersiz yapma, arkadaşlarıyla daha az etkileşimde bulunma ve örneğin gönüllü çalışmalarda yer alma gibi etkinliklerde sosyal olarak daha az aktif olma olasılıkları daha yüksektir.

Kısıtlı sosyal davranış ile suç korkusu arasındaki karşılıklı ilişkiyi araştıran Liska vd. (1988) daha yüksek suç korkusu seviyelerinin daha yüksek seviyelerde kısıtlı davranışla ilişkili olduğunu ve kısıtlı davranışın daha yüksek suç korkusuyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Clemente ve Kleiman (1977) insanların suç korkusu dolayısıyla gündelik davranışlarını değiştirdiklerini, gece sokağa çıkmadıklarını, yabancılardan

kaçındıklarını ve sosyal aktivitelerini azalttıklarını bulmuştur. Skogan (1976) ise insanların suç hakkında kaygılı olduğunu ancak bir yandan da yaşamlarına devam ettiklerini ileri sürmüştür.

Korkunun günlük uygulamalarımızın en sıradan olanına dahi etkisi açıkça görülebilir. Sparks, Girling ve Loader'a (2001) göre suç korkusu çocuk bakımı, seyahat, tüketim ve ev içi düzenlemelere gölge düşürebilir. Bilhassa yaşlılar için korku daha büyük neticelere sebebiyet verebilecek bir problemdir, birçok sebeple âni olarak gelişmektedir ve yaşlılar sağlık yönünden gençlere göre çok daha kolay olarak etkilenebilmektedirler. Esasında en önemli sonucu elbette sağlık olmakla birlikte yaşlılar suçun mağduru olmaktan duydukları korku nedeniyle diğer insanlardan daha kolay soyutlanabilmektedir. Hale'e (1996) göre anksiyete, yaşam kalitesi ve kişisel refahı azaltır (Bkz.: Adams ve Serpe, 2000), hareketleri sınırlar, maliyetli tedbirlere yöneltir, yoksun alanlardan kaçmaya teşvik eder ve sosyal güvene, gruplar arası ilişkilere ve toplulukların sosyal kontrol uygulama kapasitesine zarar verir (Akt.: Jackson ve Stafford, 2009:3). Suç korkusu, suçluların dayattığı somut ekonomik ve fiziksel kayıpların da ötesine geçerek sabit anksiyete durumu içinde yaşamının negatif psikolojik etkilerinin yanı sıra günlük yaşam rutinlerinde de değişikliklere sebep olur (Moore ve Shepherd, 2006). Ayrıca kırılganlık hissi ve bu hissin beraberinde getirebildiği suç korkusu, insanları kendi yaşamları üzerindeki kontrollerini yitirdikleri yönünde bir sanrıya kapılmalarına sebep olabilmektedir.

Suç korkusunun toplumsal yönden etkileri incelendiğinde ise sosyal bütünleşme ve dayanışmayı zayıflattığı, enformel sosyal kontrol mekanizmalarını etkisizleştirdiği, sosyal istikrarsızlığa yol açtığı, toplumsal huzuru ve düzeni bozduğu görülmektedir (Sampson, 1991:51). Ayrıca insanlar arasında ayrışmayı, hoşgörüsüzlüğü ve yabancı düşmanlığını körüklediği gözlemlenmektedir (Amerio ve Roccato, 2005:18). Genel sosyal düzen için zararlı bir etki yaratan korku, yabancılardan kaçınmada kendisini gösterdikçe sosyallik, karşılıklı güven ve başkalarına yardım etme isteği yok olur (Clemente ve Kleiman, 1977; Ferraro, 1996) (Akt.: Moore ve Shephard, 2006). Azalan sosyallik bireylerin bir diğer bireye karşı kayıtsız kalmasına neden

olabileceği gibi yasaların daha sıkı şekilde uygulanmasına ve cezaların artırılmasına yönelik taleplere de yol açabilir (Gouseti, 2016).

Korku, bireyleri birtakım davranışlar sergilemeye yöneltmektedir. “Kaçınma” ya da “korunma” davranışları ile bireyler suç korkusunun neticelerinden kendilerini soyutlamak, uzaklaştırmak gayesi güderler. Kırılganlıkları, bu davranışlardaki yetersizliklerini ortaya koymaktadır (Pantazis, 2000). Bireyler kaçınma davranışı ile bazı ortamlarda bulunmayarak ya da korunma davranışı ile bulunduğu ortamlarda bazı tedbirler alarak kendilerinin suça maruz kalma olasılığını azalttıkları düşüncesindedir. Yaşlı bireyler özellikle gençlerin yoğun olarak bulunduğu yerler (örneğin; bar, kulüp gibi içkili mekanlar) ve sosyal ve fiziksel düzensizliklerin boy gösterdiği çevreler gibi suç için uygun olarak nitelendirilebilecek sıcak bölgelerde bulunmaktan kaçınmaktadırlar. Bu kaçınma davranışı özellikle gece saatleri olmaktadır (Miethe, 1995:16). Korunma davranışı olarak da bireyler evlerinin kapı ve pencerelerine fazladan kilitler ve demir parmaklıklar takarak, alarm sistemleri kurdurarak, bekçi köpeği alarak, kendini koruma teknikleri öğrenerek, üzerinde ateşli ve kesici silah taşıyarak, her daim yanında arkadaşlarını bulundurarak, eve fazladan aydınlatma koyarak, evden ayrıldıktan sonra ışıkları, radyoyu ya da televizyonu açık bırakarak, bir yere gittiğinde komşusundan evine göz kulak olmasını isteyerek suçtan kendilerini sakınmaktadırlar (Miethe, 1995:24). Bireylerin aldıkları bu önlemlerin suç korkusundan ileri gelmesinin yanı sıra suç korkusunu körükleyebileceği yönünde de çalışmalar mevcuttur (Bkz.: Liska ve diğerleri, 1988). Bu konuda bir konuya daha değinmek gerekirse suçla birlikte güvenliğe ilişkin sektör doğmuş ve korku bu sektöre büyük katkılar sunmaya başlamıştır. 1990’lı yıllarda hırsız alarmı, yangın alarmı, araba alarmı ve kişisel güvenliğe talep ciddi ölçüde artmış ve ekonomide durgunluk yaşanmasına rağmen güvenlik önlemlerine duyulan talep sayesinde kişisel güvenlik endüstrisi yılda yüzde 10 büyümeye gerçekleştirmiştir (Freudi, 2001, Akt.: Kul, 2009).

Farrall vd.’ne (2009:3) göre korkunun sonuçlarına odaklanarak toplumda var olan suç hakkındaki güvensizliğin genel etkilerini değerlendirebiliyoruz. Aynı çalışmada Hale’in (1996) çalışmasına atıfla onun korkunun psikolojik refahı aşındırdığı savını

yerleşik bir iddia olmaktan ziyade düşündürücü olarak nitelendirmiştir. Çünkü İngiliz Suç Araştırması (BCS) katılımcıları düzenli olarak suç korkusunun yaşam kalitelerini düşürdüğünü bildirirken, bu tür kişisel raporlar (self-reported) sadece gösterge niteliği taşıyabilmektedir.

Suç hakkında endişe ile sağlık arasındaki bağlantı her zaman net olmayabilmekte, örneğin zayıf akıl sağlığına sahip olan kişiler daha fazla suç korkusunu haizdir, zira zaten onlar genel olarak korku duyan kişilerdir. Aynı şekilde fiziki yetersizliği olan kişiler de bu sebepten ötürü hem evlerinde hem de dışarıda, özellikle geceleri, daha kırılgan ve güvensiz olabilmektedir (Bkz.: Dolan ve Peasgood, 2007). Diğer yandan Stafford vd. (2007), daha fazla endişe bildiren katılımcıların daha az egzersiz yaptıklarını, daha az sosyal aktiviteye katılım gösterdiklerini ve daha az sıklıkta arkadaşlarıyla görüştiklerini tespit etmiştir. Fiziksel ve sosyal aktivitelere karşı bu mesafeli duruşun suç hakkındaki endişe ile sağlık arasındaki bağlantıyı açıklamaya yardımcı olduğu düşünülmektedir (Akt.: Farrall vd., 2009). Mağdur olmaktan korkan insanlar diğerleriyle görüşmeye dışarıya çıkmayabilir, arkadaş/ailesini ziyaret etmeyebilir, sosyal çevre oluşturmaz; evlerinde çok daha izole edilmiş şekilde rahat ediyor ve kendilerini güvende hissediyor olabilirler. Sosyal olarak izole edilmiş insanların yüksek hastalık ve ölüm oranlarına sahip olduğu bulunmuştur (Berkman ve Breslow 1983).

Eğer suç korkusu *başka türlü başa çıkamayacak kadar tehdit edici olan, yerinden edilmiş endişeler için bilinçsizce nispeten güven verici bir yer* olarak hizmet ediyorsa (Hollway ve Jefferson, 1997), suç korkusundaki azalma aslında refahı artırmayabilir. Esasında Diener (1994:106), öznel iyi oluş/refah kavramının işaret ettiği üç önemli özelliği vurgulamaktadır: bu kavram subjektif bir yargıyı ifade etmekte olup bireylerin kendi yaşamlarına dair birtakım kişisel değerlendirmelerini içerir, bireyler aynı şartlarda bulunsalar dahi olayları ve durumları farklı algılayabilirler, öznel iyi olma sadece negatif faktörlerin yokluğunu değil pozitif duyguların varlığını da içerir ve hayatın sadece bir bölümüyle değil, geneliyle alakalı bir değerlendirme içermektedir. Yani eğer kişi yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğunu düşünüyorsa bu,

kişinin yaşamından doyum aldığı anlamına gelmektedir (Diener, Suh ve Oishi, 1997:25).

İKİNCİ BÖLÜM: YAŞLANMA ve YAŞLILIKTA SUÇ MAĞDURİYETİ

Yaşlı bireyler, toplumun kırılgan kesimleri arasında yer aldığından yaşlı bireylerin bu tür olaylarla karşılaşmaları durumunda diğer yaş gruplarına nazaran deneyimledikleri olaylardan daha fazla etkilenebilecekleri düşünülmektedir. Bu bölümde ülkemizdeki yaşlı nüfusa ilişkin istatistiksel veriler beraberinde yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin bilgiler sunulacaktır.

2.1. Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanma

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) istatistikleri güncel verilerine göre yaşlı nüfus oranı dünya ortalaması, 2021 yılında %9,6 oldu. Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının %9,7 ile dünya yaşlı nüfus ortalamasının üzerinde olduğu görüldü. Türkiye'de 2020 yılında toplam 24 milyon 604 bin 86 haneden 5 milyon 903 bin 324'ünde yaşlı nüfus olarak tanımlanan, 65 ve daha yukarı yaşta en az bir fert bulunmakta yani, hanelerin %24'ünde en az bir yaşlı fert yaşamaktadır. Yaşlı nüfusun hızla arttığına dikkat çeken KONDA Araştırma ve Danışmanlık raporuna (2020:9) göre de son beş yılda %21,9 oranında artış meydana gelmiştir. Bu ciddi artış, nüfusun yaşlı kesimi ile ilgili araştırmalara daha fazla ihtiyacımız olduğunu ortaya koymaktadır. Yine TÜİK'in nüfus projeksiyonlarına göre “Türkiye’de 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfusa oranı 1940’ta %3,5 iken, 2023’te bu oran %10,2 olacaktır. 2050’ye gelindiğinde %20,8’i bulacak, 2075 yılında ise %27,7’ye ulaşacağı öngörülmektedir.” (TÜİK, 2015). Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre ise Türkiye nüfusu 2050 yılında 100 milyona ulaşacak ve nüfusun %30’unu 60 yaş ve üzeri bireyler oluşturacaktır (Şentürk ve Ceylan, 2015:14).

Yaşlılık biyolojik, psikolojik, fiziksel ve sosyolojik süreçleri barındıran karmaşık bir olgu olmasına rağmen bu süreçlerden en çok kabul göreni biyolojik ve fiziksel süreçlerdir. Bu süreçlerdeki azalma ya da düşüş 65 yaş sınırını oluşturmada kırılma noktasını oluşturmaktadır (Cankurt, 2014). Öte yandan yaşlılığa ilişkin genel kabul gören bir yaş sınırlaması bulunmamaktadır. DSÖ gibi uluslararası kuruluşlar ve demografi literatürü açısından değerlendirildiğinde yaşlılık genellikle 65 yaş ve üzeri

nüfus olarak değerlendirilebilir¹. Birleşmiş Milletler (BM) ise bu sınırdaki değişikliğe gitmekte ve 60 yaşı referans yaşı olarak kullanmaktadır². Bununla birlikte, yaşı tanımlamak için aile büyüklerinin büyükanne ve büyükbaba sıfatlarının, fiziksel görünümünün ve sağlık koşullarının dâhil olduğu diğer sosyo-kültürel referansların da kullanıldığı belirtilmektedir.

Ancak evrensel yaşlılık sınırının tespitinde DSÖ'nün ölçütlerinin dikkate alındığını belirtmek gerekir: 65-74 genç yaşlı, 75-84 yaşlı ve 85 yaşından itibaren ileri yaşlı (ihtiyar). Bu tür bir sınıflandırma yaşlı bireyleri tanımlamaktan ziyade yaşlı bireylerle yapılacak çalışmalar ve araştırmalarda yaş gruplarına ayırmanın getireceği pratik yararlar nedeniyle yapılmaktadır. Örneğin bilimsel çalışmalarda istatistiki fayda için (Zizza, Ellison ve Wernette, 2009).

Pain'e (1997) göre araştırmalarda sadece biyolojik yaşı dikkate alınması yaşlılığın kültürel boyutunun göz ardı edilmesine neden olmaktadır. 'Yaş'ın korkuyu belirleyen boyutlardan sadece biri olduğunu yerel durum, bireylerin yaşam tecrübeleri ve diğer sosyal kimlikleri hesaba katıldığında ikisi arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetinin değişeceğini öne sürmektedir. Taylor, Evans ve Fraser (1996:254) ise farklı yaşlılık modellerinden bahsedilmesi gerektiğini vurgulayarak konuya başka bir boyut kazandırmaktadır. Onlara göre, kimileri yaşlılığın ilk zamanlarında dahi incinebilir ve başkalarına bağımlı olarak yaşamayı tercih edebilirken kimileri yaşlılığın ilerleyen dönemlerinde bile aktif bir yaşam sürdürebilirler (Akt.: Öztürk, 2015). Yani bireylerin yalnızca biyolojik yaşına bakarak yorum yapılmasından çok her bireye özgü kişisel niteliklerin de konuya açıklık getirme noktasında rolü olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Yaşlanma ve yaşlılık pek çok riski beraberinde getirme potansiyeli taşıyan, modern toplumun çözmesi gereken sosyal sorunlardandır (Backes ve Clemens, 2002). Bu sebeple; ülkelerin sosyal politikalarını belirlerken mevcut riskler karşısında bazı durumlarda savunmasız olabilen yaşlıları koruyucu ve yaşlıların durumunu

¹ DSÖ'nün 1998 tarihli raporuna erişim için: https://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA51/ea3.pdf

² <https://emergency.unhcr.org/entry/43935/older-persons>

iyileştirici önlemler alması son derece önem taşımaktadır. Ama yaşlılara ilişkin verileri değerlendirerek politikalar oluşturmak kolay bir iş değildir. Polat'a (2020:156) göre mağdur grupları arasından en zorlu olanını yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Bunun nedenlerden biri, kişisel olarak yaşlıların olayları saklamaya ilişkin yönelimidir, kendilerine yöneltilen istismarın ortaya çıkmasını özellikle de aile bireyleri tarafından uğradığı istismarın, onları koruma güdüsü ve düzenlerinin bozulması korkusu duymaları gibi sebeplerle ortaya çıkmasını istememektedirler.

Gerontolojik çalışmalarda yaşlılık ve yaşlanmanın çok boyutlu karmaşık olgular olduğuna dikkat çekilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde beslenme, temizlik, sağlık imkânları, sağlık hizmeti, eğitim ve ekonomik refah insanların daha uzun yaşamasına olanak tanımaktadır. Dünyada her saniye iki kişi 60. yıl dönümlerini kutlamaktadır (UNFPA, 2012). Dünyada yaşlı nüfus, genel nüfusa oranla 2 kat hızla artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeyse bu hız daha fazladır. Yaşlıların nüfustaki oranının belirgin şekilde artması kamuoyunda, politikada ve bilimde tartışma konusu olmuştur (Tufan, Oktuğ ve Köse, 2017), zira bu konu beraberinde bazı riskleri de getirmektedir. Tuna ve Tenlik'e (2017) göre yaşlılık geliştirmekte olan ülkeler için öncelikli sorun hâline gelme eğilimindedir. Özellikle eşitsizliklerin ve heterojenliğin arttığı kentlerde suç korkusu, suçtan çok daha büyük bir sorun yaratır (Sanchirico ve Reed, 1988; Liska vd., 2004; Mesko vd., 2007; Scarborough vd., 2010; Ergun ve Yirmibeşoğlu, 2016; Tandoğan ve İlhan, 2016).

Yaşlılar Akın'a (2015) göre biyolojik, fizyolojik ve psikolojik fonksiyonların gerilemesine bağlı olarak yaşamsal aktivitelerini üst düzeyde sürdüremeyecek duruma gelen insanlardır. Yaşlanma ve yaşlılık öncelikle sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullar tarafından belirlenmektedir (Backes ve Clemens, 2013; Tufan, 2007). Yaşlılığın yorumlanması toplumdan topluma değişmektedir. Tufan (2007:32)'a göre bunun nedeni yaşlılığın yaşam koşullarıyla, toplumsal norm ve değerlerle, kültürel özelliklerle bağlantılı olmasıdır. Nüfusta yaşlıların çoğalması politikayı etkileyecektir (Tufan, 2007). Yaşlanma süreçleri ve yaşlılık sadece insana özgü değil, aynı zamanda topluma özgü özellikler de göstermektedir. Bu da toplumun "kendi" yaşlısını ve yaşlanmasını tanıması gerekliliğini ortaya

koymaktadır. Yani ancak ve ancak kendi insanının yaşlılığını ve yaşlanma sürecini bilen bir toplum, yaşlanma ve yaşlılık süreçlerine uygun sosyal politikalar üretebilir.

Yaşlıların toplumsal statüsünde düşüşlerle birlikte toplumdaki görünürlükleri de azalır olmuştur. Bu düşüşün temel nedeni yaşlıların üretim sürecinden uzaklaştırılmaları ve mutlak tüketici hâle gelmeleridir. Yaşlıların statülerindeki yükseliş ise gelişmiş ülkelerde modernleşmenin ilerlemesiyle yaşlı bakımı ve yaşlı bakım sigortası gibi sosyal politikaların gündeme gelmesiyle başlamıştır, ancak gelişmekte olan ülkeler için aynısını söylemek pek mümkün görünmemektedir (Tuna ve Tenlik, 2017).

Cumming ve Henry'e (1961) göre yaşlılıkta sosyal ilişkilerden ve sosyal alanlardan geri çekilme isteği ortaya çıkmakta ve bireyler daha çok içe dönük bir yaşam tarzını seçmektedirler (Akt.: Tufan, Oktuğ ve Köse, 2017). Yaşlılar yaşam alanlarını bilerek daraltmaya çalışmaktadır ve bu doğal bir süreçtir (Jasper, 2002:40). Kopma-Geri çekilme kuramı olarak adlandırılan bu düşüncenin aksini ise etkinlik kuramı öne sürmektedir: Yaşam memnuniyeti ve etkinlik arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır, yaşlılıkta sosyal yaşamdan geri çekilerek değil, tersine sosyal ilişkilere girilerek ve sosyal yaşamda aktif kalınarak yaşam memnuniyeti artırılabilmektedir (Backes ve Clemens, 2013). Güçlü genellemelere sahip bu iki kuram bireyin kişilik ve biyografik özelliklerini göz ardı etmektedir (Jasper, 2002:40).

Günümüzde sosyal politika kapsamında ele alınan en temel sorun yoksulluk olmakla birlikte bu sorunla ilişkilendirilerek ele alınan cinsiyet, etnisite/göçmenlik, dışlanma, yaşlılık, engellilik ve çocuk vb toplumsal gruplara yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmektedir. Toplumdaki diğer gruplara nazaran özel olarak korunması gereken bireylerin oluşturduğu bu sosyal gruplar “dezavantajlı grup” olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal anlamda mağdurlaşan yaşlı kesimler günümüzde dezavantajlı olarak adlandırılan en önemli kesimlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Yaşlılığın genelde sosyal dışlanma ve marjinalleşme ekseninde değerlendirilmesi ve yaşlıların üretim süreçlerinin uzağında kalıyor olması (Bilton, Bonnett, Jones, Lawson, Skinner,

Stanworth ve Webster, 2008) dolayısıyla nüfus grupları içerisinde yoksulluğa en yakın grup olarak yaşlılar öne çıkmaktadır (Canatan, 2004:105). Kentsel süreç içerisinde bakıldığında Sanayi Devrimi öncesi dönemde yaşlıların bilgi aktarımına kaynaklık etmeleri ve yaşam sürelerinin kısalığı gibi etkenler yaşlılığın sosyal bir sorun olarak algılanmasını engellemiştir. Ancak Sanayi Devrimi sonrasında yaşlılık sosyo-ekonomik bir sorun hâline gelmeye başlamıştır. Üretim ve bölüşüm ilişkilerinin değişmesi, kentli nüfusun artması ve artan bu nüfusun yaşlılara evlerinde bakabilme olanaklarının azalması, ortalama yaşam süresinin uzaması yani yaşlı nüfusun artması yaşlılığı sosyal bir sorun hâline getirmiştir (Artan, 2012:35). Kentleşme sürecini hızlandıran sanayileşmeyle birlikte yaşlı kesim hariç tüm yaş grupları üretime dahil olmuştur.

Ülkemiz her ne kadar günümüz itibariyle yaşlanmakta olan bir toplum olsa da gidişat göstermektedir ki yaşlı nüfuslu bir toplum olacaktır. Güncel rakamlar göstermektedir ki doğuşta beklenen yaşam süresi, 2017-2019 döneminde, erkeklerde 75,3'ten 75,9 yıla, kadınlarda 80,7 yıldan 81,3 yıla yükseldi (TÜİK, 2020). Ancak buna rağmen Türkiye'nin sosyal politikalarında yaşlanma olgusu dikkate alınmamaktadır, bunun yerine aile, gençlik ve yoksulluk gibi kavramlara odaklanılmış olmakla birlikte Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde 1980'li yıllardan beri uygulanagelmekte olan "yaşlılık politikaları"nın AB uyum sürecinde bulunan ülkemizin öncelikli politikaları arasına girmesi kaçınılmazdır (Akçiçek, Işık ve Tufan, 2017).

2.2. Yaşlılıkta Suç Mağduriyeti

Yaşlılıkta insanlar istismara açık hâle gelebilmektedir. Adalet Bakanlığının hazırlamış olduğu mağdur bilgilendirme sayfasında yaşlıların en fazla maruz kaldıkları suç eylemlerinden biri olarak ekonomik istismar yer almaktadır (ayrıca bkz.: <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/234/Magdur-Kimdir?>). Bu kategoriye mala karşı işlenen hırsızlık, dolandırıcılık suçlarının yanı sıra sahtecilik bilhassa mülkün haksız el değişikliği suretiyle sahtecilik suçları dâhil edilebilir.

İleride daha detaylı bilgiler verilecek olmakla birlikte yaşlılara karşı işlenen dolandırıcılık suçu doğrudan veya genellikle telefon olmak üzere iletişim vasıtaları

yoluyla kendilerini başka birisi olarak (savcı, hâkim, polis, asker, bankacı ya da bir yakını vs.) tanıtmak suretiyle işlenmektedir. Bu eylemle dolandırıcılar mağdurları ikna etme yoluyla para ya da değerli bir eşyasına/malına (altın gibi) ulaşmaktadırlar. Bu tür eylemler “hediye kazandınız, hediyenizi alabilmek için şu hesaba şu kadar para gönderin” şeklinde olabildiği gibi “adınız terör örgütü soruşturmasına karıştı” gibi korkutma yöntemleriyle de gerçekleşebilmektedir.

Dolandırıcıların hedefinde yaşlı bireylerin olması hesaplarında yıllardır biriktirmiş olmaları muhtemel ciddi miktarda para olabileceği inancında yatıyor olabilir. Ya da söylenenlere karşı daha ihtiyatsız yaklaşımları, fazlaca güven duyuyor olmalarından kaynaklanıyor da olabilir. Dolandırıcı kişiler, yaşlı bireylerin aile üyelerinden biri olabileceği gibi yabancı bir kişi de olabilmektedir. Bazı dolandırıcılar ise kendilerini mağdurların tanıdığı en yakın kişiler olarak tanıtarak eylemlerini gerçekleştirmektedir; bazı finansal problemlerini çözmek için mağduru arayıp kendisinde para olup olmadığını sormakta ve parasal probleminin duyulmamasını istediği için kimseye kendisini aradığını söylememesini istemektedir. Kimi de robot aramalarla (robocalls) mağdurun sesini kayıt altına aldıktan sonra kredi kartı ödemeleri için sesli imza alarak dolandırıcılık eylemlerine girişmektedir. Robot çağrıya telefonu açan mağdur çoğunlukla “Merhaba, beni duyabiliyor musunuz?” gibi bir soruya muhatap bırakılmakta, kişi buna “evet” derse karşı taraf bu onayı alarak dolandırıcılık faaliyetine girişmektedir. Ya da dolandırıcı kendisini banka çalışanı olarak tanıtip direkt mağdurun telefonuna gelen şifreyi mağdurdan istemektedir.

Dolandırıcılık suçu toplumda hayata ve vücuda karşı işlenen suçlara kıyasla daha az risk barındıran suç kategorisine dâhil edilmektedir. Hâlbuki bilhassa yaşlılar bağlamında düşünecek olursak bu eylem neticesinde geri dönüşü mümkün olmayan zararlar doğmaktadır. Hassas bir dönemlerinde bu suça maruz kalmaları ve kayıplarını telafi için yeterli zamanlarının bulunmaması meydana gelen zararları katlamaktadır. Bu suçun az risk taşıdığı inancı yaşlıların başlarına gelen bu suç olayını ilgili makamlara (polis/savcı) bildirme olasılığını da düşürmektedir.

Yaşlılar, toplum içinde kırılğan ve özel hassasiyet gerektiren gruplar arasındadır. Yaşlı mağduriyeti içerisinde etik, hukuki ve sosyal ikilemleri barındıran ve ailevi, bireysel ve toplumsal sorumluluklara vurgu yapan çok yönlü bir konudur. Bu konuda ülkemizde de yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 10/06/2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan “*Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*” yaşlı bireylerin de dâhil olduğu kırılğan gruplara yönelik sunulacak hizmetler konusunda dinlenilmeden önce mağdurun kaygı düzeyini düşürmek amacıyla içinde bulunduğu ortamın, ilgili kişilerin ve sürecin açıklanması, mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve mağdur dinlenirken yalnız bırakılmaması, sosyal inceleme raporu hazırlanması, ifade ve beyan işlemlerinin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesi, tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurların yönlendirilmesi, adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulanması ve soruşturma veya kovuşturma sürecinin tamamlanmasından sonra da destek ihtiyacı devam eden mağdurlar olursa onlar için ilgili kurumlara yönlendirmelerin yapılması, adliye bünyesinde kurulan herhangi bir adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğüne başvuruda bulunan mağdurlardan korunma ihtiyacı olanların, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının il müdürlüğüne veya sosyal hizmet merkezlerine bildirilmesi ve haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilemeyen mağdurlara yönelik olarak mülkî idare amirliğince gerekli tedbirlerin alınması gibi birtakım esaslar belirlenmektedir (ayrıca bkz.: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.63.pdf>).

2.3. Yaşlılarda Suç Korkusu ve Yaşam Pratiklerine Etkileri

Uluslararası Yaşlı İstismarının Önlenmesi Kuruluşu ve Dünya Sağlık Örgütü Toronto Deklarasyonu tarafından yaşlı istismarı şu şekilde tanımlanmıştır: “Güvenlik beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren veya strese sokan tek ya da tekrarlayan uygunsuz davranışlarda bulunulması” (Akt.: Polat, 2020). Burnett, Achenbaum ve Murphy (2014) ise yaşlı istismarını “Yaşlı bireyin sağlık ve iyilik hâlini tehdit eden veya zarar veren herhangi bir davranış” veya “belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından yaşlının o kültürde kabul edilmeyen bir

davranışa maruz kalması” olarak tanımlamaktadır. Araştırmalara güvensizlik hissinin bir yordayıcısı olarak hep yaş dahil edilmekte, ancak şu soruya daha az sıklıkta cevap aranmaktadır: Yaşlılar neden güvende hissetmiyor? (De Donder vd., 2012b). Hanslmaier vd. (2018), her ne kadar yaşlılar arasındaki suç korkusu ve mağduriyet oranları arasındaki ilişki doğrudan olmasa da yaşlıların kendilerini güvende hissetmelerinin öneminin ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmekte ve suç korkusunun sağlık ve hayattan zevk alma ile ilgisine vurgu yapmaktadır. Tüm bu sebepler ve dahası suç ve suç korkusunun daha az fiziksel aktiviteyi neticeleyen ve akıl sağlığını kötüleştirebilen anksiyetelerle ilişkisi nedeniyle bu konu ele almaya değerdir (Bkz.: Lorenc, 2012). Bunun yanı sıra her ne kadar Durkheim’ın (1985) “bir toplumu, katilleri kadar hiçbir şey bir araya getiremez” diyerek suçun toplumların / toplulukların birbirine yakınlaştırarak dayanışmayı artırdığı yönündeki düşüncesiyle suçu olumlama girişimi mevcutsa da esasında bunun aksine suç toplumsal dayanışmayı sağlamadığı gibi korku yaratarak sosyal etkileşimi de kısıtlamakta ve insanlarda artan kaçınma davranışlarına sebep olabilmektedir.

Güvensizlik duygularını harekete geçiren belirli faktörlere yeteri kadar ilgi gösterilmemiştir. Güvensizlik duygusu kişisel niteliğin özünde barınmaz, bu duyguyu bireysel düzeyde aramak sosyal ve siyasi güçlerin önemini göz ardı etmek demektir. Hâlbuki farklı ortamlarda yaşayan bireyler farklı yaşlanır (Baars, Dannafer, Phillipson ve Walker, 2006). Dolayısıyla mekânsal etkenler suç korkusu bağlamında demografik etkenlerin yanında önemli bir vazife görmektedirler ancak literatürde önemi nadir olarak tanınmıştır. Gerontoloji çalışmaları göstermiştir ki mahalle ve çevresinin gençlere kıyasen yaşlı insanların refahı ve yaşam kalitesini şekillendirmede daha önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Buffel, Verté, De Donder, De Witte, Dury, Vanwing ve Bolsenbroek, 2012). İnsanların içerisinde yaşamış oldukları çevrede hareketliliklerine herhangi bir kısıtlama getirilmemiş olması yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu kavramı yalnızca bir yerden bir yere hareket etme olarak anlamamak ve içerisinde zaman ve mekânı da barındıran bir derinliği olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Sınırlı hareketlilik, sosyal yoksunluk ve dışlanma hissini yükseltebilir (Urry, 2007).

İstatistikler her ne kadar yaşlılara yönelik suç oranının düşük olduğunu gösterse de, yaşlıların fiziksel, psikolojik ve finansal olarak suçun sonuçlarından daha fazla mağdur oldukları için suça ilişkin korku düzeylerinin yüksek olması kaçınılmazdır. Ferraro ve LaGrange (1987) ise özellikle yaşlıların fiziksel yönden güçsüz olmalarının, parasal desteğe ihtiyaç hissetmelerinin ve sosyal desteğe her zaman gereksinim duymalarının onların suça ilişkin daha fazla korku yaşalarına neden olduğunu belirtmektedir.

İfade edildiği gibi suç korkusu üzerine araştırmalar sıklıkla yaşlıların gençlere göre daha fazla suç korkusu duyduğunu vurgulamaktadır. Ancak bu bulgu, gençlerle kıyaslandığında yaşlıların daha az mağduriyet oranına sahip olduğu gerçeğiyle çelişmektedir (Hansmaier vd., 2018). Litaratürde bu duruma “*Korku-Mağduriyet Paradoksu*” adı verilmiştir (Greve, Leipold ve Kappes, 2017; Hale, 1996; Lupton ve Tulloch, 1999). Clemente ve Kleiman (1977) paradokstan ziyade ikisi arasında bir ilişkinin olduğunu ancak kuvvetli olmadığını söylemektedir. Bu ikili arasındaki ilişki çarpıcı olduğu oranda kafa karıştırıcıdır da. Bauman (2005), bu ilişkinin paralelliğine vurgu yaparak, 1990’ların başında Batı şehirlerinde suç oranlarının dramatik bir şekilde arttığını belirtirken, aynı zamanda bu kentlerde suç korkusunun daha önce hiç olmadığı kadar yüksek seviyelerde kaydedildiğini belirtmektedir.

Aksine bazı yazarlarca da ikisi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu ilişkinin paradoks olarak anılmasının ardından çıkan birtakım sonuçlar olacaktır. İlki suç korkusu suç mağduriyeti oranlarıyla paralellik gösteriyor olmasıdır (Sparks vd., 2001), diğer yandan böyle bir argüman yapılacak olan ampirik araştırmaların paradoksa neden olan faktörlere odaklanması gerektiği sonucuna ulaştıracaktır (Farrall vd., 1997). Nitekim suç korkusu üzerine yapılan araştırmaların büyük bir kısmı da demografik faktörler (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum vs.), topluluk özellikleri (düzensizlikler ve kolektif etkililik gibi) ve toplumsal özellikler (ahlâki değerlerin azalması ve sosyal uyum gibi) dâhil olmak üzere suç korkusunun 'paradokslarını' açıklayan faktörleri araştırmıştır.

Bireyler genel olarak ya da belli suç tiplerinde, suç miktarının abartılmasıyla birlikte, mağduriyet risklerinin sıklıkla çarpıtılmış izlenimine kapılabilir (Wyant, 2008).

Bireylerin suç korkusu sıklıkla gerçek mağduriyet riskini aşar (Rountree ve Land, 1996). Bu paradoks Gouseti'e (2016) göre doğası gereği suç oranı gibi açıklayıcı bir değişkenin, bireysel düzeyde olan tepkilerdeki çeşitliliğin çoğunu açıklamasını beklemek makul olmadığından 'paradoksal' bir durum var gibi görünmemektedir. Ayrıca Fattah ve Sacco'ya (1989) göre belirli bir bilişsel çıkarımın yanlış olduğu sonucuna varabilirsek de böyle bir yargı, korku veya endişe gibi duygusal bir algıya uygulandığında anlamsızdır. Keza, birçok yorumcu nesnel riskle uyumlu olmayan kaygı düzeylerini "mantıksız" olarak etiketlemeyi seçmiştir. Bu tarz bir yorum "Ageist/Yaşçı" alt metinler barındırabilir (Burt ve Katz, 1975). Tartışma, yaşlıların biraz histerik olduğunu ve belki de korkularının çok ciddiye alınması gerekmediğini ima ediyor olabilir. Greve (1998) yaşlılıktaki mağduriyet oranlarının yüksek olmasını farklı açıdan değerlendirerek daha uzun yaşam deneyimleri olan yaşlı bireylerin yaşamlarının bir noktasında mağdur olma olasılıklarının yükseldiğine işaret etmiştir; yani ortada olağandışı bir durum yoktur, aksine hayatın olağan akışının gerektirdiği bir durumdur.

İnsanlar her zaman suç olgusuyla doğrudan karşı karşıya kaldıklarından ötürü korku duymazlar. Özellikle modern toplumlardan oluşan şehirlerde yaşayan bireyler için suç olgusu yaşam pratikleri ve sosyal yapıların işleyişi üzerinde etkisi olan çarpıcı bir risk niteliği taşır (Hirtenlehner ve Farrall, 2013; Hough, 2002; Jackson, Farrall, Hough ve Bradford, 2008). 21. yüzyılın en büyük değişimlerinden olan modernleşme ve kentleşme, bize ileriki dönemlerde çok daha fazla insanın şehirlerde yaşamlarını sürdüreceği ve yaşlanacağına dair işaretler vermektedir (DSÖ, 2007). Sanayi dönemi öncesinde "altın çağını" yaşayan yaşlılar modernleşmeyle birlikte toplumdaki statü ile rollerini kaybetmekte, geri plana itilmekte ve yalnızlığa mahkûm edilmektedir (Görgün Baran, 2011:147. Akt.: Öztürk, 2015). Kentler içindeki gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri ve bunun sonucu olarak diğer refah düzeyinde olanlara duyulan öfke, şiddet olaylarını ve norm dışı davranışları beslemektedir. Bu durum kentlerde işlenen suçları da arttırmaktadır (Aytaç ve diğerleri, 2015:259-267. Aktaran: Vural, 2018). Yılmaz (2004:265), kent çalışmalarının kentleşmenin beraberinde kentsel bütünleşme ve uyumu getirdiğine işaret ettiklerini, buna karşın son yıllardaki çalışmalarınsa toplumun farklı kesimleri arasında toplumsal gerilime

ve bunun sonucu olarak da suç olgusunda artışa sebep olabilecek ayrışmalara neden olabileceğini vurgulamaktadır (Akt.: Gökulu, 2010).

Frank Furedi'nin de ifade ettiği gibi modern toplumlarda riskler çeşitlendiğinden, insanlar nadir karşılaşılabilecekleri olaylardan dahi korkmaktadır. Neticede gerçek riskleri olan bir dünyada yaşadığımızı bildiğimizden bu riskleri görmezden gelmek makul bir davranış olmaz; bu, korkusuzluk değil ancak pervasız bir davranış olabilir (Fattah ve Sacco, 1989). Bireylerin, etraflarını çevreleyen risklerin belirsizliğiyle baş edebilmek için bu değişiklikleri bilinçaltında, suçun sosyal sorun olması gibi daha spesifik konulara kanalize ettikleri öne sürülmektedir (Hirtenlehner ve Farrall, 2013). Dolayısıyla suç korkusu, modernleşme risklerine karşı verilen diğer duygusal tepkilerden ayrı olarak değil, belirsizlik duygusunu yönetilebilir kılan diğer tepkilerle iç içe geçmiş olarak algılanmaktadır (Akt.: Gouseti, 2016). Suç korkusunun duygusal boyutuna vurgu yapan bu suçla ilgili diğer guplara kıyasla daha düşük objektif mağduriyet riski içerisinde bulunan gruplara mensup kişilerin genellikle daha fazla endişe duydukları paradoksuyla yakından ilgilidir. Şöyle ki duygusal boyut düşük mağduriyet riski altındaki kişilerin, sosyal değişim hakkındaki yaygın kaygıları suç sorununa yöneltmeleri veya toplumun bozulmasından endişe ettikleri için yüksek suç korkusu bildirebileceğini düşündürmektedir (Hirtenlehner ve Farrall, 2013).

Hale (1996) kentlerdeki bireylerin daha fazla suç korkusu duymalarının temel nedenini kentlerin demografik özellikleri ile açıklamaktadır. Ona göre, kentlerdeki nüfus yoğunluğu ve heterojen yapı sosyal bağların zayıflamasına, bireylerin yalnızlaşmasına ve anti sosyal bir yaşam sürmelerine yol açmaktadır. Her an yabancılarla karşılaşma ihtimali içerisinde yaşayan insan, kentin sosyal çeşitliliği içerisinde sosyal belirsizliklerle mücadele etmek zorundadır. Bu durum doğal olarak güvensizlik ve korkuyu da beraberinde getirmektedir (Hale, 1996:113. Akt.: Öztürk, 2015). Kimsenin birbirine güven duymadığı ortamlarda da suçlular daha rahat hareket edebildiklerinden ve suçlar konusunda toplumsal duyarsızlık korkuyu etkileyebildiğinden (Haynie, 2001), güvensizlik durumu aslında bir kısır döngüye sebebiyet vermektedir. Suç korkusundan ötürü kentte kullanımı olmayan ya da azalan alanlar oluşmakta ve kentte yaşayan bireylerin yaşadıkları yerden

memnuniyetsizliklerine de yol açmaktadır (Wekerle ve Whitzman, 1995). Ayrıca kentte kullanımı olmayan yerler suça açık bir hâle dönüşebilmektedir ve böylece bir kısır döngüden söz etmek mümkündür. İnsanların bulundukları yere ve o yerin çevresine duydukları güven duygusu suç korkusunun önlenmesi için büyük önem taşımaktadır.

Yaşlıların suç korkusu düzeylerinin yüksek olması, algıladıkları suça maruz kalma riskiyle ilgili olabilir. Aynı zamanda özellikle kentlerde yaşamını sürdürmekte olan yaşlı bireylerin dış dünyadan uzak yaşama tercihleri anti sosyal bir yaşam sürmelerine ve bunun sonucu olarak da *sosyal izolasyonun duygusal olarak onları yıpratmasıyla* da ilişkilidir (Lindesay, 1997. Akt.: Kul, 2009). Miethe ve Lee (1984) ise, yaptığı çalışmada yaşlılar için söylenen “sosyal izolasyonun” suça ilişkin korkuyu artırdığı tezinin doğru olmadığını, yaşın suça ilişkin korkuyu belirleyen önemli bir faktör olarak kabul edilemeyeceğini rapor etmektedirler (Akt.: Kul, 2009). Benzer şekilde Baumer (1985), Clemente ve Kleiman (1976) ve Lebowitz (1975), yaşın etkisinin şehrin içinde daha güçlü, küçük kasaba ve kırsal alanlarda daha zayıf olduğunu bulmuşlardır. Genel olarak şehir ve düşük gelirli alanların, kırsal ve yüksek gelirli alanlara kıyasla daha tehlikeli olma eğilimi, yaşlıların korkusunu gerçekten de gerçek tehdit düzeyiyle uyumlu yapabilir (Hale, 1996).

Hâlbuki sosyal bağlar ve sosyal faaliyetler, fiziksel ve zihinsel sağlık ve işleyiş için koruyucu görünmektedir; bu koruyucu etki de suç korkusunun tesirini minimize etmektedir. Sosyal destek faktörünün yaşlılar özelinde önemini göz önüne alırsak biraz açmamız gerekecektir. Eğer yaşlılar sosyal ilişkiler ağı içerisinde yer alan çocukları, arkadaşları ve komşularının sosyal desteğini daha fazla hissedebilirse daha az korku yaşayacaktır. Çünkü güçlü sosyal destek hissi, kişilerin kendilerini bulundukları konum içerisinde değerli görmelerini sağlamakta ve stres kaynakları ile başa çıkmada onlara güç vermektedir. Gubrium (1974), yaşlı bireyler arasında daha geniş arkadaşlıkların mevcut olduğu alanlarda yaşayan yaşlıların sosyal olarak korkularını yayan daha sempatik ve destekleyici ilişkiler kurduğu tezini ileri sürmüştür. Bu tür ilişkilerin o kadar yaygın olmadığı yaş-heterojen alanlarda birçok yerel destekleyici ilişki olmaksızın bireysel olarak izole şekilde mağdur olma

korkusuyla başa çıkmaya çalışacaklardır. Yalnız başına algıladıkları olası mağduriyet problemleriyle yüzleşmek zorunda kalanlar sosyal desteği olanlara göre riskleri minimize eden daha büyük önlemler alacaklardır. Yaş-homojen alanlardaki destekleyici ilişkiler, yaşlılar arasında suç mağduru olma hakkındaki anksiyetenin seviyesini farklılaştırır. Yaşlılar için böyle çevreler, tek başına yüzleştğinde zor geleceği ve abartacağı korkuyu yayabilir (Sundeen ve Mathieu, 1976).

Bir sonraki bölümde dolandırıcılık suçu ve bu suçun mağduru olan yaşlı bireylere ilişkin açıklamaların ardından çalışma grubu, veri toplama süreci, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik ile çalışmanın sınırlılıklarını ihtiva eden yönetime dair açıklamalara yer verilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

DOLANDIRICILIK BAĞLAMINDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde dolandırıcılık suçuna maruz kalmış 65 yaş ve üzeri yaşlı bireyin bu suça yönelik deneyimleri ele alınmıştır. Bireylerin suç deneyimleri neticesinde herhangi bir korku yaşayıp yaşamadıkları ya da başka ne ne tür bir duygu durumu ya da algısal biliş içerisinde girmiş oldukları irdelenmiştir.

3.1. Dolandırıcılık Suçu ve Dolandırıcılık Suçu Mağdurları Olarak: Yaşlı Bireyler

Dolandırıcılık suçu Türk Ceza Kanunu’ndaki (TCK) tanımıyla “*hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak*”tır. Sağlanan bu yarar, para olabileceği gibi, mal ya da değerli bir eşya da olabilmektedir. Bu suç türünün nitelikli hâllerinin vuku bulduğu olaylarda suç failinin cezasında belli oranlarda artırımı gidilebilmektedir.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nün 2018 yılında hazırlamış olduğu “TCK Uyarınca Açılan ve Karara Bağlanan Davalardaki Suç Sayılarının Türüne Göre Dağılımı, TÜRKİYE (2018):55” tablosunda dolandırıcılık işlenme oranı bakımından malvarlığına karşı suçlar arasında bir sıralama yapılırsa, hırsızlıktan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Birini ya da birilerini dolandırma kastıyla birtakım faaliyetlere girişen kimselerin hareket noktası, tahmin edilebileceği gibi aldatılması-ikna edilmesi en kolay ve üzerinde en çok demagoji uygulanabilecek kimselerin tespitidir. Bu vasıflardaki kimseler düşünüldüğünde akla ilk gelen çocuklar, yaşlılar ve akıl hastalığı/akıl zayıflığına sahip kişiler olmaktadır. Yaşlı bireyler toplum algısında gerek fiziki gerekse de zihinsel yönden diğer yaş gruplarına kıyasla dolandırılma potansiyeli/riski fazla olan kimselerdir. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı’nın sitesinde yer verdiği dolandırıcılık suçuna dair sayfada “Uyanık Ol!” ikazıyla birlikte elinde telefon bulunan yaşlı bir bireyin fotoğrafı kullanılmıştır (ayrıca bkz.: <http://www.asayis.pol.tr/dolandiricilik>). Tabiidir ki bu rastgele bir tercih olmaktan ziyade savcılığa ve kolluk birimlerine yapılan ihbar ve şikâyetlerin hangi kesim

tarafından daha çok iletildiği de göz önüne alınarak bilinçli bir tercihte bulunulmuş olması da ihtimal dâhilindedir.

Çalışmanın hedefindeki kitlenin yaşlılar olduğu da göz önüne alınırsa çalışmanın devamında, dolandırıcıların fiillerine en fazla maruz kalan gruplar arasında yer alan yaşlılara odaklanılmıştır. Bu kapsamda ülkemizin farklı şehirlerinde ikamet eden 65 yaş ve üzeri 11 katılımcıdan bu deneyimlerini kendi ifadeleriyle aktarmaları istenmiş, sonrasında her katılımcıya yaşamış olduğu olay bağlamında sorular yöneltilmeye devam edilmiştir.

Bu suça ilişkin duygu ve algıları, suç korkusunu mağduriyet ekseninden açıklayan temel yaklaşım çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca dolandırıcılık suçu mağduriyeti yaşadktan sonra adalet mekanizmasının işlemesi için eyleme geçip geçmedikleri, bu konuda aldıkları önlemler de sorulmuştur.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Suç korkusuna dair yapılmış araştırmaların çoğunluğu nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu durum konuya dair derinlemesine bilgi edinilmesini güçleştireceğinden, söz konusu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada bulgular betimlenerek belirli temalar dâhilinde sunulmuştur.

Yaşlılarda dolandırıcılık suçu korkusunun bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa ne boyutta olduğunu araştırmak ve ortaya çıkan sonucun sebeplerini göstermek araştırmanın amaçlarındandır. Bu çalışmanın kapsamına yalnızca dolandırıcılık suçunun alınmasının nedeni erken araştırmalar ve devamında gelen araştırmalara yöneltilen eleştiriler dolayısıyladır. “Suçtan ne kadar korkuyorsunuz?” tarzında genel bir suç kavramıyla katılımcılara sorulan sorular kusurlu görülmüştür, çünkü katılımcılardan her birinin kendisine bu soru yöneltildiğinde farklı bir suç türünü (hırsızlık, dolandırıcılık, cinsel saldırı, öldürme, yaralama) zihninde canlandırıyor olması çok muhtemeldir ve bu da suça ilişkin özgüllüğü ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca belli suçlardan daha fazla etkilenen kişiler sonuçları büyük ölçüde etkilemektedir (Rader, 2017).

Nitel araştırma yöntemi ile yaşlı bireylerin ayrıntılı, derinlemesine bir tanımını yapmak, insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, olayları, süreçleri, kavrayış ve anlayışlarını ortaya koymak için yapılan bir eylemdir (Aguilera, 1970). Araştırmacı bu yöntemle günlük sıradan hayat pratiklerini incelemeye dalarak, bunlar içinde yer alan birey deneyimlerinden yola çıkar (Kümbetoğlu, 2005). Bu çalışma özelinde nitel araştırma yöntemi, bünyesinde daha çok yorumu barındırması dolayısıyla suç korkusu kavramına katılımcıların her biri tarafından ayrı ayrı yüklenen anlamlar ile olay ve olgulara yönelik bütüncül bir bakış açısını yansıtabilecektir. Bu bağlamda araştırma deseni olarak fenomenolojik yaklaşım belirlenmiştir.

İnsan deneyimlerini anlamlandırmayı amaç edinen fenomenolojik yaklaşım, görüşmeciye katılımcı bireylerin yaşamış oldukları olayın merkezinde yer alan bir kavramla ilgili araştırma yapma imkânı sunmaktadır. Bu araştırma ile bireylerin yaşamlarından hikâyeler toplanmış ve dolandırıcılık suçu deneyimlerinin kendileri için ne ifade ettiği noktasında tartışmaya yoğunlaşmıştır. Çalışmada bireylerin yaptıkları vurgulamalar da not edilmiş, yeri geldiğinde katılımcıların deneyimlerine dair anlatımlarıyla bu tür detayların da birlikte sunulmasına dikkat edilmiştir.

Sosyal olguların tümü için bir evrensellikten bahsedilemez. Sosyal olgular geleneksel kuramlardaki olgular gibi durağan değildir, aksine zamana göre değişkendir. Sosyal bilimlerin bu temel özellikleri nitel araştırmada kullanılan yöntemlerde göz önüne alınmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2013). Mayring (2000), sosyal bilimlerde olguların, her zaman kendi doğal, günlük yaşam ortamlarında araştırılmasının daha büyük fayda sağlayacağını belirtmiştir.

Önemli bir toplumsal sorun üzerine görüşme yapılıyorsa ve görüşme eşit ve açık ilişkiler üzerine kurulmuşsa görüşülen bireyler de araştırma sürecinden yarar sağlayacaklardır. Sorun merkezli görüşme tekniğinde, karşılıklı konuşma yolu seçilir, bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi için güven ortamı sağlanmaya çalışılır, görüşme toplumsal bir sorun üzerine oturtulur ve her ne kadar belirli bir görüşme cetveli olsa da katılımcı tepkilerini serbest ve belirli sıklara bağlı kalmadan aktarabilir (Mayring, 2000). Esas olarak, açık uçlu soruları ya da genel maddeleri içeren bir görüşme cetveli kullanılarak, görüşmeciye büyük bir inisiyatif ve girişkenlik tanınmaktadır.

Burada görüşmeci, soruları özgürce dile getirme ve yeni sorular sorarak konuyu sondajlama olanağına sahiptir. Bu tekniğin en önemli üstünlüğü anlaşılabileceği gibi, gözleme bir görüş derinliği kazandırması, ek ve yan sondajlarla konunun özüne gidilmesidir. Bu teknik ayrıca, gözlemin akışı içinde ortaya çıkan ve önceden düşünülmemiş durumlarda da bilgi sağlayabilir, gözleme bir görüş derinliği kazandırılır, ek ve yan sondajlarla konunun özüne gidebilme imkânı doğar (Güven, 2006:170).

3.2.1. Çalışma Grubu

Çalışma, sosyal bilimlerde başvuru amaçlı örnekleme (purposive sampling) yöntemiyle tasarlanmıştır. Amaçlı örneklemede, araştırmacılar araştırmanın amacına uygun şekilde araştırmaya bilgi sunma açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu örnekleme modelinde katılımcıların en fazla bilgi sunabilecek kişiler arasından seçilmesine dikkat edilmektedir.

Yaş aralıkları konusunda muhtelif ihtilaflar mevcutsa da burada Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlı kategorisindeki bireyler olarak tanımlamış olduğu 65 yaş ve üzeri bireylere odaklı bir çalışma yürütülmüştür. Çünkü çalışmanın kaynak tarama safhasında evrensel yaşlılık sınırının tespitinde DSÖ'nün ölçütlerinin dikkate alındığı görülmüştür. Katılımcıları belirlemekteki tek kıstas yaş olmuştur. Katılımcılar Türkiye'nin çeşitli illerinde ikamet eden 65 yaş ve üzeri, dolandırıcılık fiili neticesinde mağduriyet yaşamış bireylerden oluşmaktadır. Mülâkatlar anonim şekilde yürütülmüş ve çalışmada her bir katılımcıya bir numara verilerek hem katılımcılar arasında karışıklık olması önlenmiş hem de katılımcıların kişisel verilerini gizleme hakkı ihlâl edilmemiştir. Katılımcılara yapılan atıflar metinde köşeli parantez içinde “[numara, cinsiyet, yaş, yaşadığı yer]” şeklinde yapılmıştır.

Ayrıca olasılıklı olmayan örnekleme çerçevesinde rastgele ve ardışık örnek olay seçme tekniklerinden yararlanılmıştır. Nitel analiz tekniklerinden mülâkat ve gözlem kullanılarak ülkemizin farklı şehirlerinde yaşayan 11 yaşlı bireyle görüşülmüştür. Bu süreçte görüşmecilerin cinsiyet, eğitim, medenî durum ve ikamet ettikleri yerler bakımından farklı özellikler göstermelerine dikkat edilmiş ve homojenlikten uzak,

heterojen bir görüşmeci grubu oluşturulmaya çalışılmıştır. Erkek-kadın sayılarının dengeli tutulmasına azami dikkat gösterilmiştir. Zira her ne kadar Smith vd. (2001) yaşlı erkekler arasındaki kırılabilirlik hissinin genç kadınlarınkine yaklaştığı sonucuna ulaşmışsa da toplumlardaki tabudan kaynaklı olarak erkeklerin yaşadıkları korkulardan sıklıkla bahsetmekten çekiniyor olması muhtemel görünmektedir. Erkeklerin hayatlarında yaşadıkları korku konusunda yapılan çalışmaların sayısı az olmakla birlikte yine de araştırmada bu husus da göz önüne alınmıştır.

KATILIMCI NUMARASI	CİNSİYET	YAŞ	YAŞADIĞI YER
01	Kadın (K)	65	İstanbul
02	Kadın (K)	83	İstanbul
03	Erkek (E)	65	Kütahya
04	Erkek (E)	67	Antalya
05	Kadın (K)	72	Çorum
06	Erkek (E)	75	İstanbul
07	Kadın (K)	66	İzmir
08	Kadın (K)	68	İstanbul
09	Kadın (K)	72	İstanbul
10	Erkek (E)	71	Yalova
11	Erkek (E)	67	Ankara

TABLO-1: Katılımcı numaraları, katılımcıların cinsiyeti, yaşları ve yaşadıkları şehirler

3.2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması Süreci

Verilerin toplanması aşamasında görüşme yapılacak kişileri tespit edebilmek amacıyla enformal kaynaklara başvurulmuş ve yakın çevrede ulaşılabilen 65 yaş ve üzeri bireylerle yüz yüze mülâkatlara başlanılmış, konumları itibarıyla fiziki olarak ulaşımın güç olduğu, İstanbul dışı şehirlerde ikamet eden bireylerle telefon aracılığıyla görüşülmüştür. Veri toplama süreci, 10.05.2022 – 01.08.2022 tarihleri arasında yaklaşık üç ayı kapsayan bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülâkatlar yarı yapılandırılmış mülâkat formu aracılığıyla yaklaşık 30’ar dakikalık sürelerle gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada enformel kaynaklar yoluyla katılımcılara erişilmiş olup daha fazla katılımcıya ulaşabilmek gayesiyle T.C. Adalet Bakanlığı’ndan izin talep edilmiş ve talep olumlu sonuçlanarak tarafıma araştırma izni verilmiştir. Ancak çalışmanın sınırlılıklarında değinileceği üzere hedef gerçekleştirilememiştir. Neticede; açık uçlu sorulardan oluşan ve gerektiğinde sondalardan da yararlanılan mülâkat formu aracılığıyla yapılan görüşmeler enformel kaynaklarla, enformel tarzda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın etik kurallar dâhilinde yürütülebilmesi için görüşmelere başlamadan önce, katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve onayları alınmıştır. Cevap vermek istemedikleri soruları yanıtlamayabilecekleri belirtilmiştir.

Yarı yapılandırılmış mülâkat tekniğiyle önceden belirlenmiş konu başlıkları ve sorularla mülâkatlar gerçekleştirilmiştir. İlk temada katılımcı tarafından anlatılan olaya uygun olacak şekilde soruların sırası ve soruluş biçiminde değişiklikler yapılmıştır. Katılımcının olayı anlatımına göre görüşme esnasında bazı sorular çıkarılmış ya da bazı sorular eklenmiştir. Ayrıca bu çalışmada bulgulara yer verilirken kimi zaman, sorunun detaylandırılacak bir cevap gerektirmediği hâllerde, kısa cevaplara yer verilmiştir.

3.2.3. Verilerin Analizi

Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak kendileriyle mülâkat yapılan bireylerin görüşlerini yansıtabilmek için doğrudan ifadelere yer verilmiştir. Betimsel

analiz yüzeysel olmakla birlikte araştırmanın kavramsal yapısının önceden belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Bu çalışmayla da amaçlanan yaşlı bireylerin dolandırıcılık suçu bağlamında kişisel deneyimlerini aktarmaları olduğu için kavramsal tartışmalardan ziyade deneyimlere odaklanılmıştır. Düzenlenen ve yorumlanan bulgular açıklayıcıyı olmaktan çok betimleyicidir.

Verilerin toplanması fenomenolojik yaklaşımın amacına uygun olması dolayısıyla ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Zira bu yaklaşım her bir katılımcının anlatmış olduğu kişisel deneyimin tüm ayrıntılarıyla dikkatli bir şekilde analizini gerekli kılmaktadır. Mülâkatlar ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmış ve daha sonra bu ses kayıtlarının katılımcıların soruları yanıtlarken yaptıkları jest-mimikler ve ses tonlamaları da dikkate alınarak deşifresi sağlanmıştır. Mülâkatlar metinleştirilmeye başlanmıştır. Metinde yer verilen cümleler katılımcıların bizzat ifade ettikleri sözlerdir, dolayısıyla katılımcıların anlatımlarıyla birebir uyumludur. Konuşma esnasında katılımcının kastettiği ve okuyucu tarafından anlaşılamayacak olan hususlar parantez içi açıklamalar kullanılarak aktarılmıştır. Metinleştirme işlemi tamamlandıktan sonra, elde edilen veriler analiz edilmiştir. Metin hâline dönüştürülen görüşmeler tek tek okunup, önemli olduğu ve araştırmanın temel soruları çerçevesinde yol gösterici olduğu düşünülen ifadeler tespit edilmiş, her bir görüşme bu şekilde incelendikten sonra her bir soru için ortak ifadeler çerçevesinde kodlama işlemi yapılmıştır. Daha sonra bu kodlar metinlere dönüştürülerek yeniden gözden geçirilmiş, veriler tekrar tekrar okunarak sözcük, cümle ya da paragraf şeklinde bölümlere ayrılmış ve böylece anlamlı kodların bir araya getirilmesiyle temalara ulaşılmıştır. Sonuç olarak metinler tematik hâle getirilmiş ve çalışmada sunulmuştur.

3.2.4. Geçerlik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmanın geçerliliği araştırmacının üzerinde çalıştığı konuyu olabildiğince tarafsız gözlemesi ile sağlanmaktadır. Literatürdeki suç korkusu çalışmalarında “korku”nun açıkça sorularda belirtilmiş olması eleştiri konusu olduğundan korku ifadesinin kullanımına azami şekilde dikkat edilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcılara soru yöneltirken suç olgusuna yönelik farklı bir algı ya da duygu

barındırılıyor olunabileceği ve korku kavramına vurgu yaparak katılımcıları olası bir yönlendirme ihtimalini minimize etmek düşüncesiyle korku kavramını sürekli yinelemekten kaçınılmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler sonrası mülâkat formunda eksik olan ya da değiştirilmesi uygun görülen hususlar yeniden gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda sorulan soruların bazıları güncel hâlleriyle mülâkat formunda yerini almış ve böylece esas görüşmelere başlanmıştır.

Nitel araştırmanın güvenilirliği ise araştırma sonuçlarının tekrar edilebilir olduğu ölçüde sağlanmaktadır. Araştırmanın güvenilirliğinin ve bunun yanı sıra geçerliliğinin de artırılabilmesi bakımından kayıtları kelime kelime metne dökülmüş ve bu metinlerin üzerinden defalarca kontrollü bir şekilde geçilmiştir.

3.2.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

İfade edildiği gibi katılımcıların coğrafi olarak dağınık şekilde, farklı yerlerde ikamet ediyor olmaları dolayısıyla mülâkatların bir kısmı telefon aracılığıyla yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu yolla yapılan mülâkatlarda, katılımcılarla doğrudan temas imkânı bulunmadığından iletişim sınırlı kalmıştır.

Her ne kadar daha fazla katılımcıya ulaşabilmek gayesiyle T.C. Adalet Bakanlığı'ndan talep edilen araştırma izni ile dolandırıcılık suçu mağduru 65 yaş ve üzeri bireylerin dava dosyalarına erişim sağlayabilmek tarafımdan hedeflenmiş olsa da gerek Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) gerekse de 20.07.2022 tarihi itibarıyla adli tatilin başlamış olması dolayısıyla bu hedef hayata geçirilememiştir. Bu sebeple çalışma enformel kaynaklarla erişimin sağlanabildiği 65 yaş ve üzeri birey sayısı ile sınırlı kalmıştır.

Bir diğer konu ise gerek katılımcı grubunun hassasiyeti gerekse de araştırma konusuna (dolandırıcılık suçu) karşı toplumun büyük kesimi tarafından çekinceli olarak yaklaşılması gibi nedenlerle bazı katılımcı potansiyeli bulunan kişilerle mülâkat gerçekleştirilememiştir. Katılımcı olması planlanan bir bireyin, ailesi tarafından bu görüşme talebi kabul görmemiştir. Kendisine bu konuya ilişkin sorular yöneltildiğinde psikolojisinin bozulduğu, bu olayı hatırlatıcı herhangi bir şeyi ailesi

olarak kendilerinin de söylemediği, duruşma gününün dahi kendisine söylenmediği, savcılıkta verdiği ifade esnasında atak geçirerek fenalaştığı ve hastaneye götürüldüğü ifade edilmiştir.

Sayıları çok olmasa da bazı katılımcılar ile yapılan görüşmede soruları cevaplamak istemediği anlaşılmış, alınabilen yanıtlarla mülakat sonlandırılmıştır. Ayrıca, katılımcılarla yapılan mülakatların tamamlanmasının akabinde kendilerine dolandırıcılık olayına maruz kalan bir akranları olup olmadığı sorulduğunda genel olarak yok cevabı alınmıştır. Katılımcılardan biri aynı mahallede oturan böyle birisinin olduğunu ancak olaydan sonra akli dengesini yitirdiğini ve bunadığını, onunla sağlıklı bir şekilde iletişim kurulamayacağını ifade etmiştir.

Diğer bir konu ise çalışma Türkiye'nin çeşitli illerinde ikamet eden bireylerle yapılmıştır. Türkiye'deki bölgeler, iller bazında gerek nüfus yoğunluğu gerekse kentleşme açısından farklılıklar olduğu değerlendirilmekte ve bu farklılıkların, suç korkusu kavramını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Son bölümde dolandırıcılık mağduru olarak yaşlı bireylerin duygu ve algılarını mağduriyet ekseninden açıklayan temel yaklaşım çerçevesinde anlamaya yönelik çalışma bulgularına yer verilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın ana ekseninde yer alan dolandırıcılık suçu mağduru 65 yaş ve üzeri bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler ışığında nasıl bir deneyim yaşadıkları ve bu deneyimlerinin onlar üzerindeki etkisi ele alınmış ve yaşlı bireylerin dolandırıcılık suçu mağduriyeti deneyimleri üzerinden suç korkusuna mağduriyet teorisi perspektifinden bir açıklama getirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada bulgular üç ana tema çerçevesinde ve bu temaların altında yer alan alt temalara ait sorulara verilen cevaplardan yola çıkılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

65 yaş ve üzeri bireylerin olayı doğrudan anlatımlarına odaklanan ilk temada önce olayı betimlemeleri istenmiş, bu sayede sonraki temalar için sorulacak sorular tasarlanmıştır. İlk temaya verilen cevapların ardından ikinci temada dolandırıcılık eylemleri konusunda ne kadar bilgi sahibi oldukları üzerine bulgular yer bulmuştur. Son temada ise katılımcıların yaşadıkları dolandırıcılık suçu mağduriyetlerini ne şekilde ele aldıkları ve bu suça yönelik verdikleri tepkiler ile hissiyat durumları irdelenmiştir. Katılımcıların dolandırıcılık suçu mağduriyetlerinin ardından ne tür duygular yaşadıkları ve bu olayın tekrarını yaşayıp yaşamayacaklarına ilişkin soruların yanı sıra insanlara ve devlete olan güvenlerinde değişim yaşayıp yaşamadıkları ve bu suç eyleminin hayatlarında ne şekilde yansımalar yarattığı üzerine de konuşulmuştur. Bu temada alınan önlemlerin yeterli olup olmadığı ve önerilerini içerecek şekilde fikirlerini almaya yönelik sorular da yöneltilecek ve çalışmada bu sorulara ilişkin bulgulara da yer verilmiştir.

4.1. Suç Failleriyle Temas: İstenmeyen Diyalog

Bu bölümde bireylerin dolandırıcılık mağduriyetlerini anlamaya ve dolandırıcıların ne tür yöntemlerle kendileriyle temasa geçtiğine yönelik olayı özgün ifadeleriyle betimlemeleri istenmiştir.

Katılımcılardan biri telefonla bir yakınının ismi kullanılarak arandığını ve arayan kişinin samimi bir şekilde kendisiyle muhabbet ettikten sonra maddi durumunun sıkışık olduğunu, paraya ihtiyacı olduğunu ama bunu kimseye söylememesini istediğini, parayı ikamet ettiği evinden kendisinin değil de bir başkasının almaya geleceğini söylediğini ifade etmiştir. Katılımcının kapısına kadar gelen yabancı ile ilgili “*elinde bir siyah çanta, o çantaya aletler bir şeyler bıçak mıçak vardı illaki*” diyerek açıkça görmemiş olmasına rağmen, tahmini dolayısıyla yaşadığı korkuyu açığa vurması dikkat çekicidir. Bir yakınının ismi kullanılarak aranan diğer bir katılımcı, yıllardır aramayan yeğeninin hiç hesapta yokken aradığını ve maddi kaygıları bulunduğunu söyleyerek para istemesini esasında şaşkınlıkla karşıladığını ama dolandırıcı şahıs tarafından bir şekilde ikna edildiğini belirtmiştir:

“Telefonum çaldı, ev telefonum. Açtım telefonu. Hala nasılsın dedi bana, bak, hala nasılsın? (Katılımcı bu kısmı vurguluyor) Şimdi ben de sandım ki, yeğenimin kocası. O da hep hala der bana. Ben iyiyim dedim, sen nasılsın, sen kimsin Ertuğrul sen misin? Bak ben Ertuğrul sen misin dedim ha, bizim damat da Ertuğrul idi. Hala benim dedi, daha ne ediyorsun, ne var ne yok, böyle bir candan konuştu benle ki. Öyle konuştuk ettik, sonra dedi ki: Hala dedi, bugün bir sıkıntım var çok dedi, kimseye bir şey diyemiyorum dedi. Para var mı? 8 milyar para lazım bana dedi. Ben de dedim Ertuğrul, param yok ama dedim biliyorsun, biraz altınım var, el işi ettim, öyle ettim böyle ettim, ettim biraz altın. Ondan sonra hala dedi tamam dedi onları şey edelim, arkadaşım kuyumcuya rehin olarak verelim, yarın alacağız. O bugün benim kartımı yatıracak, arkadaşım kuyumcu. Ondan sonra yarın alacağız onları. İyi tamam Ertuğrul dedim. Adam geldi kapıdan, buradan geldi. Resmi bile var (kamera kayıtlarından aldığı fotoğrafı gösteriyor). Geldi kapıya, çıkarttım, hepsini verme değil mi (Kendisine olan şaşkınlığını vurguluyor)? Kapıya geldikten sonra şüphelendim, baktım kuyumcuya benzemiyor, elinde bir siyah çanta, o çantaya aletler bir şeyler bıçak mıçak vardı illaki. Ondan sonra öyle verdim altınları. Dedim sakın altınlarımı bozmayın. Tamam tamam teyze dedi, aldı gitti. Gidiş o gidiş. Allah kan kustursun. Kadriye (kızı) geldi. Diyor ki bana, sakın hiç kimseye deme. Kızım geldi işte, dedim Kadriye

bir şey diyeceğim sana ama kimseye demeyeceksin dedim. Anne ne oldu dedi, o anladı davayı hemen. Ne ettin anne dedi. Dedim Ertuğrul böyle böyle şey etti dedim, çok darda idi, Ertuğrul'a verdim. Hemen aradık Ertuğrul'u. Ertuğrul isyan ediyor, bağıırıyor, hala ne ettin hala ne ettin. Öyle işte. Gitmediğimiz yer de kalmadı, çalmadığımız kapı kalmadı. Şubeye gittim, hiç ilgilenmiyorlar hiç. Yok bir daha hırsızlık edecek de yakalanacak da, ondan sonra... Hatta ondan sonra bir hırsız yakalandı, altınları hep gösterdiler, ben altınlarımı orada gördüm. Hemen gittim asayiş şubeye, dedim ki bak dedim, benim altınlarımı ben gördüm dedim, yok dedi onlar başkasınındı.” [01, K, 65, İstanbul]

" Valla başıma gelen olay işte, yeğenimin ismiyle geldi. Önce açtım telefonu, konuşuyor, ben Şekip dedi, halacım dedi. Konuştuk. Ben Şekip'im dedi, geliyorum hala dedi. Ben dedi senden bir para rica edeceğim dedi. Halacım çok sıkıştım. Şimdi alacağım, 4'te yatıracağım, bankada olacak para dedi. Dedim ki; oğlum ben senin 20 senelik - 40 senelik halanım. Senede iki bayram var ayda dört Cuma var. Bak bu yaşa geldin, daha sen bir bayram beni hiç hala diye tanımadın, ne parası bu dedim. Halacım çok büyük bir şey verdim dedi. Tamam dedim. O gün de üstümde para vardı, burada. Ben Şekip'i bekliyorum. A a (şaşkınlığını belirtir şekilde), gele gele elinde bir telefon bir adam geldi, telefon elinde işte. Yukarı çıktı, ben de inandırıcı konuşunca o dakika... 5'e yetişecektim, bankaya gidiyorum, oğlumu bekliyorum aslında zaten, kim o dememdeki sebep açmamdaki sebep hemen ben Hakan (oğlunu kastediyor) geldi de yetişelim de bankaya parayı, üstümde kalmasın yatırayım. Hakan taraftar değil, Hakan diyor ki elde tut, üstüne otur, bana ver, bankaya yatırma, faiz var ya. O karşı. Çocuğu dinlemedim, onu kırıyorum, işte... Beni dedi Şekip bey çıkamadı yüzü tutmadı dedi, beni gönderdi, bana vereceksiniz. 5 milyarı ona verdim, aldı gitti işte.” [02, K, 83, İstanbul]

Bir katılımcıya aramadan önce kendisini tanıdığı iddiasında bulunan biri tarafından bir mesaj gönderilmiştir. Mesajı gönderen kişi yıkılan bir binada çömlek içinde

altınlara denk geldiklerini, bu olaydan kimsenin haberinin olmadığını söylemiş ve altınları nasıl değerlendireceklerini sormuştur. Bu konuda katılımcıdan yardım talebinde bulunarak kendisini aramasını, gerekirse yanına gelmesini istemiştir. Kimseye bir şeyden bahsetmemesini de mesajında ısrarla vurgulamış ve telefonların dinlendiği gerekçesiyle şifreli konuşmaları gerektiği yönünde uyarıda bulunmuştur. Sonraki talebi ise 25 bin TL karşılığında altınları alıp bozdurmak ve paylaşmak olmuştur:

“Kurbana (Kurban bayramı) yakın gelmişti bu mesaj da... Ben Kütahya’da sünnet düğününe gitmiştim. Baktım mesaj geldi, dedi abi dedi sen beni tanııyorsun da ben seni iyi tanıyorum falan... Teyzem dedi eski kerpiç evinde ev göçürdük, orda 1.400 küsür altın çıktı dedi. Sen de beni dedi ararken kurbanlıklar duruyor mu diye ara dedi, şifreli konuş diyor telefonlar dinleniyor diye. Ne yapacağız dedim ben. Sen dedi illa buraya gel. Biz de inandık gittik kayın oğlanla. Hemen Turgutlu’nun çıkışında sol tarafta yakın bir köy var, oraya gittik. Ya gittim baktım, adamı ben tanııyorm, bir kese altın getirdiler sahteymiş onlar da, bilmiyorum. E ben de dedim bir tanesini alayım dedim götüreyim, tanıdık bir sarrafçı var, ben ona bozdurmak istiyorum dedim. E abi sen bana güvenemiyor musun? E güvenemiyorum oğlum dedim, ben dedim üstümden nasıl bozduruvereyim dedim ya? O da arabayı hemen sat dedi, hemen 25’er milyarları verelim teyzeme, biz dedi onu beraber alalım. Ben dedim araba benim üzerime değil ki dedim ya? (Karisının üzerine olduğunu söyledi.) Bir gün dedi hem yengeyi getirelim dedi Kütahya’dan, sen de... Ondan sonra bizim kayın oğlanın kızı var Kütahya’da, o araştırdı. Enişte dedi bunlar dedi dolandırıcı, ondan sonra beni devamlı aramaya başladılar. Taktik yaptılar bana şimdi, oğlum bak geliyorsanız gelin gelmiyorsanız ben jandarmaya teslim edeceğim falan diye, biz de neticeyi öyle öğrendik ya, ondan sonra bir daha aramayın dedim, ararsanız bak ben jandarmaya bildireceğim diye, ondan sonra beni öyle aramadılar. “ [03, E, 65, Kütahya]

Bir katılımcı bankadan aradıklarını iddia eden kişilerce özel bir numaradan aranarak kendisine hesabından para çekildiği söyleniyor ve bu parayı iade etmek için şifresi talep ediliyor. Katılımcı sabahın erken saatleri olduğundan uyku sersemliğiyle şifreyi vermiş bulunduğunu, telefonuna birden fazla kez şifre geldiğini ve tüm bu şifreleri de kendisini sürekli konuşturmak ve tabiri caizse kişinin kafasını bulandırmak suretiyle kendisinden aldıklarını ifade etmiştir. Yanında oğlunun bulunduğunu ve onun da durumun ayırdına varamadığını belirtmiştir. Arayanların her şeyi planladıklarını, bulundukları yere banka havası verdiklerini, şifreleri aldıktan sonra bilmediği bir hesaba eft işlemi yapmış olduklarını belirtmiştir. Bu şahıslardan şikâyetçi olan katılımcı hâlâ mahkeme sürecinin devam ettiğini, şahısların bu miktarı ödeyip ödemeyeceği sorusuna binaen katılımcı ödeyeceklerine dair umudu olmadığı fikrini belirtmiştir:

“Bankadan aradılar, bankadan arıyoruz dedi. Daha önce de aramışlardı bir hafta önce bankadan aradılar direkt ama ondan eminim, Arzu hanım diye birisi aradı, tanıyorum komşumuz. Dedi ki paranız çekildi 15 bin lira, gelin çekmek istemişsiniz siz diyor. Gelin dedi şeyi değiştirelim, bilmem şifreyi mi ne, öyle bir şey dedi. Ben de gittim, bankadan kartı değiştirdiler. Sonra o öyle kaldı. Aradan bir hafta, on gün geçti. Gene telefon açtılar bana, dediler ki QNB Finansbank'ta şeyiniz var dediler, para çekilmiş 15 bin lira... Birisi çekmiş, biz size onu iade edeceğiz, şifreyi verin, şimdi size bir şifre gelecek. Ben de sabah uykudan yeni uyandım, uyandırdılar beni daha doğrusu, sabah saat 8 buçuk falandı. Ondan sonra... Ben de yani uyku sersemliği... verdim. Dedi şifre geldi verin, 15 bin lira. Ondan sonra, bir tane daha gönderdi, bir tane daha... Konuşuyoruz bu arada, konuşturuyorlar beni. Saat 8 buçuktan, düşünün, 12... 12'yi 12 geçe, 12 buçuğa kadar konuşturdular, konuştular... Oğlum da yanımda, kocaman oğlum var, o bile farkına varmadı ne konuştuğumuzu. Öyle... Öyle verdim şifreleri... Paraları öyle çektiler. Ama... Arka planı hazırlamışlar, bir bayan... Yani büyük bir şey olur ya fabrika gibi bir yer, çağrı merkezleri oluyor ya, arka planda konuşanlar, telefonda, telefon trafiği... Birisi oradan işte şey yapıyor, Garanti Bankası, öbürü Ziraat diyor, hani banka havası verdiler. Ben de hiç farkında olmadım, verdim öyle,

aldılar yani şifreleri, paraları. Ondan sonra... İsimleri belli, adı soyadı belli, her şeyi... 6-8 kişi, şeye vermişler galeriye, galeriye eft yapılmış, bilmem nereye yapılmış falan. Sonra mahkemeye çıktık, beni de çağırdı hâkim. Dedim böyle böyle, aynı bu şekilde oldu. Şimdi bu kaçınıcı şey, mahkeme... (Devam ediyor mu yargılama?) Devam ediyor, ediyor. Ediyor da, hâkim dedi ki onlara, parayı ödeyecek misiniz? Birileri dedi ödeyeceğiz falan... Yani hiç umudum yok da... Yani, baya yüklü bir para, 140 bin falandı, 140 bin o zamanın parası, 6 sene oldu yani.” [04, E, 67, Antalya]

Diğer katılımcılardan biri kiracısı tarafından ev kirası karşılığında davalarını yürüteceğinden bahisle, bir diğeryse kredi kartının kopyalanması suretiyle dolandırıcılık eylemine maruz bırakıldığını ifade etmiştir:

“Kendisi benim kiracımdı. Ev kirası vermeyeyim diye kendisini avukat olarak tanıttı. Davanızı ben yürütürüm dedi. Avukat falan değilmiş.” [05, K, 72, Çorum]

“Dolandırıcı benim kredi kartı bilgilerimi eline geçirmiş, bu kartla benim adıma alışveriş yapmış, ben bu durumu daha sonra öğrendim. Kredi kartımı kopyalayanlar alışveriş yaptığım kişilerden biriydi, kim olduğunu bilmiyorum, bana alışveriş yaparken kartımı kullanırken bu şekilde ulaştılar.” [06, E, 75, İstanbul]

Bir diğeri kendisini sigortacı olarak tanıtan kişi tarafından arandığını, kendisine sigortanın süresi dolduktan sonra para ödemediği gerekçesiyle bu paranın ödenmesi gerektiği söylendiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine kendisinden istenen banka hesap numarasını kendi deyimiyle “kuzu kuzu” veren katılımcı sadece istenilen cüzi miktarın çekilmesi için gönderilen şifreyi şahıslara verdiğini düşünmüştür. Bu olayın akabinde defalarca aranan katılımcı durumdan şüphelenmeye başladığını, sonra tekrar birtakım mesajlar gönderildiğini, ancak bankanın uyarısı sayesinde yeniden aynı eyleme maruz kalmadığını belirtmiştir:

“Ben sigorta yaptırmıştım arabama. Bir yıl boyunca geçerli dediler bu sigorta, iyi dedim yaptırdım. Ama tabii ki çok bilindik bir sigorta değildi.

Ondan sonra bana evrak gönderdiler, neleri kapsıyor, neleri kapsamıyor? Araba sigortasıydı bu, kaza sigortası... Ondan sonra, bir yıl geçtikten sonra hatta iki yıl geçti üstünden, dediler ki, siz sigorta yaptırmışsınız ama iptal etmek için para ödememişsiniz, şu kadar para ödemeniz gerekiyor. Ondan sonra hesap numaramı istediler, ben de kuzu kuzu verdim (gülüyor). Ondan sonra sadece o kadar miktar çekmesi için şifre verdim onlara, bankadan şifre onlara gitti falan filan. Sadece o kadarını çekebildiler. Sonra beni bir müddet sonra tekrar aradılar. Aynı şeyden tekrar bana mesaj geldi, telefonuma. Gerçi bunu bir kere yaptım ben, ondan sonra da uyandım, dedim bunlar ne diye durmadan şey yapıyor? Otomatikman bir sene olmayınca zaten iptal olur sigorta, para istemez ki falan diye, sonradan uyandım, ondan sonra da üstünde durmadım, nasıl olsa dedim o kadar parayı verdim. Ondan sonra bir müddet sonra 8-9 ay sonra telefonuma mesaj geldi. Şu sigortadan, şu kadar borcunuz vardır, 5 bin küsur, 5 bin 350. Avukat bilmem ne sizi icraya verecektir, işte bizi arayınız. Tabii ben aramadım. Bir de telefonuma mesaj geldi bir akşam, hesabınızdan şu kadar para çekilmiştir, bin küsur. Ondan sonra on dakika sonra bir daha geldi, hesabınızdan bin küsur para çekilmiştir. Hemen aradım bankayı. Allahtan kredi kartımda sigorta vardı. Onu geri aldım şey yapanlardan. Ben diyorum ki bunlar bu benim hesabımı ele geçirdikten sonra işlem yapmış olabilirler, ondan şüpheleniyorum. Ama beni banka uyarmamış olsaydı o gece, bütün hesabımdaki emekli param gidecekti (gülüyor). Yani bu gibi şeyler geldi başıma. Daha şimdi bile bazen geliyor, ben telefon numaramı değiştirmedim, mesaj geliyor, şu kadar borcunuz vardır, ödemediğiniz takdirde şu tarihte icraya verileceksiniz falan filan, hepsini silip silip geçiyorum tabii ki.” [07, K, 66, İzmir]

Katılımcılardan biri telefon numarası üzerinden şirket işleri yapıldığını, kendisinin de şirket ortağı olduğu şüphesiyle hakkında şikâyet olduğundan ifadesi alınmak üzere karakola götürüldüğünü ifade etmiştir. Başına gelen bu olayın kimlik fotokopisinin dolandırıcıların eline geçmesi sonucunda meydana geldiği düşüncesinde olduğunu ve bu konuda devletçe tedbir niteliğinde uygulamalara geçildiğini ancak geç olduğunu belirtmiştir:

“Polis zili çaldı, ben de herhangi biri için gelmişlerdir, hayrola dedim. Sizi dedi karakola çağıracağız. Hakkınızda şikâyet var dedi. Ben de ne olduğunu anlamadım, niye dedim, bilmiyorum karakola gelince açıklamasını yaparız dediler. Karakola gittim, çözüm bulamadılar ne olduğunu da anlamadılar. Sonra savcılığa gittim, savcı dedi ki bilmem ne Alacahan Kuyumculuk mu ne özel şirketiyle ne alakan var dedi. Sen onların bir şirket ortağıymışsın, adına açılan telefonlarla işte şirket işleri yapılmış, baya benzin alınmış. Benim isminin geçtiği tek olay; telefon benim, numara benim, şirketin telefonu. Çünkü telefonum 2011 - 2012'ye kadar aktif olarak kullanılmış, kısa aralıklı kullanılmış. Sürekli hat değiştirmişler. Borç bırakmadıkları için de işte hiçbir zaman benim haberim olmadı. Ta ki benzin akaryakıt istasyonundan benzin alıp da akaryakıt parasını ödemedikleri için birini mağdur edene kadar, beni buldular, o şikâyetçi olduğu için. Sonra Turkcell'e gitim, benim kimlik fotokopim alınmış, ama ne şekilde eline geçmiş? Savcı bana sordu kimliğini kaybettin mi? Hayır. Kimsenin eline geçebileceği bir yerde kimliğini bıraktın mı? Hayır, asla bırakmadım, çocuklarım bile zor ulaşır dedim. Ama fotokopi verdim, nereye gitsem fotokopi istiyorlar, her yere verdim. Doğalgaz bağlattım, elektrik bağlattım. E mobilya alıyorsun, buzdolabı alıyorsun, senden kimlik fotokopisi alıyorlardı. Şimdi ona da koruyuculuk getirdiler, bir sürü insanın canı yandıktan sonra... Daha bu kış yine aradılar. Şimdi telefonum dolandırıldı ya. Hanımefendi telefonunuzla yurtdışı aranmış bilmem o aranmış şu aranmış. Ben Osman bilmem ne Emniyet Müdürlüğü'nden arıyorum, evde yalnız mısın ben seni ziyarete geleyim. E evde kızım vardı, kızın kaç yaşında dedi. Kızım dedi ki; anne telefonda daha bilgi verme, evin adresini sordu benim jeton düştü. Çünkü telefon dolandırılmış deyince benim böyle bütün şalterler indi. Yine bunlar yine bunlar, yine bitmeyen mahkemeler... Ya az değil ki ben kaç mahkemeye girdim çıktım.” [08, K, 66, İstanbul]

Katılımcının [8] başına gelen olayda dikkat çeken nokta, katılımcının suç korkusu ya da başka bir deyişle suç mağduriyeti yaşama korkusundan ziyade suçlanma korkusuyla karşı karşıya gelmesi olmuştur.

Bir katılımcı tanıdığı bir arkadaşının hack'lenen (sisteme izinsiz erişim sağlanan) hesabından yazan yabancı bir kişi tarafından kendisine hediye verileceği yalanıyla dolandırıldığını, katılımcı bir tuhafılık olduğunu fark etmesine rağmen nasıl dolandırıldığını hayret ederek sürekli kendisiyle yazıştığını, telefonu bırakmasına izin vermediğini ifade etmiştir:

“Benim çok samimi olmadığım ama çok güvendiğim bir arkadaşım var. Messenger'dan bir mesaj attı bana. Ara ara şey yapıyordu, nasılsın diye, burada Sapanca'da oturan bir arkadaş. Geldin mi burda mısın falan... yani böyle kısa mesajlarla şey yapıyorduk. 17 Haziran'da ben işte nasılsın dedim, teşekkürler sen nasılsın diye bir şey geldi. Vodafone'dan özel çekiliş var da... Seni düşündüm, cep hattın faturalı mı? Evet faturalı diye cevap verdim en sonunda. Cep numaranı yazar mısın? Halbuki onda cep numaram var. Ben uyanamadım, nasıl uyanamadıysam işte artık. Cep numaramı yazdım. Hediye onay vermek için telefonundan sekiz haneli bir kod geldi yazar mısın ne kazandığına bakacağım dedi. O kodu yazdırdım ona. Şimdi telefondan 106 lira kazanmış gibi bir mesaj geldi. O mesajın altına da dedi evet yaz gönder. Sonra 2 katına çıktı kazandığım. Herhangi bir kredi kartın var mı hemen aktaralım diyor. Bana kartın önyüzündeki 16 haneli sayıyı yazar mısın dedi. Ya işte orada benim uyanmam lazımdı. Ben o 16 haneli rakamı yazdım gönderdim ona. Son kullanma tarihini sordu onu da söyledim. Sonra kartın arka yüzünde üç haneli sayıyı yazar mısın dedi, ya başımıza bir şey gelmesin, sen daha önce yaptın mı böyle bir işlem dedim. Sorun yok yok o konuda kuşkun olmasın, benim kontrolüm altında her şey sorun yok dedi. 1.666 TL işleme onay verilmemiştir diye bir mesaj geldi. İş Bankası'ndan bana geldi ki bu yapılan işleme onay verilmemiştir şüpheli görüldüğü için... Bütün bunlar olurken İş Bankası'ndan aradılar bizzat müşteri temsilciliğinden, kim dediler bu arkadaşınız, bu arkadaşınız dolandırıcı. Bir arkadaşım dedim böyle bir şey önerdi. Sizi dolandırmak istiyor bu arkadaşınız dedi. Ama bu tabii işlem böylelikle banka kartımı iptal etti ve gerçekleşmedi bu şey. Ama ben çok huzursuz oldum. Yani ben nasıl bu kadar tongaya düştüm diye, yani nasıl uyanamadım... Arkadaşımı aradım hemen,

dedi ki benim hesabımı hacklediler... Hadi neyse benim zararım olmadı, banka uyanık olmasa olacaktı.” [09, K, 72, İstanbul]

Diğer bir katılımcıysa artan maliyetler dolayısıyla yaptığı ticarete daha uygun maliyetle iş yapmak düşüncesiyle internet üzerinden arkadaşıyla birlikte girdiği arayışta dolandırıcıların hedefi olduğunu, sahte oluşturulan fatura ve fişlerle kendisine sahte numuneler ayarlanarak dolandırıldığını dile getirmiştir:

“Tekstil işiyle uğraşıyorum. Artan maliyetlerden ötürü işlerim biraz sıkıntıya girdi. Facebook üzerinden uyguna kumaş arayışına girdik, uygun kumaşın da en uygun fiyatlısının Kahramanmaraş’ta olduğunu öğrendik, sonra Kahramanmaraş’tan sözde bir kumaş tedarikçisiyle iletişime geçtik arkadaşımınla. Onun akabinde o bize numuneler gönderdi, bizimle baya bir ilgilendi on gün boyunca. Kurumsal bir izlenim yarattı. Akabinde konuştuk anlaştı her şeyinde. Kendisine ödemeyi geçtik, banka aracılığıyla bizden ücreti de aldı. Kumaşın gelmesini beklerken ilk gün bizi oyaladı, dedi ki bugün çok yoğunluk vardı çıkamadım. Tamam, canın sağ olsun dedik. Çarşamba günü oldu, bugün bilmem nem rahatsızlandı, hastanedeyim yarın çıkacağım. Tamam dedik. Perşembe günü 15 Temmuz’a tekabül ediyordu, dedi bugün her yer kapalı çıkamıyorum. Tamam dedik. Cuma cumartesi... Biz artık Pazar günü dolandırıldığımızı anladık. Zaten biraz araştırdığımızda arkadaşın mesleği de tamamen buymuş, insanları dolandırmak üzerine bir hayat sürüyormuş. Ama bizi baya bir tongaya getirdi. Kendisi sahte fatura düzenlemiş, sahte sipariş fişi... Biz kendisiyle görüntülü konuşmuştuk, artık nasıl ayarladıysa. Sahte numuneler ayarlamış vesaire vesaire.” [10, E, 71, Yalova]

Son katılımcı da kârlı bir alışveriş yapıyor olduğu düşüncesindeyken dolandırılmış, durumun farkına vardığındaysa dolandırıcılar tarafından hakarete uğramış, tehdit edilmiştir:

“İki-üç sene önce bir para geçti elime. O zamanki miktar 70.000 TL’ydi. İnternette bir tane araba beğendim. Normalde tam bilgim yok arabalarla

alâkalı ama o arabanın muadilini araştırdım. Normalde 90.000 TL-100.000 TL civarında görünüyor fiyatları, o araba 70.000 TL'ydi. Ben de şüphelendim, aradım dedim neden bu kadar fark var arada, bir şey var da ondan mı düşük fiyatı dedim. Herhangi bir şeyi yok, ekspertiz raporu var, gelin bakın görün diye açıklama yaptı bana telefondaki kişi. Ben de merak ettim açıkçası öyle olunca durum, yani sonuç da varsa bakadabiliyorsam ucuzsa ben belki sıkışmıştır diye düşünerek gittim öbür gün. Bunlar zaten araba işi yapmıyormuş, galeride yazıyordu ilanda, galeri değildi gittiğim yer, inşaatla alâkalı bir iş yapıyorlarmış. Sıfır diye millete kakılıyorlarmış yani argo tabirle. Ben de gittim öbür gün Eskişehir'deydi yeri. Zor buldum yeri. Dedim araba nerede? Araba ileride, uzakta dedi, şimdi ilk önce konuşalım sonra arabaya geçeriz falan dedi. Baya mafyayla konuşuyormuşum gibi şey yaptım orada. Sonra dedim ki çok muhatap olmayayım, ben işimi yapayım gideyim düşüncesindeyim. Arabayı görebilir miyim dedim, tamam dedi biraz yürüdük, uzaktaydı. Şöyle baktım etrafından, benim çok anladığım bir şey olmadığı için bir şeyi yok gibi görünüyor yani. Dedim ki ben arabanın şu bahsettiğiniz ekspertiz raporunu görebilir miyim? Her şey güzel gözüküyor, bir problem yok gözüküyor, hasar kaydı yok, değişen yok vs. Dedim ben bunu çok beğendim, ama kendim de ekspertiz yaptırmak istiyorum, ondan sonra alacağım dedim. Ona izin vermeyiz dedi. Sonra ben de güvendim, sonuçta elinde bir evrak var yani. Sonra notere gittik. Benim hatam da parayı nakit olarak getirmiştım elimde, direkt elden verecektim. Fiyata 67.500 olarak anlaşmıştık. Çıkar çıkmaz direkt ekspertize götürdüm, orada da 90.000 TL'lik aracın 10.000 TL bile etmeyeceğini anladım. Sonra böyle şeylerde bir altı aylık şeyin oluyor, iade edebiliyorsun. Ben ona da güveniyordum. Sonra aradım ilk konuştuğum kişiyi, böyle böyle çıktı ben iade etmek istiyorum, olmazsa şikâyet edeceğim dedim. Sonra orada küfür etti, tehdit etti. Sonra ben de mecburen karakola gittim, saat dört gibiydi öğlen, gece 01:30'a kadar bekledim. İfade verdim, ifadem sonucunda da kovuşturmaya yer olmadığına dair bir karar çıktı. O da yanlarına kalmış oldu yani anlayacağın." [11, E, 67, Ankara]

4.2. Dolandırıcılık Eylemlerine Yönelik Bilinçlenme

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, 2022 yılı başlarında sosyal medya hesaplarında yaptığı paylaşımda sosyal medyadaki sekiz dolandırıcılık yöntemine işaret etmektedir. Kurum artış gösteren kredi tuzağı, kripto varlık yatırım dolandırıcılığı, sahte kurum hesapları, sahte arkadaş dolandırıcılığı, piyango dolandırıcılığı, ücretli üyelik dolandırıcılığı, sahte sosyal medya e-postaları ve düşük fiyatlı satış dolandırıcılığına karşı dikkatli olunmasıyla ilgili uyarılarda bulunmuştur. Yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımlarının sınırlı olması, dolandırıcıların yaşlı mağdurlara karşı eylemlerini klasik yöntemlerle hayata geçiriyor olması daha olasıdır.

Bu bölümde yabancı ya da gizli numaralardan telefonla yapılan aramaların yaşlı bireylere karşı dolandırıcılar tarafından sıkça başvurulmuş bir yöntem olduğu düşünülmüş, katılımcılara, bilhassa da kendilerine yönelik telefonla gerçekleştirilmiş bir dolandırıcılık eylemi olan katılımcılara, bilmedikleri numaraları yanıtlayıp yanıtlanmadıkları, diğer dolandırıcılık yöntemleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuştur. Gündemdeki haberlerde dolandırıcılık eylemleriyle karşılaşılma olasılığına binaen başkalarının başına gelen bu suç eylemlerine ve mağdur kişilere karşı bakışları irdelenmiştir. Son olarak da katılımcılara çevrelerindeki insanlar tarafından kendilerine uyarılarda bulunulup bulunulmadığı sorusuyla çevrelerinde bu tür olaylar olduğuna dair duyumlarının ne düzeyde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Dolandırıcılık Yöntemleri

Dolandırıcılar çeşitli yöntemler kullanarak suç eylemlerini gerçekleştirmektedirler. İnternet, telefon, e-mail gibi sanal ortamlarda faaliyetlerini gerçekleştirdikleri gibi yüz yüze de çeşitli senaryolarla mağduriyet yaratabilmektedirler. Dolandırıcıların azımsanmayacak kadarı telefonla aradıkları kişilere kendilerini avukat, polis, savcı, bankacı olarak tanıtarak veya sosyal medya ya da e-posta üzerinden arkadaş vs. gibi davranarak bu sayede birtakım maddi menfaatler elde etme çabası içerisine

girmektedirler. Katılımcılara bilmedikleri numaraları yanıtlayıp yanıtlamadıkları sorularak bu konudaki tutumları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan biri önceden de cevaplamadığını, hatta herkesi bu konuda uyardığını şimdi de cevaplamadığını dile getirmiştir. Ancak tabiri caizse katılımcı o andaki gaflet ânından faydalanılarak bu eyleme maruz bırakıldığını belirtmiştir. Bir önceki soruya verdiği cevapta da dikkat çekecektir ki katılımcı [1] “*Basiretim bağlandı*” ifadesine benzer bir ifadeyi bu soruya verdiği yanıtta da “*öyle bir oldum ki, dilim milim bağlandı*” ifadesiyle yinelemiş, o andan itibaren bir çıkış yolunun kalmadığı düşüncesine kapılmıştır:

“Yok şimdi daha yok, önceden gene cevaplamıyordum, ben herkese ki, hep kızardım, yani öyle etmeyin, böyle etmeyin derdim. İşte öyle bir oldum ki, dilim milim bağlandı, ben sanki var ya, sanki dünyadan haberim yok.” [01, K, 65, İstanbul]

Bir diğer katılımcı tanımadığı numaralardan arayanların yöntemlerini çok basit bulmakla birlikte bilmediği numaraları yanıtsız bıraktığını ya da açtığıdaysa bilgi vermeden derhal kapattığını ifade etmiştir:

“Hayır yanıtlamıyorum onları. Kesinlikle. Ya onu deneyenler çok oldu. Yani... Ama hiç cevap bile vermedim. O artık bilinen şeylere çok dönmüyoruz. Hatta işte o polisiz diyen sizin hesabınız terör örgütleri tarafından kullanılıyor. Bunları da deneyen oldu. Ama bu yani hemen telefonu kapattığım için şey olmadı, gerisi gelmedi. İlk defa böyle bir şey yaşadım olay hâline gelecek, öbürlerinde hemen kapattım telefonu. Bir daha dönmedi kimse, zaten kapatınca da bir daha aramıyorlar sizi.” [09, K, 72, İstanbul]

Bir katılımcı bilmediği numaralardan gelen aramaları yanıtladığını ama kişisel herhangi bir bilgisini arayan şahısla paylaşmadığını belirtmiştir:

“Yanıtlarım ama çok öyle bilgi vermem.” [06, E, 75, İstanbul]

Katılımcıların çoğu başına gelen olay öncesi bilmediği numaralardan gelen aramaları yanıtladığını ancak artık yanıtlamadığını ifade etmiştir. Bu konuda bir katılımcı, oğlunun evde bulunan fazla ve işlevsiz telefonları kaldırdığını dile getirmiştir:

“Geliyordu yanıtlıyordum. Kimsiniz, niye aradınız diyordum. Şimdi hep, iptal hiç asla. Asla... Hem de benim bir telefon değil dört telefon, dördüne de... Zaten bir telefonumu kullanmayı biliyorum, ötekileri kullanamıyorum. Bir 67 sonu bir de kızımın ismi çıkar, Hima Gülce diye. Onlar, onları açarım. Asla, hepsini iptal etti, Hakan (oğlunu kastediyor) hepsini iptal etti.” [02, K, 83, İstanbul]

“Artık yanıtlamıyorum.” [05, K, 72, Çorum]

“Hayır, yanıtlamıyorum şimdi.” [07, K, 66, İzmir]

Bir katılımcı sadece bildiği numaraları yanıtladığını, ancak arayan kişinin işi gereği önceden çalıştığı insanlardan biri olabileceği düşüncesiyle ve kendisini arayan kişinin de katılımcının bu düşüncesini kuvvetlendirici cümleler sarf etmesi dolayısıyla bir mağduriyet yaşamının eşiğinden döndüğünü dile getirmiştir. Bir diğer katılımcı da benzer şekilde işi dolayısıyla bilmediği numaraları da yanıtladığını, ama genellikle bilmediği numaralarla konuşmaktan ziyade mesajlaşmaya gayret ettiğini ifade etmiştir:

“Hayır ya ben kayıtlı olanları sadece cevaplarım, bilmediklerimle iş yapmam. Bu adam, şimdi ben çalıştığımdan, ben dedi sizlerle çok çalıştım, hakkınız çok geçti, ben de... Şimdi ben bununla beraber belki 30-40 bin kişiyle karşılaşmışımdır, onlardan mı ki diye şey yaptım. Gittim baktım adama tanıyamadım, ben o an bozuntuya vermedim.” [03, E, 65, Kütahya]

“Firma hattı olduğu için çok fazla arama geliyor gün içinde. İşte müşterilerin de tonla şikâyeti oluyor yani. Dolayısıyla... Ama yani genelde tanımadığım numaralar... daha çok mesajla iletişime geçiyorum, mesaj atarlarsa cevap veriyorum evet tanımadığım numaraya da.” [10, E, 71, Yalova]

Bankadan aradıkları iddiasında olan kişilerce dolandırıcılık suçuna maruz bırakılan bir katılımcı bankadan geldiğini düşündüğü 543'lü numaralardan (katılımcının dolandırıcılar tarafından arandığı numaranın ilk üç hanesi) gelen aramaları hâlâ yanıtladığını, yakın bir zamanda kendisine gelen robot çağrısı yanıtladığını ve oğlunun ikazı sonrası telefonu kapattığını ifade etmiştir:

“Valla, direkt işte, normalde yani 543'lü falan yanıtlıyorum evet yani. Ama şimdi son zamanlarda, biraz da benim oğlum farkına vardı geçen gün, yine QNB Finansbank diyor. Şey... 501'li numara. Bir de robot sesi... Benim oğlum fark etti. Baba dedi, robot dedi falan... Ondan sonra kapattım yani, kapattım, evet.” [04, E, 67, Antalya]

Robot çağrılar son zamanlarda dolandırıcılar tarafından eylemlerini gerçekleştirebilmek için sıklıkla kullanılan bir yol olmaya başlamıştır. Bu tür bir arama yanıtladığı takdirde, arayan tarafça birtakım sorular sorulmakta ve verilen cevaplar (örneğin evet) kayıt altına alınmaktadır, sonrasında da dolandırıcılık eylemlerini harekete geçirmektedirler.

4.2.2. Katılımcıların Gündem Takibi

Televizyonun son yıllarda etkili görsel ve işitsel öğeler yardımıyla kullanıcıları çok rahat bir şekilde etkisi altına alabilen bir cihaz hâline geldiği açıktır. Televizyon haberleri, dünyada ve ülkede neler olduğuna ilişkin bilgi edinmenin kolay bir yolu olması sebebiyle olacaktır ki günümüzde kendisine gazete haberlerinden daha çok takipçi bulmaktadır.

2007 yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yapılan “Televizyon Haberleri İzleme Eğilimleri Araştırması”nda her ne kadar 62 yaş ve üzeri yaşlı bireyler %2.6 oranla (93 kişi) diğer yaş gruplarına göre daha az katılım göstermiş olsalar da yine de yaşlı bireylerin televizyon haberlerine bakış açısını gösterir önemli bulgular ortaya konulmuştur (ayrıca bkz.: <https://www.rtuk.gov.tr/Media/FM/Birimler/Kamuoyu/televizyon-haberleri-izleme-egilimleri-arastirmasi-8-subat-20070056.pdf>). Yaş Gruplarına Göre Televizyon

Haberlerini İzleme Sıklığı 62 yaş ve üzeri bireylerde %81.7 oranıyla her gün olarak bulunmuştur (Tablo-9:25).

Keza RTÜK araştırması verileriyle örtüşür şekilde katılımcıların büyük çoğunluğu gündemi televizyondan takip ettiklerini söylemiştir:

“Televizyon izliyorum, haberleri (Show Tv’de yayınlanan haber programında kendisiyle yapılan röportaj videosunu açtı). Show da geldi (Gülüyor) (Dolandırıcılık olayı sonrası kendisiyle röportaj yapmak için gelen televizyon kanalı çalışanlarını kastediyor). Gazete önceden okuyordum, şimdi okumuyorum” [01, K, 65, İstanbul]

“Televizyon, yalnız televizyondan. Haberlerin hiçbirini, ne sabah haberini ne 5 haberini ne 7 haberini ne gece... Asla kaçırmam. Sonuna kadar da izlerim... Benim olay basına da yansıdı, Show TV’de çıktım iki kere. İkisinde de onlar geldi. Bir daha gelseler onlara da cevap vermeyeceğim. Hiç vermeyeceğim. Kanalınızı seviyorum, siz böyle gelip gittiğiniz için ben şey anladım, kanalınızı da izlemiyorum, size de cevap veremeyeceğim diyeceğim. İki kere geldiler, rahatsız oldum. İki kere aynı kişiler, aynı kız, aynı adam. Üçüncüde inan onu da kabul etmeyeceğim. Ben sinirliyim kızım. Bir daha geleceklerine eminim ben, teyze biz yine geldik deyip. Benim param için, işte adam hakkında ne düşünüyorsun, sen niye almadın parayı? Şimdi diyeceğim, sizi de kabul etmiyorum, sakın para falan mevzuunu da yapmayın, parayı da size gönderdim kahve için. Gerek yok yani, iki kere üst üste gelmelerinde bir mana var, onlar da onlarla çalışıyor da onun için. Evet öyle tahmin ediyorum, içime öyle o his doğdu. Geldiklerinde ben o parayı gönderdim, sizin bir senelik kahve, çay paranız diyeceğim. Paranın o adamdan alındığını biliyorum çünkü.” [02, K, 83, İstanbul]

Katılımcılar [1 ve 2] bu soruya dair cevaplarında kendi olaylarının da basına yansıdığını, haberlere konu olduğunu eklemişlerdir. Katılımcı [2] televizyon kanalı çalışanlarının ikinci kez evine gelmesinden duyduğu tedirginliği de paylaşmıştır.

“Televizyon.” [06, E, 75, İstanbul]

“Televizyondan takip ediyorum, internetten de takip ediyorum.” [07, K, 66, İzmir]

“Ya daha önce gazete falan çok okuyordum da şimdi akıllı telefondan haber falan okuyabiliyorum. Televizyon, daha çok internet üzerinden haberleri dinliyorum.” [08, K, 68, İstanbul]

“Şu ara daha çok televizyon. İnternette de Twitter, Facebook’a bakıyorum. Gazete zaman zaman. Ama en çok televizyon.” [09, K, 72, İstanbul]

“Televizyon kullanmıyorum, günlük olarak gazete okuyorum sadece. Onun dışında internetten. Twitter da çok kullanmamaya çalışıyorum kaynağı belli olmayan haberler yayıldığı için.” [10, E, 71, Yalova]

“Çok takip etmiyorum, ama televizyonda karşıma çıkınca bu haberler izliyorum.” [11, E, 67, Ankara]

Bu bölümün devamında katılımcıların kitle iletişim araçları vasıtasıyla çıkan dolandırıcılık haberlerinde başkalarının bu tür olaylara ilişkin mağduriyetlerini nasıl karşıladıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların bazıları mağduriyet sonrası ya da öncesi arasında fark gözetmeksizin televizyonda yayınlanan bu tür dolandırıcılık olaylarından etkilenmediklerini ifade etmiştir:

“Hep dinlerim, hep izlerim. İzlerdim de... Haberi çok izlerim. Hiç kaçırmam. Yok hiç öyle gelip geçiyordu, hiç... Olaydan önce de sonra da... Hiç... Gene öyle düşünüyorum, etkilemiyor.” [02, K, 83, İstanbul]

“Alıştım artık diyebilirim, yaşadığım olaydan sonra şaşkınlıkla karşılamıyorum haberdeki insanları.” [11, E, 67, Ankara]

“Hayır çekmiyordu, pek çekmiyordu. Ya ben işte şey, saf buluyordum insanları, nasıl kanıyorlar falan diye ama... Ne var ki işte ben de öyleymişim. O zaman farkına vardım ya. (Bu haberler dolayısıyla endişe duyuyor muydunuz?) Yok, sadece daha dikkatli olmam gerektiğini düşünüyordum.” [04, E, 67, Antalya]

“Çekerdi hep takip ediyordum, okuyordum gazetede. Ama hayır etkilemiyordu, ben zaten önlemimi alıyordum, şimdi de alıyorum. Yani çok da bir farklılığı olmadı.” [06, E, 75, İstanbul]

Bir katılımcı başına gelen olayın vuku bulduğu tarihte bu tür dolandırıcılık olaylarının çok yaygın olmadığından televizyonda da bu konuyla alakalı çok haberle karşılaşmadığını, ama bu zamandan sonra bu olaylarda daha fazla artış yaşanacağını düşündüğünü, bu durumun onda çekince yarattığını belirtmiştir:

“Yani çok fazla çekmiyordu, etkilemiyordu. Dedim ya, o zamanlar daha yeni yeni başlamıştı bu olaylar. Yeni yeniydi. Yani haberlere çok fazla konu olmuyordu. Ne zaman böyle insanları terörle şöyle tehdit ediyorlarmış ya, ondan sonra daha çok olmaya başladı, konu olmaya başladı haberlerde. Yani bu zamandan sonra daha çok bekliyorum biliyor musunuz maalesef bu tür haberleri, bu iletişim çağı çok fazla ilerledi, internet ne bileyim bankacılık, her şey çok ilerledi, herkes herkesin bilgilerine çok çabuk ulaşabiliyor. Öyle bir çekincem var yani, daha çok artabileceğine dair.” [07, K, 66, İzmir]

Diğer katılımcılardan bazıları, bu haberlerin dikkatlerini çektiğini ama bu haberleri gülerek karşıladıklarını söylemişlerdir. Bu katılımcılardan biri haberlere yansıyan olayların daha çok meşhur insanlarla ilgili haberler olduğunu, diğeri dolandırılanların nasıl dolandırıldığına şaşırarak onlara tedbirsizlikleri dolayısıyla kızdığını, kapkaç olayının onu korkuttuğunu, ancak yaşadığı yerde bu tür olaylarla çok karşılaşmadığını ifade etmiştir:

“Çekiyor, ama sadece gülerek şey yapıyordum. Canan Karatay’ın başına gelince işte, nasıl bir insan nasıl kandırılabilir gibi... Yani tabii haberlere yansıyan kısım meşhurlarla ilgili olan kısım, öbürlerini bilmiyoruz, görmüyoruz da... Yani ismi bir şey ifade ediyorsa haberler yansıyor, yoksa pek haberlerde duymuyoruz şeyi. Yani şimdi sen araştırma yaptığın için çok mu yaygın bunlar, yani çok fazla şahit oldun mu araştırırken bilemiyorum” [09, K, 72, İstanbul]

”Haberlerde görüyordum hep, hep gülüyordum onlara, nasıl verdiler, nasıl dolandırdılar? Karatay 'ı bile dolandırdılar. Hep bütün basiretin... Bir şey diyorlar, yani... Ne bileyim... Günah da alamıyorsun (Kim olduğuyla alâkalı söylüyor). Akrabalarımın olamaz, asla. Benim oğlan da diyor ki anne diyor, mutfakta her şeyi konuşuyorsun diyor. Bir de kızıyordum herkese, sakın kapıyı açmayın, nasıl dolandırıldılar, nasıl? (Bu haberler dolayısıyla endişe duyuyor muydunuz?) Tabii. Diyordum ki... Kolay değil, gidiyorsun markete takılıyorlar sana, parayı alıyorlar, cüzdanını alıyorlar, korkardım. Ama ben o kadar çok korkmazdım. Oğlanla kız anne sakın telefonlara şey etme, kapıyı açma derdi. Burada çok olmaz.” [01, K, 65, İstanbul]

Bazı katılımcılar ise başkalarının maruz kaldıkları olayları üzüntüyle karşıladıklarını ifade etmiştir:

“Üzüliyordum, zaman zaman oluyor ya. Acaba hakikaten yaptı mı diyordum. Savcı tanıdığım vardı, sen onun öyle yaptıklarına bakma dedi. Hani bakıyorsun kimliği alınmış bir sürü şirketler firmalar kurulmuş. Yok diyor biz savcı olarak bu işin içindeyiz, yani onların yüzde bilmem kaç dolandırılıyor kandırılıyor da çoğu da bile bile veriyor diyor. Kaybettiği an ortaya çıkıyor, feryat ediyorlar diyor.” [08, K, 68, İstanbul]

“Üzüliyordum onlara. Beni kimse dolandıramaz gibi şey yaptığım için onları biraz yargılıyordum açıkçası. Şu an pişmanım böyle düşündüğüme...” [10, E, 71, Yalova]

4.2.3. Dolandırıcılık Eylemleri Hakkında Uyarılar

Bu bölümde katılımcıların dolandırıcılık eylemleri hakkında çevreleri tarafından uyarılıp uyarılmadığı, uyarıldıysa bu uyarıların katılımcı tarafından nasıl karşılandığı, yaşadıkları dolandırıcılık olayı sonrası kendilerinin çevrelerini bu konuda bilinçlendirme gayretleri olup olmadığı ve ayrıca katılımcının dolandırıcılık eylemlerinin nasıl yapıldığı ve bu tür eylemlerden nasıl korunulabileceği üzerine bilgisi olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan bazıları suç olaylarına yönelik bilhassa çocuklarından kapıyı kimseye açmamaları yönünde uyarılar almışlardır. Bu katılımcılardan biri kimseden akıl almaya ihtiyacı olmadığını belirtmiştir:

“Onlar bana tedbir verirdi ki, kapıyı açma, kapıyı hiç açma. Kimseye kapıyı açma. Telefon daha beter idi. Ederdi telefon, anne bak dolandırıyorlar ediyorlar eve geliyorlar, öyle ediyorlar böyle ediyorlar, hep hep şey ettiler bana ama... Kısmet işte... Bak hırsızın resmi (Telefonundan güvenlik kamerasından alınan görüntüsünü açıp gösterdi). Adam kapıya geldi ya, sokakta bir kamera vardı, orada.” [01, K, 65, İstanbul]

“Oğlum söylerdi arada, anne dolandırıcı falan, akıllı kadınsın... böyle dikkatli konuş diye tembih eden olmadı, yok olmaz. Olmadı. Çünkü ben herkese akıl verirken, akıl almaya da ihtiyacım yok. Hakan (oğlu) işte anne kimseye açma kapıyı falan derdi, o kadar.... Ben hiç kimseye... Herkes kendi düşünsün. Hiç kimseye... işim olmaz.” [02, K, 83, İstanbul]

Bazı katılımcılar çevrelerinden uyarı almadıklarını ama kendilerinin başına gelen olay sonrası yakın çevrelerine dikkatli olmaları yönünde uyarılarda bulunduklarını ifade etmiştir:

“Beni uyaran pek olmadı ama ben onları uyarırım.” [06, E, 75, İstanbul]

“Yok, o zaman yoktu. Benim bu ilk zamanlar oldu. Benim bu başıma geleli herhalde 8-9 sene oluyor, bu ilk zamanlarda oldu. Epey oldu bu olay olalı. Yok yani bu kadar yoktu o zamanlar çok dolandırıcılık, yeni yeni başlamıştı. Yani böyle yankesicilik falan filan çok oluyordu da telefonla dolandırıcılık yoktu. (Peki siz bu olay sonrası çevrenizdeki insanlara daha dikkatli olmaları konusunda uyarılarda bulunuyor musunuz?) Evet evet bilhassa bilinmeyen numaraları... Kızkardeşim var, geçen gün bankadan arıyoruz diye aradılar. Ona dedim, kesinlikle kapatıyorsun, bankayı arıyorsun. Aradı bankayı, gerçekten yokmuş böyle bir şey. Bizim öyle bir şeyimiz yok dediler. Kurtardım onu, onu kurtardım (gülüyor). Dedim kesinlikle kapat şifre verme, adres

soruyorlar çünkü. Eski adresini sordular ona. Şöyle bir uyandım, dedim eski adres o da karşımda konuşuyor, banka eski adresi sormaz ki dedim. O şeyle geldiler ona, şu adreste mi oturuyorsunuz falan. Kimlik numarasını falan söylediler, dedim niye eski adresini söylüyor? Kapat dedim sen çabuk telefonu (gülüyor), bankayı aradık öyle bir şey yokmuş, arayan öyle bir kişi yokmuş yani bankadan. Gerçekten dolandırıcılar aramış. Şu adreste oturuyorsunuz değil mi dedi ona. O da hayır o adreste oturmuyorum artık dedi, ben dedim bu kesin eskiden kalma bir şey benim başıma gelen gibi bir şey.” [07, K, 66, İzmir]

“Yok öyle bir şey duymadım. Çünkü yakın çevremde bunu yaşayan kimse olmadı. Ben uyarıyorum da, başına gelmeyince kimse kaale almıyor.” [08, K, 68, İstanbul]

“Böyle bir şey yaşayan yoktu çevremde, böyle büyük çapta yoktu.” [11, E, 67, Ankara]

“Valla beni uyarın... yani şeyden geliyordu, uyarı, bankalardan geliyordu, İçişleri Bakanlığından, onlara bakıyorum ama, ben de onu bunu uyarıyordum. Ama sonuçta kendim aynı şeye düştüm, aynı hataya...” [04, E, 67, Antalya]

“Benim çevremde çok duymadım yalnız teşebbüs edilen arkadaşlarım oldu ama onlar da uyanık davranıp kapatmışlar telefonu ama öyle yaşayan olmadı yani hiç. Ya da dedim ya ben anlatmayı düşünmüyorum, anlatmayanlar da olabilir belki bana (gülüyor). Hayır ben anlatmayacağım derim de yine de anlatırım, tutamam içimde böyle bir şeyi (gülüyor). Şimdilik söylemeyeceğim, çünkü kendime çok kızdım, önce kendime sinirlendim yani, bu kimseden kaynaklanan bir şey değil. ... İlk defa başıma geldi. Onun için belki arkadaşlarıma da söylerim, böyle bir şeyi dikkate almayın diye.” [09, K, 72, İstanbul]

“Uyarı yoktu çevreden. Ama birlikte alışveriş yaptığımız arkadaşım hâlâ uslanmadı, o hâlâ o bölgeden alışveriş yapmak istiyor. Ona çok ciddi

telkinlerim oluyor yapmayalım etmeyelim, biraz daha fazla verelim şuradan alalım. Ben bir daha dolandırılmak istemiyorum vesaire gibi en büyük telkinleri ona sunuyorum. Onun dışında çevreme çok şeyim yok şu an pek etrafıma açıklamadım daha. Bankayı arayıp durumu bildirmek dışında açıkçası bilgi sahibi değilim bu konularla alâkalı.” [10, E, 71, Yalova]

Çoğu katılımcının dolandırıcılık eylemleri üzerine bilgisinin olmadığı anlaşılmıştır. Ancak katılımcılardan biri yaşadığı olay sonrası olay üzerinde düşündüğünü ve kendi içerisinde bu olayın nedenlerini bulmaya çalıştığını belirtmiştir:

“Valla bunların nasıl yapıldığı hakkında birazcık, benim olayımda kafa yordum. Zannediyorum ki sigortadan çıkan birisi başka bir sigortaya gidip portföyünü taşıyor, o sigorta adına bir şey açıyor diye düşündüm, kendi fikrim bu benim, araştırmam değil de kendi fikrim olarak öyle düşündüm. Bu sigortacılığı çok güzel biliyor çünkü, dilini çok güzel biliyor, nasıl ikna edebileceğini çok güzel biliyor. Bu şekilde birisinin yaptığını düşündüm.” [07, K, 66, İzmir]

Bir katılımcı daha önce duyulan, bilgisi dahilinde olan dolandırıcılık yöntemiyle yapılan dolandırıcılık eylemlerine karşı temkinli olduğunu, bu yöntemlere karşı kendisini koruyabileceğini ama bu kez dolandırıcıların karşısına ilk defa duyduğu bir yöntemle çıkmış olmasının bu eyleme maruz kalmasında etkili olduğunu belirtmiştir:

“Benim en çok dikkatimi çeken şey; her seferinde yeni bir hikâye uydurulmuş olması. Yani bunu yapan insanlar nasıl bir programla çıkıyorsa hani birebir bir başkasının başına gelen sizin başınıza gelse daha uyanık olursunuz duyduğunuz için. Bunu mesela böyle bir şeyi duymamıştım, Vodafone’dan bana şey çıktı... İlk defa başıma geldi. Onun için belki arkadaşlarıma da söylerim, böyle bir şeyi dikkate almayın diye.” [09, K, 72, İstanbul]

4.3. Dolandırıcılık Suçunun Katılımcıların Hayatlarındaki Yansımaları

Bu bölümde dolandırıcılık suçu ve bu suçun faili ya da failleri hakkında katılımcıların ne hissettikleri veya ne düşündükleri, katılımcı yakınlarının bu olay üzerine tepkileri ve bu tepkinin katılımcılar üzerinde bir etki yaratıp yaratmadığı, maruz kalınan dolandırıcılık suçu sonrası katılımcıların hayatlarında bir değişiklik olup olmadığı, olduysa bu değişikliğin onlar üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. En sonda da insanlara ve devlet kurumlarına yönelik güvenleri irdelenmiştir.

4.3.1. Dolandırıcılık Suçu ve Dolandırıcılık Suçu Failleri Üzerine Bir Konuşma

Bu bölümde katılımcıların dolandırıcılık suçu mağduriyetlerinin ardından ne tür duygular yaşadıkları ve bu olayın tekrarını yaşayıp yaşamayacaklarına ilişkin fikirleri alınmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan birinin, başına gelen olaydan daha kötü bir olayla da karşılaşabileceği (bilhassa hayata ve vücut dokunulmazlığına yönelik suçlar) kaygısını taşıdığını ifade eden cümle dikkat çekicidir. Yaptığı bu vurgu ile faille karşılaşma ve bu karşılaşmadan malına yönelik meydana gelen zararının yanı sıra bir de bu olaydan bedenen bir zararla da çıkılabiliyor olacağı korkusunu taşıdığı şeklinde yorumlanmıştır. Hayata ve vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçların yaşlı bireyler üzerinde çok daha büyük tesir ve endişe yaratıyor olduğu düşünüldüğünden ve çalışma bağlamı dışına çıkılmak istenmediğinden bu hususa dair sorular genişletilmemiştir:

“Kalmadı ki bir şey, daha bir şey kalmadı ki, hepsi gitti, ondan sonra gittim yeğenime. Sabah 10’da geldiler, iki kapıyı da kırdılar, girdiler eve, hırsız. Şeye gittim Çekmeköy’den ileri. Oğlan da akşam geldi işten, sabah erkenden çıktım 6’da, oğlan işe gidiyor, onunla çıktım o bıraktı beni. Sonra aradı beni, anne dedi kapılar kırık, eve hırsız girdi. Oğlanın hep giysilerini aldılar....

Aslında bir iki kişi daha var ha, kadınlar geldi bana, çok ağlıyordu, dedim ne ağlıyorsun (ses tonunu yükseltti), sana bir şey olmadı, ne edelim, candan öteye can yok ki...” [01, K, 65, İstanbul]

Katılımcı [1], artık çalınabilecek bir şey kalmadığını dile getirerek dolandırıcıların hedefi olmayacağını düşünmektedir. Bu sözüyle katılımcı dolandırıcılık suçuna yönelik bir korkusu bulunmadığını düşündürmektedir. Aynı katılımcının “*kendi kendime kızdım hep*” ifadesi de dikkat çekicidir. Katılımcı, sözünü etmiş olduğu dolandırıcılık olayında mağdur sıfatı taşımasına rağmen kendisini suçlamaktadır. Mülakat sırasında bu olayı yaşadktan sonra kendisine karşı öfke duyduğunu vurgulamıştır. Kendisinde gördüğü bir eksiklik ya da zayıflık dolayısıyla bu olayın vuku bulduğunu düşünmektedir. Yaşadığı olayın onu çok etkilediğini, sinirlerinin yıprandığını ve sinirlerini yatıştırmak için ilaç kullanmak zorunda kaldığını, olayın ardından yıllar geçmesine rağmen ilacını hâlâ düşük dozajlarla kullanmayı sürdürdüğünü ifade etmiştir:

“Olaydan sonra üzüldüm, dedim ki kahretsin. Yani kendi kendime kızdım hep, hep kendime kızdım. Sinirlerim çok bozuldu, kurdeşen döktüm, gene işlerimi ediyorum tabii ama artık sinir hapi kullanıyorum, depresyon hapi kullanıyorum, hep 40-50 miligramını, çok kötü oldum.” [01, K, 65, İstanbul]

Katılımcılardan biri olaydan sonra bir süre kendine gelemediğini, bankanın uyarısı sayesinde olaydan kıl payı kurtulduğunu (suçun teşebbüs aşamasında kaldığını) ama maddi bir kaybı oluşmamış olsa dahi kendisini bu olayın sarstığını dile getirmiştir. Katılımcı gelen mesajda yazan meblağı önce büyük bir meblağ olarak okuduğunu ve bu sanrısı dolayısıyla şok geçirdiğini söylemiştir. Ayrıca katılımcı [1]’e benzer şekilde sadece kendisine kızdığını, kendisine kusur atfetmesi dolayısıyla bir süre bu olayı kimseyle paylaşmamaya kararlı olduğunu da eklemiştir:

“Ben önce 1 milyon 666 bin lira diye okudum, öyle şok geçirdim. Ya dedim banka uyanmasaydı da ben bu parayı şey yapsaydım. Yani ne kadar korkunç bir şey olacaktı değil mi? Ya birkaç gün kendime gelemedim yani gerçekleşmediği hâlde. ... Şimdilik kimseye söylemeyeceğim, çünkü kendime

çok kızdım, önce kendime sinirlendim yani, bu kimseden kaynaklanan bir şey değil.” [09, K, 72, İstanbul]

Diğer katılımcı da dolandırıcıya dahi kızgın olmadığını bu olayda sadece kendisine kızgın olduğunu ifade etmiştir:

“Genel olarak hızlı öfkelenen biri değilim durumlar karşısında. Olayda da öfkelenip şiddetli bir duygudan ziyade enayi gibi hissettim kendimi. Yani kendime kızıyorum sadece. Dolandıran arkadaşta da kızmıyorum.” [10, E, 71, Yalova]

Diğer katılımcı dolandırıcı şahsa karşı sinirlendiğini, onunla tartışma yaşadığını ifade etmiştir:

“Kızdım, biraz tabii küfürlü konuştum hani. Bir dahaki aramada tartıştık baya. Ondan sonra bir daha görüşmedik. Onlar mutlaka ara diyor, bir de şifreli görüşüyorlar. Kurbanları satma ben geliyorum diye ara diyor. Bizim telefonlar dinleniyor diye. O zaman kurbanı yakındı, 8-10 gün falan vardı Kurban ayına. Aynı mesajı başkalarına da atmışlar.” [03, E, 65, Kütahya]

Başka bir katılımcı da kendisini olaydan sonra kötü hissettiğini, yaşamış olduğu bu olayın kendisi için yıllarca utanç kaynağı olduğunu, kendisini “ahlâksızlık” yapmış olarak hissettiği, geceleri uykularının sık sık bölündüğünü ve uyuyamadığını, bu stresli dönemde çeşitli sanrılara kapıldığını, yaşadığı olayı ailesi hariç kimseye söylemediğini, asılsız bir suçlamayla karşı karşıya kaldığından dolayı diğer insanların kendisine iyi şekilde bakmayacakları düşüncesinde olduğunu, bu durumun onda büyük bir endişe yarattığını, bu yüzden özellikle iş yerinde kimseyle yaşadığı olayı paylaşmadığını, paylaşacak olsaydı onu suçlayacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca kimlik fotokopisini talep eden kişi ya da kurumlara yönelik de aşırı bir hassasiyet geliştirmiş olup kendisinden herhangi bir işlem için kimlik fotokopisi istendiğinde “beni dövse de bunu istemese” cümlesini sarfetmiştir:

“Çok kötü hissettim. Sanki ahlâksızlık yapmış gibi utandım bu işten dolayı uzunca bir yıl. 1 yıl belki inanmayacaksınız, 8 ay 6 ay ben gecede 15 dakika

uyku uyuyarak yattım ve korkuyla kalktım. Zaman zaman dudaklarım, ağzım, burnumun uçukladığını sandım. Böyle bir korku ve panik içinde yaşadım. Çünkü hayatta böyle bir şey ilk defa benim başıma geldi. Herkese söyleyemiyorum, utanıyorum. Sanki herkes diyecek ki; ben o dolandırıcıların içindeyim. Bir de ben faydalanmış insan gözüyle bakılacağını düşündüm. Çünkü ben işyerinde güvenilir, dürüst çalışan, ahlâklı, hiçbir insanın yaptığı yanlışımı bana göstermeyen tipte bir insanım. E ben öyle bir.. diyecekler aaa bize ahkam kesiyordu, dürüstlük yapıyordu ama bak ne dolandırıcılığı yapmış. Yapmasan bile birçok insan bunu yazardı eminim. Onun için korkudan sineye çektim. ...Yani korkular içindeyim. Gideceğim bir kurumda iş yapacağım, kimliğini fotokopini ver, tapuyla işlem yapacağım, tapunun fotokopisini ver. Benim böyle diken diken oluyor. Keşke adam beni dövse de bunları istemese... Çünkü benim ne kabuslar yaşadığımı o adam bilmiyor ki. Şimdi benim karşıma da bir öğrenci gelse kimliğini vermek istemese bu manyak mı ne derdim. Bak açıkça söylüyorum, başıma geldiği için şimdi anlıyorum.” [08, K, 68, İstanbul]

Diğer bir katılımcı ise dolandırıcı şahsın yakalandığını, polislerin adamın üzerinde para olduğunu ve gelip parasını alabileceğini söylediklerini, ancak onu görüp de tekrar sinirlenmemek için karakola gitmediğini söylemiştir. Bir daha dolandırıcıların hedefi olmayacağına dair inancından ötürü korku duymadığını, yine tanımadığı insanlara kapıyı açacağını ama artık kendisini kandırmalarının güç olduğunu ifade etmiştir:

“Ben aldanmam diyordum. Ama bana Şekip Mosturoğlu (yeğeni) beni gönderdi dedi. Gelemedi, Şekip’in yüzü yok, ben geldim dedi. Zaten bu, adam yakalandı, hatta bana haber geldi, memurlar polisler tekrar geldiler eve. Teyze git dediler söyle senin parasını ödesin, biz adamı yakaladık, üstünde para var. Beni ağız yoklaması yaptılar, sinirli olduğumu da biliyorlar, benim paramı karakola almışlar, bana verilecek 5 milyarı. Ben gitmedim karakola, adamı görüp sinirlenirim. (Korku duydunuz mu?) Hiç korkmuyorum, korku da duymadım. Düşünmedim de bir daha gelirlerse böyle. Zaten gelemezler

de... Gelirlerse... Tahmin ederim paranın kokusunu alır gelirlerse, kanmam. Korkmuyorum. Hiç korkmuyorum. Hiç, hiç korkmuyorum. Hiç korkum yok. Ben anında da kapıyı açarım.” [02, K, 83, İstanbul]

Sadece bir katılımcı korkusunu dile getirmiştir:

“Korktum. Ne yapacağımı bilemedim. Avukatlarda çare aradım. Çok kızdım sinirlendim. İyilik yaptım ama karşılığında kötülük gördüm.” [05, K, 72, Çorum]

Bazı katılımcılar eninde sonunda bir şekilde tanımadığı numara da olsa işinden ötürü ya da günlük yaşantılarında gelen aramaları cevaplamak zorunda olduklarını, ancak bilmedikleri aramaları cevaplarken artık daha dikkatli davrandıklarını ifade etmiştir. Katılımcı [4] kendisinden ziyade eşinin bu konudaki aşırı hassasiyetini dile getirirken, katılımcı [6] bu konudaki hislerini “çaresiz”, günlük yaşamda kullandığı araçları (kredi kartını) “güvensiz” olarak nitelemiştir. Hemen ardından kart limiti yüksek olsaydı yani kendi tabiriyle “daha çok parası olsaydı” korku duyacağını belirtmiştir. Bu olay sonrası katılımcının yönlendirilmeye ihtiyaç duyduğu ve çevresindekiler her ne dediyse onu yapmaya istekli davranışlar içerisine girmiş olduğu anlaşılmaktadır:

“Evet, mesela hanım yani çok şey yapıyor. Aman dikkat et, aman şey yapma, sakın cevap verme açma falan diyor da. Tabii... Yani bilemiyorsun normal arayanlara cevap vermek zorundasın. Ama artık şimdi daha dikkatliyim, evet.” [04, E, 67, Antalya]

“İlk öğrendiğim anda çok çaresiz hissettim ne yapacağımı bilemedim daha sonra bankadakiler ve savcılıktakiler ne dediyse onu yaptım. Aslında günlük yaşamda kullandığımız her şeyin ne kadar güvensiz olduğunu düşündüm. Kart limitim fazla olmadığı için çok korkmadım, ama çok fazla param olsaydı korkardım.” [06, E, 75, İstanbul]

Bir katılımcı bu olayın onu üzdüğünü, meblağın küçük olmasından ötürü “olan oldu” düşüncesiyle bu olayın üzerinde çok durmadığını, meblağın daha yüksek

olması durumunda daha büyük hissiyatlar içerisinde olacağı düşüncesini dile getirmiştir. Bankadan emekli bir insan olarak kendisinin bankada çalışırken bu türden olaylarla sıklıkla muhatap olması dolayısıyla böyle bir dolandırıcılık eylemine nasıl kandığına dair şaşkınlığını ifade etmiş, bu eylemlerin özellikle yaşı büyük olanlara yönelik gerçekleştirildiği fikrinde olduğunu belirtmiştir:

“Valla o olaydan sonra neden bu böyle oldu dedim. Üzüldüm, üzüntü hissettim. Ben kimseyi yani hiçbir şeyde yargılayan bir insan değilim, sadece üzüliyordum, neden böyle oluyor diye, bilhassa yaşı büyük olanlara yapıyorlar, nasıl vicdanları kaldırıyor bu gibi şeyleri diye, o gibi hislere kapılıyordum. Yani onlara (mağdurlara) kızmak ya da şey yapmak ya da onları yargılamak gibi hiçbir durumum yok, yoktu daha doğrusu, üzüliyordum sadece. ... Zaten olan oldu diye şey yaptım ama bir daha şimdi... Belki meblağ çok büyük olsaydı çok daha büyük şeyler hissedecektim. Onu bilemem ama üzüldüm. Neden geldi, neden kandım (vurguluyor)? Dediğim gibi ben bir bankada çalışmış insanım, bankadan emekli olmuş bir insanım. Neden böyle bir şeye kandım birdenbire, nasıl kapıldım böyle bir şeye de bu parayı verdim diye üzüldüm. Daha uzatmadım da mevzuyu.” [07, K, 66, İzmir]

Bir başka katılımcı dolandıran şahsın kendisine hakaret ve tehditlerde dahi bulunduğunu, geçmişte her ne kadar endişe uyandırmış olsa da şu an unutulmuş olduğu düşüncesi sebebiyle bu dolandırıcı şahısların kendisi için herhangi bir endişe kaynağı oluşturmadığını belirtmiştir:

“Tehdit edildiğimi falan ben savcılığa söyledim, en azından telefon kaydımı almaları gerekirdi, ölüm tehlikesi var, küfür var. Ama yapılmadı. Şu an endişe uyandırmıyor, 2 sene önce yaşamıştım, 2 senede belki 100 kişiyi daha dolandırdılar, o yüzden ben unutulmuşumdur yani.” [11, E, 67, Ankara]

4.3.2. Yakınların Yaklaşımları

Bu bölümde katılımcıların en yakınında bulunan kişilerin bu olayı nasıl karşıladıkları, mağdur yakınlarına ne tür tepkiler verdikleri ve bu tepkilerin onlar

üzerinde yarattığı etki anlaşılmaya çalışılmıştır. İnsanlar üzerinde olaylara yönelik olarak çevreden gelen tepkiler -bilhassa aile, arkadaş gibi yakın çevrelerden- olaya doğrudan maruz kalmış birey üzerinde de yansımaları olabileceğinden deneyimlenen olay sonrası mağdurlarda hâkim olan duygular üzerinde bu tepkilerin bir katkısı olup olmadığı incelenmiştir.

Katılımcılardan biri yaşadığı olayı henüz arkadaş çevresine duyurmadığını, bu yönde bir isteğinin de bulunmadığını, yalnızca en yakınlarına durumu açıkladığını söylemiştir. Ancak sonrasında dolandırıcıların aynı yöntemle arkadaşlarına da ulaşma ihtimali olacağı düşüncesiyle, onların da bu türden bir olaya hazırlıklı olabilmeleri için arkadaşlarına anlatabileceğini ifadelerine eklemiştir. Başına gelen olaydan ziyade kendisinin bu olaya nasıl kandığına hayret ederek kendisine karşı öfkeli olduğunu yinelemiştir:

“Valla ben utancımdan öyle çok kimseye de anlatamadım yani sadece eşimle oğluma anlattım akşam gelince. Onlara söyledim de daha arkadaşlarıma söylemedim. Ama bu fatralı mı olayı, ilginç bir şekilde onu söyleyeceğim en azından. Bu hep aynı numarayı deniyorlar sanırım, çünkü Mahmur (arkadaşı) da aynı şeyi söyledi. Telefonun fatralı mı diye geldi mesaj. Öyle başlıyorlarmış. En son şey demiş sesin çıkmıyor aramıyorsun? Bir daha dönmedim zaten hiçbir şekilde, interneti kapattım dönmedim ona. Ben çok sinirlenmişim elim ayağım titriyordu. Kendimi affedemedim yani sinirlenme bir olay olduğu için değil. Nasıl böyle bir şeye girdim, yani kartımın numaralarını niye verdim diye, öbürü değil yani olabilir ben böyle yanlış bir yazışma yapabilirim ama kart numarasını, kimseye vermemem gereken kart numaralarını ona niye verdim diye. O kadar güvendiğim bir insan ki, sanki şüpheleniyormuş gibi davranmak da ayıp olur diye düşündüm. Ondan yani... yalnız bir ara dedim; ya bunlar fazla ayrıntıya giriyorsun, başımıza iş açılmasın, onu da yazmışım Messenger’a. Ben dedim bu işten şüphelenmeye başladım dedim. Yok yok dedi bana geldi para dedi, sana da gelecek dedi. Halbuki bu gelen paraların hani ben kafamı daha da çalıştırsam İş Bankası’ndan gelen paranın bir harcama parası olduğu belli. Sanki bana

para gelecekmiş gibi aktarıyor. Ona bile fırsat yok, İş Bankası'ndan geliyor, işte şu kadar harcama yapılmıştır, sonra kartınızdan... İşte onlar Allahtan hakikaten teşekkür ettim İş Bankası'na da. Yani bu şekilde dikkatli davrandığınız için çok teşekkür ederim diye. Yoksa ben... yani diyebilirsiniz ki 1.666 lira, büyük bir rakam değil, sonuçta beni de şey yapmaz ama kendime çok üzüldüm, yani bilmiyorum belki o araştırmalar içinde çok büyük kayıpları olanlarla görüştün mü?" [09, K, 72, İstanbul]

Bir katılımcı da "aptallığım" olarak nitelendirdiği bu olaydan ailesi hariç kimseye söz etmediğini belirtmiştir:

"Ben niye aptallığımı onlara söyleyeceğim, boş bulundum para verdim, siz de uyanık olun falan..." [02, K, 83, İstanbul]

Bir katılımcı, ailesinin bu konudaki şaşkınlığının kendisinin esasında epey tedbirli bir kişi olarak tanınmasından ileri geldiğini belirtmiş, ailesine akıl verirken bizzat kendisinin mağdur olduğunu eklemiştir:

"Çok şaşırdılar. Ailem ben çok tedbirli olduğum için böyle bir olay yaşadığım için çok şaşırdılar, ben başkalarına akıl verirken mağdur oldum." [06, E, 75, İstanbul]

Bir diğer katılımcı kendisine bir şey olmamasına rağmen ailesinin üzüldüğünü belirtmiştir:

"Ben iyiydim bir şey olmadı, ama ailem yine de üzüldüler." [11, E, 67, Ankara]

Diğer katılımcı yakınlarının da dolandırıcılık mağduriyeti yaşadıklarından dolayı kendisini yargılayacak durumda olmadıklarını, aile içerisinde olayın şakaya vurulduğunu, ama yine de kendisini kötü hissettiğini söylemiştir:

"Neden uyanık olmadın dediler, ama yakınlarımdan da bu şeye maruz kalanlar olduğu için (gülüyor)... O yüzden beni o kadar yargılayacak şeyleri yok (gülüyor). Oğlumla birazcık... Onlar şakaya vurdular işi. Annemin çok

parası var diye şakaya vurarak karşıladılar. Pek öyle tepki almadım. Ama tabii insan kendini kötü hissediyor bu gibi durumda olunca, kendisi kötü hissediyor, neden bu duruma düştüm diye kötü hissediyorsun.” [07, K, 66, İzmir]

Katılımcılardan biri, mesleki itibarını koruma gayesiyle hareket ettiğini söyleyerek yaşadığı olayı iş çevresi hariç yakınlarına anlattığını ama arkasından ne düşündüklerini bilmediğini söylemiştir:

“Valla yakınlarıma anlattım, derdimi anlattığım için inandığını düşünüyorum. Tabii arkamı döndükten sonra ne düşündüler bilmiyorum ama açık söyleyeyim; iş çevreme şuraya buraya söylemedim, sakladım.” [08, K, 68, İstanbul]

Katılımcılardan biri de tepki almamasının nedenini onların da geçmişte dolandırılmasına bağlamıştır:

“Ailem de çok yakın bir zamanda büyük miktarda dolandırıldığı için beni çok iyi anladılar. Yani herhangi bir tepki göstermediler.” [10, E, 71, Yalova]

4.3.3. Olay Sonrası Gündelik Yaşantıları ve Aldıkları Önlemler

Bu bölümde dolandırıcılık eyleminin katılımcıların gündelik hayatlarında bir değişim yaratıp yaratmadığı ve bu olayın onları önlem ya da önlemler almaya itip itmediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan biri, günlük işlerine eskisi gibi devam ettiğini, ancak artık sinirlerinin yıprandığını söylemiştir. Aldığı önlem olarak da sadece telefonunda kayıtlı numaraları cevapladığını belirtmiştir:

“Oldu. Sinirlerim çok bozuldu, kurdeşen döktüm, gene işlerimi ediyorum tabii... (Aldığınız önlemler var mı?) Şimdi var tabii. Telefon çalarsa numaraya bakıyorum, hiç alo demiyorum kapatıyorum. Benim numaralarım zaten hep kayıtlıdır. Yeğenlerim arar hep, kendi akrabalarım arar, hep isim

yazar. (Dolandırıcı şahıs aradığında) Ertuğrul yazmadı ki, o yazı yoktu ki...”

[01, K, 65, İstanbul]

Bir diğer katılımcı zorluklarla kazandığı parayı birden kaybedince buhran dönemine girdiğini, bu olayın işlerine olan etkisinden söz etmiştir:

“Çok ciddi değişiklikler yarattı. En önemlisi hani maddi kayıptan ziyade biraz da işime olan inancımı da kırdı. Çünkü zar zor kazandığım bir para benim için de büyük olan bir miktar bir anda gidince böyle beni bir buhran dönemine soktu 1 haftadır. Müşterilere cevap vermemeye, siparişleri geç çıkartmaya başlayınca dolandırıcılığın yanı sıra bunlar da ek olarak maddi zarara uğrattıyor tabii, psikolojik olarak da insan kötü hissediyor kendini yani, gün içinde sürekli aklına geliyor.” [10, E, 71, Yalova]

Katılımcılardan bazıları bu mağduriyetin hayatına etki etmediğini, bu katılımcılardan biri aksine artık hiç evde durmadığını, evine gelen ve içeriye girecek olan olursa kendisini bulamayacaklarını, çünkü gün içerisinde hep dışarıda olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının bu ifadesi dışarıyı daha güvenilir bulduğu yönünde yorumlanmıştır:

“Yoo, pek bir değişiklik olmadı. Hayır, olmadı.” [04, E, 67, Antalya]

“Hiç takmadım bile. Hiçbir değişiklik yok, fazlasıyla daha sarfiyatım çok. Şimdi daha çok geziyorum, daha hiç durmuyorum. Yani gelen hırsız bir daha gelip beni evde yakalayamaz. Zili çalacak, kimse yok ki... Anca girecek eşya çalacak.” [02, K, 83, İstanbul]

Bir katılımcı bankadan vs. aradıklarını iddia edenlerin doğru olup olmadığının teyidini bizzat bankayı arama yoluyla sağladığını, artık kimsenin telefonunu yanıtlamadığını, mesaj atmalarını istediklerini, meblağ büyükse polise gideceğini belirtmiştir:

“Yoo, hayır hayır olmadı. Aynı aynı devam ediyor çok şükür. Ama tabii daha uyanığım bu gibi konulara. (Herhangi bir önlem alıyor musunuz?) Neresi muhatapsa oranın telefon numarasını alıp oradan bir kişiyi bulup onunla

görüşmeyi tercih ediyorum artık önlem olarak. Şimdi kimsenin telefonunu açmıyorum, mesaj atsın (gülüyor)... Cevap vermem ya da bir polise giderim meblağ büyükse, bir şey yaparım, yani işlem yaparım sonuçta. Oo hemen ödeyeyim, tamam siz haklısınız demem. Çünkü onlar, bu işlemleri yapan kişiler çok profesyonel, ikna kabiliyetleri çok büyük, gerçekten.” [07, K, 66, İzmir]

Bu düşünce çoğu kişide bulunmakta, zira insanlar küçük meblağların peşinde zamanlarını ve enerjilerini harcamak istememektedirler. Ancak burada bir parantez açmak gerekir ki bu düşünce esasında tamamıyla dolandırıcı şahısların işine yarayan bir düşünce örneğidir, dolandırıcı şahıslar birçok kişiden küçük meblağlar temin ederek işledikleri suçtan Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) ³ kararı almak ya da hâkimin meblağın azlığı dolayısıyla TCK’da doğan takdiri indirim nedenlerini devreye geçirebilmek amacıyla bu tür bir yöntem içerisinde eylemlerini gerçekleştiriyor olabilirler. Bilindiği üzere, TCK m. 168/4 uyarınca, kısmen geri verme veya tazmin hâlinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun rızası aranmaktadır. Ancak zararın tamamının aynen geri verme veya tazmin suretiyle giderilmesi yahut giderilmek istenmesi hâlinde, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun rızası aranmamaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2013/15-735 E. 2016/55 K. sayılı 9.2.2016 tarihli ilamında, mağdurun iade veya tazmini kabul etmemesi olgusunun sanık aleyhine yorumlanmaması ve mahkemece bir ödeme noktası belirlenmek suretiyle zararı

³ **Ceza Muhakemesi Kanunu m. 231:**

...

(5) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl(2) veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

...

(8) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. (Ek cümle: 18/6/2014-6545/72 md.) Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. ...

gidermek isteyen sanığa zararı giderme imkânı sunulması gerektiğine hükmedilmiştir.⁴

Bazı katılımcılar kredi kartı bilgilerini değiştirdiğini, bir katılımcı da artık kredi kartı bilgilerini tanımadığı insanlarla paylaşmama kararlılığında olduğunu, ama farklı bir hikâyeye gelecek olan olursa kafasının yine karışabileceğini, bundan emin olmadığını, internet üzerinden yapılan sanal alışverişlerde kredi kartı bilgisini yazarken tedirgin olduğunu, bu tedirginliği aşmak için eşiyile sanal kart oluşturmak gibi çözümler bulduklarını, böylece kredi kartlarını olabildiğince az kullandıklarını ifade etmiştir:

“Artık daha önceki kart kullanım bilgilerimi değiştirdim, kimseyle bir şey de paylaşmıyorum artık. Önceden de beni arayan kişilere hiçbir bilgimi vermezdim güvenmediğim bilmediğim yerlerden alışveriş yapmazdım beni telefonla arayan kişilerle bankadan arıyoruz falan diye (bilmediği numaraları kastediyor), onlarla hiç görüşmezdim.” [06, E, 75, İstanbul]

“En azından en çok yapmam gereken şey; kredi kartı bilgilerimi hiç kimseye söylememek. En başta alabileceğim önlem bu. Yani başka onun dışındaki şeyleri yeni bir hikâyeye karşıma çıkan birisine... Bilemiyorum yine de, zayıf tarafıma denk gelir, bir şey olur mu onu bilemiyorum. Şeylerde biz en çok tedirgin oluruz, bu sanal alışverişler var ya internet üzerinden orada kredi kartını en çok kullanıyoruz. Mesela eşim ona çözüm bulmaya çalışıyor işte, sanal kart üretiyor, onunla alışveriş ediyoruz falan. Kredi kartlarını mümkün mertebe kullanmamaya çalışıyoruz ama yine de başımıza gelir mi gelir. Büyük söylememek lazım, artık ondan korkmaya başladım yani, büyük söylememek gerekir diye düşünüyorum.” [09, K, 72, İstanbul]

⁴ “Yerel mahkemece zararın miktarının ve bu zararın hangi aşamada karşılanmak istendiğinin tespit edilerek, bir ödeme noktası tayin edilip, sanığa zararı giderme imkânı sunularak sonucuna göre sanık hakkında TCK’nun 168. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma şartlarının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ve sanığın hukuki durumunun buna göre tayin edilmesi gerekmektedir.” (Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2013/15-735 E. 2016/55 K. sayılı 9.2.2016 tarihli ilamı).

Katılımcı [8] önceden böyle bir olay tecrübe etmediği için önlem almadığını, ama çalıştığı işyerinde çalışanlara kimlik ibrazı yaparken dikkat etmeleri yönünde uyarıların yapıldığı ve bu konuda kendileriyle tavsiye niteliğinde bilgi paylaşıldığını, hatta bu konuda çalıştığı kuruma gelen öğrencilerin ibraz etmiş olduğu kimlikleri dosyaya almaksızın sadece öğrencinin ibrazıyla yetinilmesi konusunda kurum yöneticilerince talimat verildiğini belirtmiştir. Ardından bu yöntemin de dolandırıcılara mâni olamayacağı bilgisini edindiğini eklemiştir:

“Onla ilgili önlemlerim yoktu. Başıma gelmediği için önlem almadım ama bizim genel müdür talimat gönderdi bu olay ayyukaya çıktığı için. Kimliklerinizi verirken hangi kuruma ne amaçla verdiğinizin bilgilerini kaybetmemek üzere, bilgileri kapatmamak kaydıyla kimliğin üzerine hangi kuruma ne amaçla verdiğinizi yazın ki daha sonra mağduriyet yaşamayasınız dediler ama. Onlar da elektronik ortamda silinip aslı gibidir yapılabiliyor dedi hâkim. Ama gene de şansımı deniyorum, tabii böyle bir şey yaşamayanlar da paranoyak manyak mıdır bu kadın nerden çıktı deyip aşağılayabiliyor ama ben konunun doğruluğu ve olması gerektiğini bildiğim için ısrarlı davranıyorum. Zaten son uygulamada da sağ olsunlar, sadece kimliğime canlı olarak bakmıyorlar, istemiyoruz diyorlar. Bazı kurumlar inat ediyor, bazı kurumlar bu konuda çok kolaylık sağlıyor. Kimliğin kendisini görüyor, yeterli bizim için diyor. Zaten benim çalıştığım kurumda da talimat olarak geldi, öğrenciye ait hiçbir bilgiyi, özel hiçbir bilgiyi dosyada bırakmayın öğrenciye iade edin, öğrencinin kişisel bilgileri sisteme ne yüklenmişse sadece kimliğine bakın kontrol edin doğru mu yanlış mı? Sadece bu yeterli dediler. Yani artık o kadar çok kimlik üretiyorlar ki. ... Çorlu’da var, Samsun’da var, Ankara’da var, İstanbul’da her yerde benim hattım var. Hat açmış, hepsi de benim kimliğim. Hakim dedi ki bu senin kimliğin mi evet dedim aynısı benim kimliğim, hiç kimsenin kimliği değil diyorum. İmzası mimzası tamamen benim kimliğimden çoğaltılmış. Ama ben kimliğimi kaybetmedim ama nasıl çoğalttılar, bence fotokopiden yaptılar ya da fotokopiyi aslı gibidir yapıyorlarmış.” [08, K, 68, İstanbul]

Katılımcıların çoğu akıllarında hiç böyle bir fikrin olmadığını, akıllarında olmayanın başlarına geldiğini söylemiştir. Bir katılımcı da bu olaydan sonra artık büyük konuşmayacağını eklemiştir:

“Bu benim başıma kesinlikle gelmez diye düşünüyordum, hiç endişe duymadım. Artık o da biraz değişik bir özgüven herhalde. Yani benim başıma gelmez diye düşünüyordum ama geliyordu az daha geliyordu. Kimse beni o kadar kandıramaz, aptal mıyım diye düşünüyordum. Yani hiç şey yapmadım ve kimseye de hiçbir arkadaşşıma anlatamam yani ki anlatamayacağım da yani, bir tek sana anlatıyorum. ... Büyük söylememek lazım, artık ondan korkmaya başladım yani, büyük söylememek gerekir diye düşünüyorum.” [09, K, 72, İstanbul]

“Yok be, ya hiç düşünmüyordum, kızılıordum hep dolandırıyorlar falan diye, ama bu sıra, geçen gün çok oldu, bütün kadınları var ya fena ettiler ya. Şimdi altınlarım olsaydı heyy onları ne ettim el işi ettim, gözlerim bile kör oldu. Kirada oturuyorum, ne bileyim. Oğlan dedi bana anne sana ya bir şey yapsa idi dedi. Ondan sonra çok sinirlerim bozuldu.” [01, K, 65, İstanbul]

“Dolandırılan kişilere hep kızardım. Başıma böyle bir olayın geleceğini düşünmemiştim hiç.” [05, K, 72, Çorum]

“Hayır hiç aklıma gelmedi. Mesela böyle olduğunda bazı konularda arkadaşlar diyorlar, sen uzaya kötü enerji gönderiyorsun da o enerjinin karşılığında bunlar başıma geliyormuş da. Ben inanmıyorum, çünkü benim benim başıma gelenler... biri gelse böyle söylese ay saçmalama öyle şey olur mu der bir de azarlardım. Benim başıma gelen olaylar öyle enerjiyle aklıma geldi, bu benim başıma gelirse diye düşündüm, olursa diye önlemler aldım. Sonra başıma geldi değil. Aklıma gelmeyenler başıma geldi.” [08, K, 68, İstanbul]

Bir katılımcı aklına dolandırılacağı düşüncesinin tedbirli davrandığına inandığından ötürü hiç gelmediğini, kendisini arayan kişi bir akrabası olduğunu söyleyince (sesini de benzetmiş olacak ki) ondan şüphe duymadığını ifade etmiştir. Aynı durum

katılımcı [1]'in başına gelen olayda da yaşanmıştır; dolandırıcı şahıs, yeğeninin kocası rolüyle ve sıkıntıda olduğu yalanıyla kendisinden para talebinde bulunmuştur. Bu durum bilhassa yaşlı bireylere yönelik olarak sıklıkla kullanılan bir yöntem olabilir zira yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin duyu organlarında meydana gelen zayıflık ya da kayıplardan ötürü bu tür doğru olmayan kişi ve sözlere itibar edebilme olasılıkları artıyor olabilir:

“Telefonum çaldı, ev telefonum. Açtım telefonu. Hala nasılsın dedi bana, bak, hala nasılsın? (Katılımcı bu kısmı vurguluyor) Şimdi ben de sandım ki, yeğenimin kocası. O da hep hala der bana. Ben iyiyim dedim, sen nasılsın, sen kimsin Ertuğrul sen misin? Bak ben Ertuğrul sen misin dedim ha, bizim damat da Ertuğrul idi. Hala benim dedi, daha ne ediyorsun ne var ne yok, böyle bir candan konuştu benle ki. Öyle konuştuk ettik, sonra dedi ki: Hala dedi, bugün bir sıkıntım var çok dedi, kimseye bir şey diyemiyorum dedi. Para var mı? 8 milyar para lazım bana dedi.” [01, K, 65, İstanbul]

“Hayır. Hiç aklımın ucundan geçmezdi. Düşünmüyordum ki böyle bir şeyin olurunu. Zaten tedbirliyim diyordum ya uyanığım, ama ne uyanığı. Şekip'in adıyla gelince, dayımın oğlu, Fenerbahçe has başkanı Şekip.” [02, K, 83, İstanbul]

Katılımcılardan biri de dolandırıcılıkla karşılaşacağını düşünmediğini, hatta tanıdığı kişilere sıkça dolandırıcılık olaylarına karşı dikkatli olmaları konusunda uyarılarda bulunduğunu, ancak şahıs erken saatte kendisini arayınca uyku sersemliğiyle boşluğuna geldiğinden dolayı bu olayın başına geldiğini söylemiştir. Bir diğeri de benzer şekilde başına gelen olay öncesi dolandırıcılık mağdurlarına dikkatli olmaları yönünde kendi deyiimiyle “cüretkâr” söylemleri olmasına rağmen kendisinin de bu olayın mağduru olduğunu ifade etmiştir:

“Asla, asla düşünmezdim. Ona buna ben telkin ederdim, hani sakın dikkat edin, böyle, dolandırıcılık var, böyle yapıyorlar falan... Her seferinde de bana şey gönderiyor banka, şifrenizi kimseyle paylaşmayın diye. Banka personeli dahil... Ona rağmen böyle, yani, böyle bir boşluğa geldik. Uyku sersemliği

biraz da, tabii o şekilde yani. Ben uyuyordum o saatte, uyuyordum uyandırdılar 8 buçuk falandı saat. 9'a geliyordu, öyle oldu.” [04, E, 67, Antalya]

“İşte en acı kısmı o, ben hiç tahmin etmiyordum. Hatta ailemin de başına bu durum geldiğinde onlara da biraz tepki gösterdim yaptım, nasıl inanabiliyorsunuz falan. Dikkatli olsaydınız keşke gibi çok cüretkâr söylemlerim vardı. Çok tahmin etmiyordum açıkçası. Benim başıma gelmez diyordum. Diyordum ki beni ararlarsa ben onlara küfür edip kapatırım. İşte her zaman en uyanığım diyenin başına geliyormuş. Bir uygulama indirdim şimdi, arayan soran numaraların daha önce insanlar tarafından nasıl kaydedildiğini gösteriyor ve şu an aldığım diğer önlem de internet üzerinden alışveriş yapmayacağım sanırım artık.” [10, E, 71, Yalova]

Bir diğer katılımcı böyle bir olayın başına geleceğine ihtimal vermediğini, aracın raporunun kendi yaptırdığı eksperde bu kadar kötü çıkmayacağını düşündüğünü, hazırladıkları sahte evraka da o an güven duyduğunu belirtmiş, bu olay üzerine bir de karakolda polislerce kendilerine olan tutumdan olan rahatsızlığını da ifade etmiştir:

“Hayır, kesinlikle düşünmüyordum böyle bir şey yaşayacağımı. Ben yani güvenle gitmiştim açıkçası. Sonuçta evraka da güvenmiştim, aynı zamanda bu kadar kötü çıkmaz diye de düşünüyordum. Baya şaşırdım. Karakolda polislerin bana kötü davranmasına da şaşırdım. Karakola gittiğimde öğlen 5 tane karakol gezdim. Gelen polisler bana bu diye hitap ediyorlardı, bunu yollayın atın bunu dışarı. En son da gece 01:30'da ifade verdim yine azarlana azarlana, bir şey olmadı sonra. Savcıyla telefonda konuşuyorlardı benim ifademi alırlarken, savcı ifadesini alın, gönder dediğini duydum. Benim bundan öğrendiğim şu oldu: Kendine dikkat etmezsen kimse dikkat etmiyor.” [11, E, 67, Ankara]

Bazı katılımcılar, bu olayın herkesin başına gelebilecek bir olay olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı önceden kendisini bu olayın başına gelebilecek son kişi olarak gördüğünü, bu tür olayların insanların başına kendi hataları dolayısıyla

geldiğini düşündüğünü, ama artık bu fikrinin değiştiğini, kendisinin başına geldiğine göre herkesin de bu suçun mağduru olma potansiyeli taşıyabileceğini ifade etmiştir. Bir katılımcı ise önlemini aldıktan ve tabiri caizse bu olaylara karşı uyanık olduktan sonra korkmaya gerek olmadığını cümlelerine eklemiştir:

“Herkesin başına gelebilecek bir olay olarak düşünüyorum artık. Bu olay başına gelecek en son kişi bendim. İnsanların kendi hatasından olduğunu düşünürdüm, artık anladım ki öyle değilmiş, benim başıma geldiğine göre herkesin başına gelebilir. Çünkü bu konulara çok dikkat ederim, bilmediğim işlere karışmam.” [06, E, 75, İstanbul]

“Şöyle bir şey söyleyeyim ben, her olayın başıma gelebileceğini düşünüyorum, çünkü öyle bir yapım var dediğim gibi, insansanız her olay herkesin başına her an gelebilir. Her olayla karşılaşabilirsiniz. Çünkü, mesela ben bankacıydım, bankada çalışıyordum ki, bu gibi olaylara benim açık göz olmam lazım, ben banka emeklisiyim. Yani öyle olduğu hâlde bunu yaşadım, ama başka şeylerde de aynı şeyi düşünüyorum, herkesin başına her an her şey gelebilir diye düşünüyorum. (Bu düşünce dolayısıyla korku duyar mıydınız?) Yok korkusunu yaşamıyordum. Öyle korkularım yoktur yani. Endişelerim yok o yönde... Şimdi de gelirse önlemini alırım sonuçta.” [07, K, 66, İzmir]

4.3.4. İnsanlarla İlişkiler ve Güven Durumları

Katılımcıların gündelik yaşamlarında insanlara karşı duyduğu güven ve insanlarla ilişkilerini ne şekilde tanımladığının bireylerin bu suça karşı yaklaşımında önemli olduğu düşüncesiyle soru formuna bu soru da dâhil edilmiştir. Ayrıca suç mağduriyeti sonrası insanlarla olan ilişkilerinde herhangi bir kopukluk ya da tutumlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı da burada irdelenmek istenmiştir.

Katılımcılardan biri dolandırıcılık suçuna maruz kalmadan önce rahatlıkla insanlara güvenebiliyor olduğunu, ancak başına gelen bu olay sonrasında insanlara karşı şüphe duyduğunu ifade etmiştir. Bir diğeri de benzer şekilde başına gelen olaya kadar

insanlara olan güveninin sürdüğünü ancak olay sonrası insanlara karşı mesafesini artık korumaya başladığını belirtmiştir:

“Güven bağı kurardım. Ne bileyim inanamıyorum herkese, şüpheleniyorum, inanamıyorum bu olaydan sonra. Ondan önce o kadar yoktu. Tanımadığım kişilerle ben hiç şey etmezdim kızım. Hiç... Basiretim bağlandı ben ne bileyim. İyiyim, selamün aleyküm derim konuşuruz, ederiz. Öyle... Konuşkanım. Öyle çok yani şey ederim ama...” [01, K, 65, İstanbul]

“Bir döneme kadar güvenirdim. Şimdi güvenemiyorum tanımadıklarım. Artık mesafeliyim.” [05, K, 72, Çorum]

Bir katılımcı olaydan önce ya da sonra bir değişiklik olmadığını, yine aynı rahatlıkla insanlarla ilişki kurabildiğini, hatta bilhassa tanımadığı insanlarla çok çabuk diyaloga girebildiğini, bir başkası da benzer şekilde özellikle tanımadıklarıyla daha kolay kaynaşabildiğini ifade etmiş, ancak bu katılımcı artık insanlarla kolaylıkla güven ilişkisi içerisine girmemeyi tercih ettiğini de ifadelerine eklemiştir. Diğer katılımcılardan biri yapısının pozitif olması nedeniyle insanlarla iletişim konusunda rahat olduğunu, bir diğeryse çok kolay ikna edilebildiğini ifade etmiştir:

“Hemen... Hemmen! (katılımcı insanlara karşı güven kurmada hiç tereddüt etmediğini vurguluyor) Anında, saniye geçmez. Tanımadıklarım da samimiyetim hemen... Tanımadığım kişiyle zaten... Anında... Tanıdığım kişilere daha ağır alırım, 10-15 dk sonra...” [02, K, 83, İstanbul]

“Tanımadığım kişileri tanımaya çalışırım. Özellikle tanımadığım insanlarla çabuk kaynaşırım. Tanıdıklarım öyle değil. İnsanlarla ilişkim çok iyidir, herkese sıcakkanlı davranırım, herkes beni sever sayar. İnsanlarla güven bağı kuruyorum ama yine de kurmamayı tercih ediyorum, herkese güven olmaz.” [06, E, 75, İstanbul]

“Valla tanımadığım kişilere karşı da tutumum pozitif. Genelde selam veririm, selamlaşırım, konuşurum. Yani gerekli yerlerde tabii, herkesle de değil de (gülüyor).... Pozitifdir yani, yapım pozitif.” [07, K, 66, İzmir]

“Evet benim öyle bir problemim var, iki üç kelimeye çok rahatlıkla ikna olabiliyorum, insanlara inanabiliyorum maalesef.” [10, E, 71, Yalova]

Bir diğer katılımcı aynı şekilde yaşadığı olay sonrası insanlara olan güveninde değişiklik olmadığını ancak bu ilişkiyi kurmanın artık onun için biraz zaman gerektirdiğini ifade etmiştir.

“İlk karşılaşmada kuramıyorum, daha sonra güven kazanıyorum. Tanımadığım kişilere karşı temkinli yaklaşırım.” [08, K, 68, İstanbul]

Katılımcılardan biri insanlara karşı güven konusunda şüpheli davranmadığını, onlara güvenmeyi tercih ettiğini, bu sebeple başına zaman zaman kötülük geldiğini ifade etmiştir:

“Evet öyle bir sorunum yok. Yani güven sorunum yok. Genelde kolay dostluk kurarım ve güvenmeyi tercih ederim genelde. Çok şüpheli değilim. Biz ailecek insanlara güvenmeyi seven insanlarız. Yani şüphe etmekten çok güvenmeyi tercih eden bir aileyiz. Oradan başımıza zaman zaman tabii bunun cezalarını çekiyoruz, işte böyle şey olarak olmasa bile. Yani bu artık üçkağıtçılık. Olmasa bile kötü insanlar çıkabiliyor. Olabilir hayat bu, bilemiyorum artık inşallah çıkmaz.” [09, K, 72, İstanbul]

Bir başkasıyla konuşmanın, yeri geldiğinde dertleşmenin, çevreyle sosyalleşmenin bir birey için esasında temel bir ihtiyaç olduğunun kabulü gerekir. Genç bireyler bu ihtiyaçlarını gün içerisinde birçok kişiyle olan diyalogu aracılığıyla karşılarken, yaşlı bireylerin bir kısmı günlerini evde tek başına geçirdiğinden bu ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayabildikleri söylenemez. Herkesin biyolojik bir temele dayanan değiştirilemez bir içsel doğası vardır. Bu içsel doğasının gereksinim duyduğu birtakım ihtiyaçlara kavuşması gerekir. İnsan, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından

sonra içerisinde bulunduğu toplumda ait olma ihtiyacı da duymaktadır (Bkz.: Maslow, 1943). Bu ihtiyaç sebebiyledir ki insanlarla iletişim kurmak gereksinimi içerisinde girer. Bu şekilde birey olarak sağlıklı bir şekilde yaşamını idame ettirebilir. Yani içgüdüsel olarak insanlar birbirleriyle samimiyet ve iletişim kurmaya yatkındır.

4.3.5. Devlet Kurumlarına Duyulan Güven

Bu bölümde katılımcıların maruz kaldıkları suç olayı sonrası yetkili mercilere (polis/savcılık) müracaat ederek şikâyetle bulunup bulunmadıkları, şikâyetle bulunmayanlara ise neden şikâyetle bulunmadıkları sorulmuştur. Böylece; maruz kaldıkları suç sonrası ne şekilde hareket etmeyi tercih ettikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan bazıları şikâyetlerini yaptıklarını ancak sonrasında bu şikâyetlerinden istedikleri neticeleri alamadıklarını ifade etmiştir. Birisi polislerin yeterli araştırma yapmadıkları için faile ulaşamadığını belirtmiş, diğeryse savcılık harici dolandırıcılık olayıyla alâkalı bankaya yaptığı bildirimle banka tarafından tutarın bloke edildiğini ancak birkaç ay sonra blokenin kaldırıldığını belirtmiştir:

“Hemen telefon ettim. Geldi polisler. Dediler ki, bakarız, kameralara baktılar. Bizim bu sokağın yok, ama o sokağın var idi, ona bakmadılar, orayı görmediler. Yaa yok ya kızım. Sonra bir gün ben araştırıyorum ya, çıktım, baktım orada kamera.” [01, K, 65, İstanbul]

“Bulunduk, tabii tabii bulunduk. Evet... Ya bankaya da bulundum. Bankada 35 lira bloke vardı, onu Halkbank hırsıza iade ediyor, bana vermiyor. Benim adıma, benim bankam Türkiye Finans bloke ediyor, söylüyor Akbank’a. Diyor sakın bunu vermeyin, hırsızlık bu. Bankada durdu iki ay, üç ay. Tuttu yine hırsıza verdi, o çalanlara verdiler. Bankayı da dedim avukata dava et onu da. Tamam dedi falan, bilmiyorum ne oldu sonra. Yani banka da böyle, düşünün hırsıza verdi parayı. Yazı gittiği hâlde... Türkiye Finans oraya şeyi gönderdi, yazılı mesaj gönderdi. Ben gittim, dedim bakın bu para benim. Dedim bana vermediler daha, hırsıza verdiler. Yani öyle bir şey de oldu. Onu da dahil edecek (davaya).” [04, E, 67, Antalya]

“Evet, savcılığa suç duyurusunda bulunduk.” [10, E, 71, Yalova]

Bir başka katılımcı da şikâyet sürecinde banka tarafından yapılan muamelenin kendisine zorluk yaşattığını, derdini anlatabilmek için kendisinin epey bir çaba sarfetmek mecburiyetinde bırakıldığını belirtmiştir:

“Savcılığa ifade vermeye gittim, banka tarafından da arandım, banka tarafından şüpheli gibi davranılması da benim için üzücü oldu. Bankaya işlemi kendimin yapmadığını anlatmakta güçlük çektim, bu süreç beni ayrıca zorladı.” [06, E, 75, İstanbul]

Katılımcı [6], katılımcı [8]’le benzer olarak yaşadığı olayda kimlik bilgilerinin kopyalanması suretiyle kendisi adına birden fazla hat açıldığını ifade etmiş, karakola çağrıldığının ve bu olay dolayısıyla çevresindeki insanların kendisini dolandırıcıların içinde sanacağına dair korku yaşadığını belirtmiştir. İkinci bir mağduriyet oluşturma potansiyeli taşıması dolayısıyla mağdurlar üzerinde aynı suç olayından kaynaklanan farklı bir korku kaynağı meydana gelmesi dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan biri başlatacağı hukuki sürecin uzun ve yorucu olduğunu düşündüğünden, bir diğeri de yalnız yaşadığını belirterek başına bir iş gelmesinden korktuğundan polise ya da savcılığa müracaat ederek şikâyetçi olmadığını, ikisi de bu tür işlerle uğraşmak istemediklerini ifade etmişlerdir:

“İş uzar. O yolları ben çok biliyorum. Benim annem avukat gibi bir hanımdı, kafası çok çalışırdı. Amcam da öyle... Çok idam kararları vermiş. Öyle devlet kapılarıyla uğraşmak zor kızım, hayır... Uğraşmak istemedim, sinirliyim, zekatım olsun dedim. Dokunmadı o para bana yani, sarsılmadım.” [02, K, 83, İstanbul]

“Hayır, öyle başım ağrımam diye ben şikâyetle bulunmadım hiç. Onlar kalabalıktırlar, ben gurbette yalnızım diye ondan şey yapmadım. Çekindim.” [03, E, 65, Kütahya]

Katılımcının ifade ettiği “İş uzar... Devlet kapılarıyla uğraşmak zor”, “başım ağrımam diye” cümlesini vurgulamak gerekir. Çünkü bu tür düşüncelerin bilhassa

yaşlı bireylerde azımsanmayacak kadar fazla olduğu aşıkardır. Yaşlıların ikincil mağduriyete uğrayacakları endişeleri nedeniyle ilgili makamlara müracaat etmedeki bu çekincelerini aşmalarını sağlamak gerekmektedir. Bunun için tüm mağdurlara bilhassa mağdur olmuş yaşlı bireylere güven veren ve onların prosedürel olarak daha az yorulmalarını sağlayacak yaklaşımlar ve tutumlar sergilenmeli, uygulamalar geliştirilmeli.

Bir katılımcıysa ilgili mercilere şikâyet yoluna miktar az olduğundan dolayı gitmediğini, bunun yerine dolandırıcı şahıslara gözdağı vermek maksatlı hakkını arayacağını belirtir bir mesaj göndermekle yetinmiştir. İlgili mercilere şikâyet yoluna gitmemesinin arkasında yatan sebep ise ceza almayacakları düşüncesi olmuştur. Diğer bir katılımcı da benzer şekilde şikâyet yoluna gitmediğini, bu olayı kendi açısından aptallık olarak nitelendirerek polisin bu noktada bir şey yapamayacağını belirtmiştir:

“Valla bulunmadım. Ödediğim miktar da çok fazla değildi. Gerek duymadım ama insanların bunu yapması gerekiyor bence. Ama kendilerine mesaj çektim, avukata verileceksiniz en kısa zamanda diye, ben sizi avukata vereceğim diye, öyle mesaj çektim sadece. Bir daha gelmedi zaten. Çünkü ceza alacaklarını sanmıyorum. Yapanın yanına kâr kalıyor, bu ülkede adalet yok. Banka zararımı karşıladı ama yani zararım olmadığı hâlde bu yaşadıklarımı yaşamak istemezdim, bir sürü uğraştılar öyle mi o mu bu mu 10 saat konuşturdular. Nasıl yani giderilecek?” [07, K, 66, İzmir]

“Hiç şikâyet etmedim. Çünkü şey de aynı şeyi söyledi, Mahmur da (diğer bir mağdur arkadaşı). Yani internetten yazışma yaptığım arkadaşım. Dışarıda dedi bunların şeyleri, yani polis de bir şey yapamıyor, yapanlar da oldu dedi yeğenim şikâyet etti. Ay bir de istemedim, sonuçta olumsuz bir şey olmadı. Demek ki şanslarını deniyor, polis de diyecek ki yani zaten polisten biliyorsunuz sık sık böyle mesajlar gelir, bu tip şeyleri aldırış etmeyin, dikkate almayın falan diye geliyor mesajlar. Ben o kadar aptallık ettiysem diye kendi kendime polise de gitmedim.” [09, K, 72, İstanbul]

Bu bölümün devamında katılımcıların devlet kurumlarınca bu konuda yeterince tedbir alıp almadığına ilişkin fikirleri alınmaya çalışılmıştır. Yeterli önlemin alınmadığı düşünüldüğü noktada kendilerine önerileri olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılardan bazıları yeterli önlem alınmadığı düşüncesini paylaşmıştır:

“Düşünmüyorum. (Neden?) Ben inanmıyorum. Mesaj falan geliyor sadece, hep atıyorlar. İçişleri Bakanlığı falan hep atıyor, görüyorum.” [01, K, 65, İstanbul]

“Hayır, düşünmüyorum. (Önerileriniz var mı?) Bu konu hakkında... ne bileyim.” [02, K, 83, İstanbul]

“Hayır, çünkü ben noteri de şikâyet ettim. Zaten verdiğim iki ifade var hem noteri şikâyet ediyorum hem de bu kişileri. Savcılık benim bu kişilere ettiğim şikâyeti kaale almamış, sadece notere yaptığım şikâyet üzerine işlem başlatmışlar. Yani beni es geçmişler.” [11, E, 67, Ankara]

Diğer bir katılımcı devletin bu konu üzerine yeterince düşmediğini, şayet düşseydi dolandırıcılık suçuna ilişkin artış yaşanmayacağını, sadece devletin değil özel şirketlerin de bu konuda elini taşın altına koyması ve mevcut çalışanlarının/önceden çalışanı olan kişilerin takibini yapması gerektiğini belirtmiş, devlet kurumlarınca gönderilen mesajların bazı insanlar için faydalı olduğunu eklemiştir:

“Hayır düşünmüyorum. Bence önem verilmiyor, verilse bu kadar artmaz, artış olmaz. Valla daha çok denetlenebilir bu şirketlerden ayrılanların portföy açısından. Sadece devlet açısından değil, devletin değil, bütün kurumların bunun üstüne gitmesi lazım, bir bankanın, bir sigorta şirketinin, ne bileyim başka şeyin, hepsinin bunun için bir özel önlemi olması gerekiyor bence. Şimdi geçenlerde şöyle bir olay daha mesela... Su arıtma cihazının şeyinde bile bu üç kağıdı yapıyorlar. Düşünebiliyor musunuz? Su arıtma cihazından arıyoruz diye geliyorlar, gelip uyduruk bir şey takıp onlardan su arıtma cihazı talep etmenizi bile istiyorlar. Öyle bir olay bile duydum,

düşünebiliyor musunuz? Bunların sadece devlet tarafından değil, tüm kurumlar tarafından izlenmesi gerekiyor bence. Kızkardeşim yaşadı bunu da, ama tabii şey yapmadık biz, daha önceden yaşayanlar anlattığı için biz uyanıktık bu konuda. (Bazı devlet kurumlarınca telefon numaralarımıza gönderilen mesajlar hakkındaki düşünceniz nedir?) İyi iyi bence, bence iyi düşünüyorlar, çünkü bunları düşünmeyen insanlar da cevap veriyor bunlara, bu gibi kişilere, itibar ediyorlar. Onun için göndermelerinde hiçbir sakınca görmüyorum, daha çok iyi olarak görüyorum göndermelerini.” [07, K, 66, İzmir]

Diğer bir katılımcı da benzer şekilde yeterince önlem alındığını düşünmediğini, bu suçun bu kadar yaygınlaşmasına hayretle dolandırıcı şahısların yargılama neticesinde az ceza almadığı düşüncesini “birkaç ay hapiste tatil yapıp çıkıyorlar” sözleriyle paylaşmıştır. Suç fiilinin icrası esnasında failin hesabına ya da eline paranın geçmesini önleyici bir mekanizmanın oluşturulması gerektiğinin altını çizmiş, şikâyetlere daha hızlı dönmeleri gerektiğini eklemiştir. Ayrıca devlet kurumlarından gelen uyarı ihtiva eden mesajlara ilişkin olarak da dolandırıcıların kişileri etkisi altına aldığı noktada bu mesajların hiçbir ehemmiyeti kalmadığını, dolandırıcı şahısların etkili kullandıkları yöntemler dolayısıyla insanların fırsatı değerlendirme telaşına ya da korkuya gark edildiğini ve onun acelesiyle önceden yapılmış uyarıların insanların aklına dahi gelmediğini ifade etmiştir:

“Kesinlikle düşünmüyorum. Böyle yüz kızartıcı bir suç özellikle son dönemde nasıl bu kadar yaygınlaşabiliyor, gerçekten aklım almıyor. Yani insanların paralarını çalıp çalıp tabiri caizse birkaç ay hapiste tatil yapıp çıkıyorlar. Bu gerçekten insanın çok canını sıkıyor. Devlet kesinlikle gereken önlemleri, cezai yaptırımları uygulamıyor. Bu paraların dolandırıcıların eline geçmesinin önüne bir engel konulabilir. Olayı anladıktan sonra bankada provizyon işlemindeyken paramızı geri çekmek istedik ya da en azından blokeli olarak kalmasını istedik. Mesela banka bizden direkt bir izin istedi, resmi bir kurumdan izin almamızı istedi. Ama bizim onu o arada yapacak vaktimiz yoktu. 48 saat vakit var zaten geçmesi için, parayı tutamadık

mevzuya uyandıktan sonra bile, şikâyetlere daha hızlı dönebilirler. Şikâyetçi olana kadar atı alan Üsküdar'ı geçti, çok yavaş kalıyorlar önlem için. (Bazı devlet kurumlarınca telefon numaralarımıza gönderilen mesajlar hakkındaki düşünceniz nedir?) Dolandırıcıların çok etkili kullandığı yöntemler var, dolandırmak istediği kişide bir şeyi mutlaka harekete geçirebiliyor, onu telaşa sokabiliyor ya da bir şeyi kaçırmama isteğini devreye sokuyor. Ona bir fırsat sunuyor. Dolayısıyla yani dolandırılan kişi o nokta da bana böyle bir mesaj gelmişti buna dikkat etmeliyim gibi bir düşünceye kapılması hiç olağan değil. Zaten ben kendi açımdan çok uygun bir şey bulduğumu zannederek buna katıldım, tam o işlem üstündeyken bile bana bir kamu kurumundan dikkat edin dolandırılmayın diye bir mesaj gelmiş olsaydı bile onu fark etmeyecektim. Çünkü dolandırıcı beni çoktan etkisi altına almış oldu. Yani bu bence aynı şekilde savcılık tarafından aranan ve parasını bankaya bırakan için de geçerli, çünkü onda da bir korku hâli var.” [10, E, 71, Yalova]

Diğer bazı katılımcılar da katılımcı [7]'nin söylediklerine benzer şekilde devletten ziyade banka gibi özel kuruluşların dolandırıcılık olaylarına yönelik güvenlik önlemlerini artırmaları gerektiğini, bu suçla mücadelede bireylerin de rol oynadığını, dolandırıcıların insanların zaaflarından faydalandığını, bu yüzden insanların mağdur olmamak için bu türden zaaflarının önüne geçmeleri gerektiğini belirtiyor:

“Devlet kurumlarının değil özel teşebbüs olan bankaların aldığını düşünmüyorum. Milyarlarca dolar kâr eden bankalar üç beş tane dolandırıcının bulmuş olduğu yöntemlere karşı bir güvenlik oluşturamıyorlarsa bunlar devletin değil, özel şirketlerin hatasıdır. Devlet ne yapsın? Bankalar güvenlik sistemini geliştirebilir benim onayım olmadan para transferine ya da internetten alışverişi önleyebilir, önlemesi de gerekir. Devlet yapacağını yapıyor, bu iş biraz insanlarda bitiyor ve şirketlerde.” [06, E, 75, İstanbul]

“Biraz da bize bağlı yani, bireysel ilişkilere de bağlı. Devlet, tamam söylüyor İçişleri Bakanlığı şey gönderiyor mesaj, güzel, ama, insanın kendine bağlı, bireysel şeyler bunlar, hatalar...” [04, E, 67, Antalya]

“Şöyle bir şey var şimdi toplumda; nedense indirimdi, bedavaydı, hediye çekiydi, bunlar hoşumuza gidiyor garip bir şekilde. Hak etmediğimiz bir şeyi böyle havadan gelen şeyler... O zaafi yenmemiz lazım bence. Yani herkeste var bu, bende de var demek ki bu şeye girdim. Öncelikle bundan kurtulmamız gerekiyor. Havadan gelecek bir şeye sahip olmak yani niye bu kadar cazip olsun?... Ama burada bence insanların daha uyanık olması gerekiyor, hepimizin. ... Benim mesela bilgilerimi nasıl elde ediyor yani bilemiyorum ama. Burada ben devletten çok kişileri suçluyorum. Yani burada bir şeyden... Vodafone'dan para kazanma şeyi... Bu bir yerde kendi adıma çok kızdım. Böyle bir şeye tamah etmek gibi geldi. Biz insanların zaafından kaynaklanıyor bu. Yani ben de Vodafone'luyum, öyle bir şey varsa bana da gelir, bir ikinci kişinin onayına gerek yok. Yani bu biraz da insani zaaflarımızdan kaynaklanıyor diye devleti de çok suçlamadım Türkçesi. Yani ne yapabilir ki devlet, ben böyle bir aptallık yaptıysam ne yapsın o. Ya bu resmen kendi adıma kendimi suçladım yani, devleti değil.” [09, K, 72, İstanbul]

Bir katılımcı kanunların sadece kendisi için işlediği ve bu işte profesyonel olanların bir şekilde boşluk bularak hukuk sisteminden kaçabildikleri düşüncesini belirtmiş, bu sebeple hukuk sistemine dair güven ve saygısını yitirdiğini söylemiştir:

“Valla bana göre almadı. Ben yani açık söylüyorum ben öyle bir şey yapsam devletin bana ne cezalar vereceği... şimdi yapsam devlet bana çok ceza verir, ama bu işi yapana profesyonele devlet hiçbir şey yapmıyor. Gerçekten bak. Ben aynı yanlış yapsam hemen kanun anayasa suç ceza... Allahtan korkar gibi kanunlardan korkuyordum. Bu olayı yaşadktan sonra benim kanunlara karşı güvenim ve saygım kalmadı.” [08, K, 68, İstanbul]

Son olarak katılımcıların kendilerini dolandıran şahsın/shahısların cezalandırılacağı ya da yerinde bir cezayla cezalandırılacağı konusundaki algısı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan biri şahsın yakalanmadığını, olayın üzerinden üç yıl geçtiğini, geçen bu sürede yakalanmadığından bundan sonra da yakalanacağına dair bir umudunun kalmadığını ifade etmiştir:

“Ben inanmıyorum, bulsalar bulurlardı şimdiye kadar. Süleyman Soylu’ya bile gittim, o etti telefon ama. Karakol, hemen geldi, şey ettiler, bir daha hırsızlık edecek ki şey edecekler.” [01, K, 65, İstanbul]

Bir diğeri de aynı şekilde ceza alacaklarına ilişkin bir düşüncesi olmadığını, banka tarafından zararının karşılandığını ama yine de bu süreç onun için yorucu olduğundan bu yaşadıklarını yaşamamış olmayı dilediğini belirtmiştir:

“Ceza alacaklarını sanmıyorum. Yapanın yanına kâr kalıyor, bu ülkede adalet yok. Banka zararımı karşıladı ama yani zararım olmadığı hâlde bu yaşadıklarımı yaşamak istemezdim, bir sürü uğraştılar öyle mi o mu bu mu on saat konuşturdular. Nasıl yani giderilecek?” [06, E, 75, İstanbul]

Bir katılımcı duruşmalar boyunca birisinin mahkemeye getirildiğini o şahsın da ”Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) ile serbest bırakıldığını, hakim tarafından kendisine yapılan uzlaşma teklifine yaşattıkları mağduriyet dolayısıyla sinirlendiğini, kendisinin bu olay sonrası adalet mekanizması ve kanunlara güvenini yitirdiğini, istenilse şahsa farklı bir ceza verilebileceğini, hakimin kendi ailesinden olan bir kişinin mağduru olduğu bir olayda aynı tavırda olmayacağını düşündüğünü ifade etmiştir:

“Birisiyle yüzyüze gelebildim. O da gayet beyefendiydi. Tamam efendim, hayır efendim dedi. İyi hâl ve hareketinden dolayı affedildi. Takip edilecek, bir daha suç işlediğinde ceza verilecek, o kadar. Benim kendimi paraladığım da bana kaldı. Hatta hakim dedi ki uzlaşın dışarda. Ne uzlaşıcım ben onla ya?! Anca bana diyolar ki işte mağduriyet yaşadın mı? Ya mağduriyet yaşamadım işte, bilmiyorum tehlikeli insanlar mı nasıl insanlar? Mahkemelik olmuşlar. Onların her an her dakika beni gözettiklerini sanıyordum. Ben Gölbaşı’na (Ankara) gittim, yanıma mecburen bir erkek buldum, yakın akrabamdan. Onun bilet parasını karşıladım, onun yemek parasını

karşıladım. E bu da bi mağduriyet! Valla bana göre alması gereken cezayı almadı. Cezalar yetersiz. Ne yani istese üzerine gidebilir, benim çalışanım yapmış o dönemde, ya arkadaşım senin o dönemde çalışanın kimdi bilmiyordum diyebilir mi? Bilmiyorsa o zaman o adama resmi işlem yapmamış sigorta yapmamıştır, o da bir suç. Üstüne gitse gider. Şimdi kendisinin karısı, kızı olsa öyle mi yapacak sanıyorsun?!... Mesela şeylere çok daha yaptırım gücü konabilir de adamların hepsi rahat bırakıldı. Benim huzursuz kalmam, benim psikolojimin bozulması da benim yanıma kaldı. Mesela bu şeylere daha sıkılık getirebilirlerdi. Adam diyor ki ben yapmadım, yakasını iliklemiş hâkimin karşısında, çalışanım yapmış. O dönemde hangi işçi çalıştırmış, sigortasız mı çalıştırmış, niye sigortasız çalıştırmış, bir sıkıştırsın bakalım hâkim yapabilir mi? Onlar biliyor ki ondan bir şey gelmeyecek, gayet güzel rahat yapıyorlar. Zaten ben hâkime dedim, bunca yıl çok dürüst çalıştım dedim, ama şimdiki aklım olsa dolandırıcılık yapardım dedim. beş yılda da köşeyi döner, evde otururdum dedim. Ama canıma tak dedi ya. Dedim o masum masum duruyor, benim uykularım kaçıyor benim sinirlerim bozuk. Şu an o gayet masum, ben edepsiz konumundayım dedim. O suç işlemiş de onun için öyle duruyor diyor.” [08, K, 68, İstanbul]

Bir katılımcı kişilerin bilgilerine erişim konusunda önlemler alınması gerektiğinin altını çizerek etkisi olmayan cezalandırmaların ülkemizde büyük bir problem olduğu, dolandırıcılık suçunun geçmişinin diğer suçlara nazaran daha yeni olduğundan mevcut ceza maddesinin tam anlamıyla oturmadığı, eksik kaldığı yönündeki görüşünü paylaşmıştır:

“O konuda bilemeyeceğim, çok düşünmedim üzerinde, ama daha ciddi olabilir, daha ciddi önlemler alınabilir. Hani niye Vodafone’dan bana gelen mesajlar belli ki benim bilgilerim verilmiş oraya ki geliyor. Ama belki onların da bunu o kadar eminler ki gelen şeylerden takip edemeyebilirler yani bilemiyorum. Belki cezalar daha güçlü olursa yani şey de bizim en büyük sorumuz bu, suçların karşısında verilen cezalar... Bunlar yeni yeni oluşan suçlar, belki ceza maddelerinde bile tam yeri yok. Çıkış yolu buluyorlar büyük

ihitmalle onlar da yakalandıklarında. Şeye giriyor bu artık, üçkağıtçılığa giriyor, çok küçük cezalarla kurtuluyolar herhalde, bilemiyorum nedir sonucu” [09, K, 72, İstanbul]

SONUÇ

Suç olgusu her ne kadar daha çok bireyle alâkalı görünse de toplumsal düzeyde derin etkiler yaratabilecek potansiyele sahip olması dolayısıyla sadece fail bakımından değil, suçun mağduru bakımından da değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Suç eylemi ciddi psikolojik ve toplumsal sonuçları olan bir eylemdir. Yaşlı bireylerin zaten pek çok dezavantajlı durumu mümkün kılacak risk faktörlerine maruz kaldığını düşünürsek bir de suç nedeniyle kısıtlanmalarının önüne geçmek için korku ya da endişe kaynaklarını anlamak ve bu çalışma özelinde bilhassa dolandırıcılık suçu bağlamında kaybetmekten korktukları şeylerin nasıl korunacağı ile ilgili çözüm önermek önemlidir.

Mağduriyet teorisi mağduriyet fikrinin kendisinin korkuyu artırdığı kabulüyle suç korkusunu açıklamaya çalışmaktadır. Bireylerin önceden yaşamış oldukları doğrudan ya da dolaylı mağduriyetler bu teoriyi savunanlara göre suç korkusunu artıran bir etkiye sahiptir. Bu çalışmada 65 yaş ve üzeri yaşlı bireylerin dolandırıcılık suçu korkusu, mağduriyet teorisi bağlamında incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Böylelikle katılımcıların kendi fikirlerini daha fazla açığa çıkarmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda dolandırıcılık suçunun mağduru olmuş yaşlı bireylerle mülâkatlar neticesinde bu deneyimlerine yönelik sorular sorulmuştur. Çalışmada sorulan sorulara verilen yanıtlarda genel itibariyle katılımcıların bu deneyimlerinden kaynaklanan bir korku yaşadıkları çok net görülmemekle birlikte korku dışında yaşadıkları duygulara şahit olunmuştur. Nitel görüşme tekniği, Güven'e (2006:170) göre gözlemin akışı içinde ortaya çıkan ve önceden düşünülmemiş olan durumlarda da bilgi sağlayabilmektedir. Keza bu araştırmada da suç olgusuyla alâkalı korku kavramı üzerinde yoğunlaşılmasına rağmen katılımcıların suç olgusuna yönelik farklı duygular içerisinde oldukları, bilhassa kızgınlık ve utancın ağır bastığı gözlenmiştir. Bu yönüyle bazı araştırmacıların suç korkusunu incelemeyi amaçlayan birçok anketinde buldukları diğer duygulara (Bkz.: Innes, 2004; Farrall ve Ditton, 1999) benzer sonuçlara rastlanmıştır. Malvarlığına yönelik işlenen suçlar, bünyesinde fiziksel zarar tehdidini kişiye karşı suçlara nazaran daha az barındırdığından Garofalo (1981)'ya göre

insanlarda korku uyandırmaktan ziyade kaygı uyandırmaktadır. Katılımcılar arasında finansal olarak daha kırılgan olan bireylerin finansal kayıplarına ilişkin korkularının daha fazla olabileceği düşünülmektedir. Gabriel ve Greve (2003:13) çalışmasında bu korkunun açıkça suç korkusu ile birebir benzerlik göstermediğini belirtmektedir. Ancak yine de bireylerin, çalınabileceği korkusuyla yanlarında fazla para taşımaktan imtina etmeleri gibi davranışlarının suç korkusunun davranışsal bileşenine açıklama getirdiğini belirtmektedir. Mülâkatlarda katılımcıların korku dışında yaşamış olduklarına yönelik dikkat çeken ifadelerden biri; küçük düşme / düşürülme hissine yapılan atıf olmuştur. Bu olay neticesinde küçük düşecekleri kaygısı yaşlı bireylerin kendilerini kötü hissetmelerine sebebiyet vermiştir. Dolandırılan kişilerin “saf”, “çabuk kandırılabilen”, “yetersiz” insanlar olduğu söylemleri bu suçun mağdurları üzerinde son derece negatif yansımaları olan söylemlerdir. Mağdurlar bu tarz sıfatlarla anılmak istemediklerinden mağduru oldukları dolandırıcılık suçu faillerine yönelik şikâyetlerinden de vazgeçmeyi tercih edebilmektedirler. Bu sebeple haber bültenlerinde yer alan dolandırıcılık haberlerinde mağdurun ne şekilde yansıtıldığı yeniden bir mağduriyet yaşatılmaması için önem taşımaktadır.

Yapılan mülâkatlarda yaşlı bireylerin kitle iletişim araçları (telefon, internet vs.) yoluyla dolandırıcıların hedefi oldukları anlaşılmıştır. Dolayısıyla dolandırıcılar katılımcılarla yüz yüze gelmeden amaçlarını gerçekleştirmiş ya da dolandırıcılık suçuna teşebbüste bulunmuşlardır. Çoğunlukla katılımcılara yakın bir şahıs gibi ya da onlara kaçırılmaması gereken bir fırsat sunuyormuş gibi davranarak eylemlerini hayata geçirmişlerdir. Katılımcıların çevrelerinden duymuş oldukları dolandırılma olaylarını kendileri tecrübe edene dek ciddiye almadıkları, tecrübe etmelerinin ardından ise kendilerine yönelik ağırlıklı olarak öfke ve utanç gibi duygular içerisine girdikleri görülmüştür. Az katılımcıdan korku duyduğuna dair cevap alınsa da bu korkunun daha çok yaşadıkları eve kadar gelen yabancı şahıslara yönelik olduğu anlaşılmıştır. Doğrudan mağduriyet yaşamış olmaları bu kişilerde korku yaratmıştır. Katılımcılardan bazılarının aileleri hariç çevrelerindeki insanlarla bu deneyimlerini paylaşmaya istekli olmaması dikkat çekicidir. Bu durum, dolandırıcılık suçunda çok sayıda karanlık sayının mevcudiyetine işaret ediyor olabilir ve ayrıca bilhassa küçük meblağlarla dolandırılmalarda şikâyetle bulunmaya lüzum görülmemesi dolayısıyla

bu bilginin gizli tutulması daha olasıdır. Paylaşımında bulunulmasından imtina ediliyor olmasının sebebi insanların kendilerini yargılama ihtimali olması ve böyle bir durumla karşı karşıya kalmak istememeleri olabilir. Katılımcıların bu tür deneyimlerini çevrelerindeki insanlara açmamaları yine akranlarının dolaylı mağduriyet yaşamalarının önüne geçebilecektir. Dolayısıyla dolaylı mağduriyet yoluyla suç korkusu duymaları çok olası olmayabilir. Bu durumda medya kanalıyla öğrenilen dolandırıcılık olaylarından kaynaklanan bir suç korkusundan bahsedilmesi mümkündür.

Dolandırıcıların birebir temas ettikleri katılımcılardan katılımcı [1]'in (dolandırıcı para ve altınları almak için evine gelmişlerdir) daha fazla kaygı yaşadığı görülmektedir. Ancak katılımcı [1]'in haberlerde takip ettiği dolandırıcılık olaylarından haberdar olduğunda endişe duyup duymadığı sorusuna verdiği yanıtta kapkaç olayına dair endişesini paylaşmasından bu kaygının daha ziyade vücut dokunulmazlığına yönelik bir korku olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı katılımcının *“elinde bir siyah çanta, o çantaya aletler bir şeyler bıçak mıçak vardı illaki”* ifadesiyle bu düşünce pekişmiştir. Mala yönelik suçlara dair korku çoğu katılımcıda gerçek bir korku olarak yorumlanmamıştır. Ancak dolandırıcılık eylemi neticesinde maddi olarak büyük kayıplara uğramış katılımcılar üzerinde bu suçun etkilerinin daha belirgin olarak yaşandığı görülmüştür.

Bir katılımcı yaşadığı olayda mağdur sıfatını taşıması rağmen dolandırıcıların kimlik bilgilerini kullanarak evrakta sahtecilik yapmalarıyla bir anda suçlu konumuna düştüğü hissine kapılmıştır. Bu olayın katılımcıda suçlanma korkusu yarattığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, başına iş geleceği korkusunu ve şikâyet sonrası hukuki süreçle uğraşmanın zor olduğu düşüncesini taşıyan bireylerin adalet mekanizmasına katılmayı reddetmekte olduğu anlaşılmıştır. Yaşlıların ikincil mağduriyete uğrayacakları endişeleri nedeniyle ilgili makamlara müracaat etmedeki bu çekincelerini aşmalarını sağlamak gerekmektedir. Bunun için tüm mağdurlara bilhassa mağdur olmuş yaşlı bireylere güven veren ve onların prosedürel olarak daha az yorulmalarını sağlayacak yaklaşımlar ve tutumlar sergilenmeli, çeşitli uygulamalar geliştirilmelidir.

Bunun yanı sıra pek çok dolandırıcılık olayının bankalardan temin edilen kartlar üzerinden yapıldığı gerçeğine özellikle dikkat çekilmelidir. Banka ve ayrıca da bir katılımcının olayında dikkat çektiği üzere sigorta kurumlarının şirket bünyesi dahilindeki müşteri portföyleri konusunda azami özen göstermeleri, bir çalışanlarının işten çıkması ya da çıkarılması sonrası müşterilere ilişkin özel bir veriyi beraberlerinde şirketten çıkarmamış olduklarından olabildiğince emin olmaları yarar sağlayacaktır. Zira bahsi geçen şirketlerde çalışan kişilerin kişisel verilere ulaşımı çok daha kolaydır. Bu tür özel şirketlerden çıkış işlemlerini gerçekleştiren çalışanlarla müşteri verilerinin gizliliğine gölge düşürecek ya da onların zararına yapılacak herhangi bir faaliyet içerisine girilmeyeceğine yönelik bir taahhütname verdirilebileceği gibi; hâlihazırda TCK madde 158'de var olan bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle bu suçun işlenmesi hâlinde nitelikli dolandırıcılık fiiline göre hüküm verileceği bendine⁵ ek olarak ya da ayrı bir bent olarak banka ve sigorta şirketi çalışanlarının önceden çalışmış olduğu ya da hâlihazırda çalışmakta olduğu işyeri bünyesindeki müşteri portföyünden yararlanmak suretiyle ifadesi eklenebilir.

Şirketlerin alabileceği önlemler haricinde bireylerin de bu konuda bilinçli olmaları bittabi elzemdir. Katılımcıların yaşadıkları olaylarda dikkat çeken fırsat dürtüsü, kaçınılırsa bir daha böyle bir fırsatla karşılaşma ihtimalleri bulunmadığı düşüncesiyle bundan muhakkak kâr elde etme zaruretinde hissetmek insanların çok daha kolay bir şekilde dolandırıcıların tuzaklarına düşmelerine sebep olabilmektedir. Tüm bunlar dışında yaşlıların suç mağduriyeti noktasında toplum infialinin ve yaşlılara yönelik suç olaylarına verilen tepkilerin yeterli düzeyde olmadığını belirtmek gerekmektedir; yaşlı mağduriyetinin bu sebeple göz ardı edilmesi ihtimal dâhilindedir.

⁵ Nitelikli dolandırıcılık Madde 158- (1) Dolandırıcılık suçunun;

....

f) Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle,

...

İşlenmesi hâlinde, üç yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. (Ek cümle: 29/6/2005 – 5377/19 md.; Değişik: 3/4/2013-6456/40 md.) Ancak, (e), (f), (j), (k) ve (l) bentlerinde sayılan hâllerde hapis cezasının alt sınırı dört yıldan, adli para cezasının miktarı suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamaz.

Bu alışma sadece mağduriyet yaşamış olan bireylerle yapılmış olup mağduriyet yaşamamış bir karşılaştırma grubuyla da bir çalışma yapılabileceği öneri olarak sunulabilir. Böylece suç korkusu konusunu daha ayrıntılı bir perspektiften incelemek imkânı doğabilir. Ya da korku kavramı bir an için dışarıda bırakılarak yaşlı bireylerin suç sonrası yaşadıkları olaya bakış açılarının, kendilerine hakim olan hislerin diğer yaşlardaki bireylerle benzerlikler gösterip göstermediği de araştırma konusu yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acierno, R., Rheingold, A. A., Resnick, H. S. ve Kilpatrick D. G.: Predictors of fear of crime in older adults. *J Anxiety Disord* 18, 2004, s. 385–396.
- Acuña-Rivera, M., Uzzell, D. ve Brown, J.: Perceptions of disorder, risk and safety: The method and framing effects. *Psychology* 2(2), 2011, s. 167-177, 2011. DOI:10.1174/217119711795712522
- Adams, R. E. ve Serpe, R. T.: Social integration, fear of crime, and life satisfaction. *Sociological Perspectives*, 43/4, 2000, s. 605-29.
- Agnew, R.: A Revised Strain Theory of Delinquency. *Social Forces*, 64(1), 1985, s. 151–167. DOI: <https://doi.org/10.2307/2578977>
- Aguilera J. M.: *Generations: A Historical Method*. University of Alabama Press, 1970.
- Akçiçek, S.F., Işık, A.T. ve Tufan, İ.: Yaşlılık ve Sosyal Politikalar. İçinde: Tufan, İsmail ve Durak, Mithat (2017). *Gerontoloji*. 1. Cilt, 2017.
- Akın, G., Başbüyük, G. Ö. Ve Sönmez, G.: Geroantropoloji’de Antropometrik Yaklaşım, *Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 26-27 Kasım 2015, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetler Müdürlüğü, Ankara 2015, s. 76-92.
- Artan, T.: *Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler*. Ankara: SABEV Yayınları, 2012.
- Aytaç, S., Derdiman, R. C., Baştürk, Ş. ve Öngen, B.: Kent Güvenliği Olarak Suç Korkusu: Bursa Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi* 3(3), ÖS: Ergonomi 2015, s. 259-267, 2015.

- Baars, J., Dannefer, D., Phillipson, C. ve Walker, A.: Introduction: critical perspectives in social gerontology. İçinde: Baars, J., Dannefer, D. ve Phillipson, C. (eds), *Aging, Globalization and Inequality: The New Critical Gerontology*. Baywood, Amityville, New York, 2006, s. 1-16.
- Backes, G. M. ve Clemens, W.: Lebensphase Alter – Eine Einführung in die sozialwissenschaftliche Alternsforschung, 4.Aufl. Weinheim, Basel: Beltz/Juventa, 2013.
- Baki Usta, B.: *Güvenlikli Sitede Komşuluk İlişkileri Bağlamında Suç Korkusu*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, 2021.
- Baran, A. G.: “Yaşlılık Sosyolojisi”, V. Kalınkara, (Ed.), içinde: *Yaşlılık Disiplinleri Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Ankara: Odak Yayınları, 2003, s. 35-56.
- Bauman, Z.: *Fiducia e paura nella città*. Bruno Mondadori, Milano. 2005
- Baumer, T. L.: Testing a General Model of Fear of Crime: Data from a National Sample. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 22(3), 1985, s. 239–255.
DOI: <https://doi.org/10.1177/0022427885022003004>
- Berkman, L.F. ve Breslow, L.: *Health and ways on living; The Alameda county study*. Oxford University Press, New York, 1983.
- Bilen, Ö., Aşkın, Ö. E., Büyüklü, A. H., Ökten, A. ve Gür, M.: Suç Korkusu, İstanbul İlçelerinde Arasında Mekânsal Açıdan Nasıl Farklılaşır? *NWSA-Social Sciences*, 3C0115, 8, (4), 2013, s.153-164.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M. ve Webster, A.: *Sosyoloji*. Ankara: Siyasal Yayınevi, 2008.

- Bowling, A. ve Gabriel, Z.: Lay theories of quality of life in older age. *Ageing and Society*, 27, 6, 2007, s. 827-48.
- Box, S., Hale, C. ve Andrews, G.: Explaining Fear of Crime, *The British Journal of Criminology*, Volume 28, Issue 3, 1988, s. 340–356.
DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a047733>
- Boztoprak, A.: *Suç Korkusu: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı, 2021.
- Brand, S. ve Price, R.: The Economic and Social Costs of Crime, *Home Office Research Study 217*, Research Development and Statistics Directorate, Home Office, London, 2000.
- Braungart, M., Braungart, R. ve Hoyer, W.: Age, Sex and Social Factors in Fear of Crime. *Sociological Focus*, 13/1, 1980, s. 55-56.
- Brunton-Smith, I. ve Sturgis, P.: Do neighborhoods generate fear of crime? An empirical test using the British Crime Survey. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 49(2), 2011, s. 331–369.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2011.00228.x>
- Bryman, A.: The debate about quantitative and qualitative research: A question of method or epistemology? *British Journal of Sociology*, 35(1), 1984, s. 75–92. <https://doi.org/10.2307/590553>
- Buffel, T., Verté, D., De Donder, L., De Witte, N., Dury, S., Vanwing, T. ve Bolsenbroek, A.: Theorizing the relationship between older people and their immediate social living environment. *International Journal of Lifelong Education*, 31, 1, 2013, s. 13-32.
- Burnett, J., Achenbaum, W. A. ve Murphy, K. P.: Prevention and early identification of elder abuse. *Clin Geriatr Med*. 2014 Nov;30(4), 2014, s. 743-59.
DOI: 10.1016/j.cger.2014.08.013

- Büyükcoşkun Atsızelti, N. Ş.: *Avrupa'da Göçmen Suçluluğu Üzerine Yapılan Ampirik Araştırmaların Sistematiik Derlemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 2021.
- Canatan, A.: Yoksulluk ve Yaşlılık. Rahime Beder Şen (Ed.), *IV. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk Bildiriler Kitabı* içinde (s. 103-107). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2004.
- Cankurt, M. Z.: Yaşlılık ve Yaşlıların Sosyal Güvenliği Kapsamında 65 Yaş Aylığı Bağlaması İşlemleri. *Kamu-İş Dergisi*, 3 (13), 2014, s. 71-102.
- Chadee, D. ve Ditton, J.: Are Older People Most Afraid of Crime? Revisiting Ferraro and LaGrange in Trinidad. *The British Journal of Criminology*, 43/2, 1 Mart 2003, s. 417-433, DOI: <https://doi.org/10.1093/bjc/43.2.417>
- Chadee, D., Ditton, J. ve Austen, L.: The Relationship Between Likelihood and Fear of Criminal Victimization: Evaluating Risk Sensitivity as a Mediating Concept. *British Journal of Criminology*, 47(1), 2007, s. 133-153. DOI: <https://doi.org/10.1093/bjc/azl025>
- Chandola T.: The Fear of Crime and Area Differences in Health. *Health & Place*, 7(2), 2001, s. 105-116. DOI: [https://doi.org/10.1016/s1353-8292\(01\)00002-8](https://doi.org/10.1016/s1353-8292(01)00002-8)
- Chiricos, T., Eschholz, S., ve Gertz, M.: Crime, News and Fear of Crime: Toward an Identification of Audience Effects. *Social Problems*, 44(3), 1997, 342-357. doi:10.2307/3097181
- Clark, J.: Fear in fear-of-crime. *Psychiatry, Psychology and Law*, 2003, 102(267-282).
- Clemente, F. ve Kleiman, M.B.: Fear of Crime Among the Aged, *The Gerontologist*, Volume 16, Issue 3, 1976, 207-210, <https://doi.org/10.1093/geront/16.3.207>

- Clemente, F. ve Kleiman, M.: Fear of Crime in the United States: A Multivariate Analysis. *Social Forces*, 56(2), 1977, 519-531. doi:10.2307/2577738
- Conklin, J.E.: Dimensions of Community Response to the Crime Problem. *Social Problems*, 18, 1971, 373-385.
- Cossmann, J. S., ve Rader, N. E.: Fear of Crime and Personal Vulnerability: Examining Self-Reported Health. *Sociological Spectrum*, 31(2), 2011, 141-162.
- Covington, J., ve Taylor, R. B.: Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications Of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models. *The Sociological Quarterly*, 32(2), 1991, 231-249. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1991.tb00355.x>
- Cumming E. ve Henry W.: Growing Old: The Process of Disengagement. Basic Books, New York. (Reprint: Arno, New York, 1979, ISBN 0405 118147.). *Ageing and Society*, 11(2), 1961, 217-220. doi:10.1017/S0144686X00004025
- Çardak, B.: Kadınların Suç Korkuları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 2012, s. 23-45.
- Çetin, D.: *A Study of Fear of Crime in Two Districts of Ankara*. (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara. 2010.
- Çoklar, I. ve Solak, N.: Suç Korkusu: Tanım, Ölçüm ve Belirleyiciler. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, Cilt 5, Sayı 10, Volume 5, Issue 10. 2017.
- Çolpan Erkan, N. ve Sevin, B.: Suç Korkusu Konusunda Bir İnceleme: Kadıköy Örneği, *Planlama* 2018; 28(3), 2018, s. 315-327. DOI: 10.14744/planlama.2018.82787
- DEFRA: *Survey of Public Attitudes to Quality of Life and to the Environment: 2001*.

- De Donder, L., Verté, D. ve Messelis, E.: Fear of Crime and Elderly People: Key Factors That Determine Fear Of Crime Among Elderly People in West Flanders. *Ageing Int.* 30, 363. 2005. <https://doi.org/10.1007/s12126-005-1021-z>
- De Donder, L., De Witte, N., Dury, S., Buffel, T., ve Verté, D.: Individual Risk Factors of Feelings of Unsafety in Later Life. *European Journal of Ageing*, 9(3), 2012a, s. 232–244.
- De Donder, L., Buffel, T., Dury, S., De Witte, N. ve Verté, D.: Perceptual Quality of Neighbourhood Design and Feelings of Unsafety. *Ageing and Society*, 33, 2012b, s. 917-937 doi:10.1017/S0144686X12000207
- Demiray, N.: *Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme ve Aile Yapıları (Samsun İlkadım ve Canik İlçeleri Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı. 2018.
- Demirbaş, M.: *Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları ve Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeliler Arasında Karşılıklı Suç Korkusu*. (Doktora Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı. 2022.
- Diener, E.: Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 1994, s. 103–157. <https://doi.org/10.1007/BF01207052>
- Diener, E., Suh, E. ve Oishi, S.: Recent Findings on Subjective Well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 1997, s. 25–41.
- Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E. ve Farrall, S.: Afraid or Angry? Recalibrating the ‘fear’ of Crime. *International Review of Victimology*, 6(2), 1999, s. 83–99. <https://doi.org/10.1177/026975809900600201>
- Dolan, P. ve Peasgood, T.: Estimating the Economic and Social Costs of the Fear of Crime, *The British Journal of Criminology*, Volume 47, Issue 1, January 2007, Pages 121–132, <https://doi.org/10.1093/bjc/azl015>

- Dolu, O., Uludağ, Ş. ve Doğutaş, C.: Suç Korkusu: Nedenleri, Sonuçları ve Güvenlik Politikaları İlişkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65, 2010, s. 57–81. DOI: [10.1501/SBFder_0000002154](https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002154)
- Dolu, O. ve Uludağ, Ş.: Türkiye’de Ulusal Suç Korkusu Araştırması.2011.
- Doran, B. J. ve Burgess, M. B.: *Putting Fear of Crime on the Map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems*, New York–London. 2012.
- DuBow F, McCabe E. ve Kaplan G.: *Reactions to Crime: A Critical Review of The Literature*, Washington DC: US Department of Justice. 1979.
- Dussich, John P. J.: *Victimology: Past, Present and Future*, Resource Material Series No. 70, Work Product of the 131th International Training Course, UNAFEI, Tokyo. 2006.
- Erdönmez, E.: *Medyanın Türkiye’de Vatandaşların Suç Korkusuna Etkisi*. (Doktora Tezi). Texas: University of North Texas. 2009.
- Ergül, D.: *Cinsel İçerikli Mesajlaşmaya Bakış Açısının Mağduriyet ve Suç Korkusu Üzerinden İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı. 2021.
- Farrall, S., Bannister, J., Ditton, J. ve Gilchrist, E.: Questioning The Measurement Of The ‘Fear Of Crime’: Findings from a Major Methodological Study, *The British Journal of Criminology*, Volume 37, Issue 4, Autumn 1997, s. 658–679.
- Farrall, S. ve Ditton, J.: “Improving the measurement of attitudinal responses: an example from a crime survey”. *International Journal of Social Research Methodology* 2(1), 1999, s. 55–68.
- Farrall, S., Bannister, J., Ditton, J., ve Gilchrist, E.: Social Psychology and The Fear Of Crime: Re-Examining a Speculative Model. *The British Journal of Criminology*, 40(3), 2000, s. 399-413. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/23638939>

- Farrall, S., Gray, E. ve Jackson, J.: Theorising The Fear of Crime: The Cultural and Social Significance of Insecurities About Crime. *Experience & expression in the fear of crime working paper*, (5). 2007.
- Farrall, S., Jackson, J. ve Gray, E.: *Social Order and the Fear of Crime in Contemporary Times*. New York: Oxford University Press. 2009.
- Farrall, S. ve Gadd, D.: Research Note: The Frequency of the Fear of Crime. *The British Journal of Criminology*, 44(1), 2004, s. 127-132. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/23639025>
- Fattah, E.A. ve Sacco, V. F.: *Crime and Victimization of the Elderly*. Springer; Baskı: 1989. 320 sayfa.
- Ferraro, K.F.: *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. Albany: State University of New York Press. 1995.
- Ferraro, K.: Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault? *Social Forces*, 75(2), 1996, s. 667-690.
- Ferraro, F. K. ve LaGrange, R.: The Measurement of Fear of Crime. J. Ditton (Der.) İçinde: *The Fear of Crime*, 2000, s. 277-308. North Carolina.
- Franklin, T. W., Franklin, C. A. ve Fearn, N. E.: A Multilevel Analysis of the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. *Social Justice Research* 21, 2008, s. 204-227. <https://doi.org/10.1007/s11211-008-0069-9>
- Furstenberg, F. F., Jr.: Public reaction to crime in the streets “The American Scholar”. The fear of crime. J. Ditton and S. Farrall (Eds.). Ashgate, Aldershot, 1971, s. 3-12.
- Gabriel, U. ve Greve, W.: The psychology of fear of crime. Conceptual and methodological perspectives. *British Journal of Criminology*, 43(3), 2003, s. 600-614.

- Gainey, R., Alper, M. ve Chappell, A. T.: Fear of crime revisited: Examining the direct and indirect effects of disorder, risk perception, and social capital. *American Journal of Criminal Justice* 36 (2), 2011, s. 120–37. doi: 10.1007/s12103-010-9089-8
- Garofalo, J. and Laub, J.: The Fear of Crime: Broadening our Perspective. *Victimology*, 3, 1978, s. 242-53.
- Garofalo, J.: Victimization and the Fear of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 16(1), 1979, s. 80–97. <https://doi.org/10.1177/002242787901600107>
- Garofalo, J.: The Fear of Crime: Causes and Consequences. *Journal of Criminal Law and Criminology* 72(2), 1981, s. 839. <https://doi.org/10.2307/1143018>
- Gates, L. B. ve Rohe, W. M.: Fear and Reactions to Crime: A Revised Model. *Urban Affairs Quarterly*, 22(3), 1987, s. 425–453. <https://doi.org/10.1177/004208168702200305>
- Gaziarifoğlu, Y.: *Suç Mağduriyeti Korkusu ve Algılanan Suç Mağduriyeti Riskinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul. 2009.
- Gibson, C., Zhao, J., Lovrich, N. ve Gaffney, M.J.: Social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities. *Justice Quarterly*, 19, 2002, s. 537 - 564.
- Goodey, J.: Boys don't cry: Masculinities, fear of crime, and fearlessness. *British Journal of Criminology*, 37, 1997, s. 401–418.
- Goodey, J.: *Victims and Victimology: Research, Policy and Practice*. Pearson Longman. 2005.
- Gordon, M. T. ve Riger, S.: *The Female Fear*. New York: The Free Press. 1989.

- Gouseti, I.: *Fear of crime as a way of thinking, feeling and acting: An integrated approach to measurement and a theoretical examination of psychological distance and risk construal*. (Doktora Tezi). The London School of Economics and Political Science. 2016.
- Gökulu, G.: Kent Güvenliği, Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1. 2010.
- Gökulu, G.: *Algılanan Mağduriyet Riski ve Suç Korkusu: ODTÜ Öğrencileri Üzerine Bir Örnek Olay*. (Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2011.
- Gray, E., Jackson, J., ve Farrall, S.: Feelings and Functions In The Fear Of Crime: Applying a New Approach to Victimisation Insecurity. *British Journal of Criminology*, 51, 2011, s. 75-94.
- Greve, W.: Fear of Crime Among the Elderly: Foresight, Not fright. *International Review of Victimology*, 5(3-4), 1998, s. 277-309. <https://doi.org/10.1177/026975809800500405>
- Greve, W., Leipold B. ve Kappes C.: Fear of crime in old age: A sample case of resilience? *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2017.
- Gubrium, J.F.: Victimization in old age: Available evidence and three hypotheses. *Crime and Delinquency*, 20, 1974, s. 245-250.
- Güven, S.: *Toplum Bilimde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi. 2006.
- Hale, C.: Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 1996, s. 79-150. <https://doi.org/10.1177/026975809600400201>

- Hans von Hentig: *Remarks on the Interaction of Perpetrator and Victim*, 31 J. Crim. L. & Criminology 303. 1941. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol31/iss3/7>
- Haynie, D.: Delinquent Peers Revisited: Does Network Structure Matter. AJS Volume 106 Number 4, 2001, s. 1013–57.
- Hirtenlehner, H. ve Farrall, S.: Anxieties About Modernization, Concerns About Community, and Fear of Crime: Testing Two Related Models. *International Criminal Justice Review*, 2013, s. 23(1), 5–24. <https://doi.org/10.1177/1057567712475307>
- Hollway, W. ve Jefferson, T.: The Risk Society in an Age of Anxiety: Situating Fear of Crime. *The British Journal of Sociology*, 48(2), 1997, s. 255-266. doi:10.2307/591751
- Hollway, W. ve Jefferson, T.: *Doing Qualitative Research Differently: Free Association, Narrative and the Interview Method*. SAGE Publications. 2000.
- Hough, M.: Worry about crime: mental events or mental states?, *International Journal of Social Research Methodology*, 7:2, 2004, s. 173-176, DOI: [10.1080/1364557042000194559](https://doi.org/10.1080/1364557042000194559)
- Hunter, A.: Symbols of Incivility. Paper presented at the annual meeting of the American Society of Criminology. 1978.
- Innes, M.: Signal crimes and signal disorders: notes on deviance as communicative action. *The British Journal of Sociology*, 55, 2004, s. 335-355. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2004.00023.x>
- Jackson, J.: Introducing fear of crime to risk research. *Risk Analysis*, 26(1), 2006, s. 253-264. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2006.00715.x>

- Jackson, J. ve Stafford, M.: Public health and fear of crime: A prospect cohort study. *British Journal of Criminology*, 49, 2009, s. 832-847.
- Jasper, B. M.: Gerontologie: Lehrbuch Altenpflege. Hannover: Vincentz Verlag. 2002.
- Karakuş, Ö.: Suç Korkusunun Sosyolojik Belirleyenleri: Sosyal Sermaye mi? Sosyal Kontrol mü?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1) , 2013, s. 1-19.
- Karakuş, Ö.: Suç Korkusunun Sosyolojik Belirleyenleri: Sosyal Sermaye mi? Sosyal Kontrol mü? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 2017, s. 1-19.
- Karakuş, Ö., McGarrell, E. F., ve Başbüyük, O.: Türkiye Vatandaşları Arasında Suç Korkusu. *Journal of Criminal Justice*, 38(2), 2010, s. 174-184.
- Karasu, M. A.: Kentsel Mekânda Suç Korkusu -Şanlıurfa Örneği-. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 2017, s. 41-41. doi:10.18490/sosars.308642
- Karasu, M. A.: Suç Korkusu, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1 (3), 2018a, s. 332-347. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mana/issue/42538/460287>
- Karasu, M. A.: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36 (2), 2018b, s. 51-74. DOI: 10.17065/huniibf.297796
- Kaşlı, E.: Suriyelilerle İlgili Çalışmalarda “Göç ve Suç” Yerine “Yabancı Suçluluğu” Kullanılması Üzerine Kavramsal Bir Tartışma. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 2022, s. 20-32. doi: 10.38122/ased.61.2
- Keane, C.: Fear of Crime in Canada: An Examination of Concrete and Formless Fear of Victimization. *Canadian Journal of Criminology*, 34(2), 1992, s. 215 -224.

- Killias M.: Vulnerability: Towards A Better Understanding of A Key Variable in The Genesis of Fear of Crime. *Violence and victims*, 5(2), 1990, s. 97–108.
- Kinsey, R. ve Anderson, S.: Crime and The Quality of Life: Public Perceptions and Experiences of Crime in Scotland, Central Research Unit Paper. Edinburgh: Scottish Office. 1992.
- Kohm, S.A.: Spatial Dimensions of Fear in a High-Crime Community: Fear of Crime or Fear of Disorder? *Can. J. Criminol. Crim. Justice*, 51, 2009, s. 1–30.
- Kosukoğlu, N.: *İstanbul'da Tehlikeli Ötekini Suçlulaştırmak: 2000'lerde Orta Sınıf ve Suç Korkusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. 2011.
- Köber, G., Oberwittler, D. ve Wickes, R.: Old age and fear of crime: Cross-national evidence for a decreased impact of neighbourhood disadvantage in older age. *Ageing and Society*, 42(7), 2022, s. 1629-1658. doi:10.1017/S0144686X20001683
- Köklü, E. ve Yirmibeşoğlu, F.: Beşiktaş Sinanpaşa Mahallesi Örneği ile Şehir Merkezlerinde Suç Korkusunun İncelenmesi. *Current Urban Studies*, 2017, 5, 2017, s. 356-378, <http://www.scirp.org/journal/cus>
- Kruger, D.J., Hutchison, P., Monroe, M.G., Reischl, T. ve Morrel-Samuels, S.: Assault Injury Rates, Social Capital and Fear of Neighborhood Crime. *J. Community Psychol.*, 35, 2007, s. 483-498. <https://doi.org/10.1002/jcop.20160>
- Kul, M.: *Toplumda Suça İlişkin Korkunun Yapılaşması*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2009.
- Kurtz, E. M., Koons, B. A. ve Taylor, R. B.: Land Use, Physical Deterioration, Resident-Based Control, and Calls for Service on Urban Streetblocks. *Justice Quarterly*, 15(1), 1998, s. 121–150.

- Küçükdoğru, S.: Modern Soykırım ile Linç Kültürü Arasında Kalan Suriyeli Sığınmacıların Suç Olgusuna Karşı Duruşları: Batman Örneği. *The Journal of Social Science*, 4 (8), 2020, s. 562-592 . DOI: 10.30520/tjsosci.667778
- Kümbetoğlu, B.: *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Yayınevi: Bağlam Yayıncılık. 2005.
- LaGrange, R. L. ve Ferraro, K. F.: The Elderly's Fear of Crime: A Critical Examination of the Research. *Research on Aging*, 9(3), 1987, s. 372–391. <https://doi.org/10.1177/0164027587093003>
- LaGrange, R.L.; Ferraro, K.F.: Assessing age and gender differences in perceived risk and fear of crime. *Criminology* 1989, 27, 1989, s. 697–720.
- Lauritsen, J. L., ve Davis Quinet, K. F.: Repeat victimization among adolescents and young adults. *Journal of Quantitative Criminology*, 11(2), 1995, s. 143–166. <https://doi.org/10.1007/BF02221121>
- Lewis, D. A., ve Maxfield, M. G.: Fear in the Neighborhoods: an Investigation of the Impact of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 17(2), 1980, s. 160–189. <https://doi.org/10.1177/002242788001700203>
- Lindsay, G.: Values, Rights and Dilemmas. BJSE Volume 24, Issue 2, 1997, s. 55-59.
- Liska, A., Sanchirico, A. ve Reed, M.: Fear of Crime and Constrained Behavior Specifying and Estimating a Reciprocal Effects Model. *Social Forces*, 66(3), 1988, s. 827-837. doi:10.2307/2579577
- Lorenc, T., Clayton, S., Neary, D., Whitehead, M., Petticrew, M., Thomson, H., Cummins, S., Sowden, A. ve Renton, A.: Crime, fear of crime, environment, and mental health and wellbeing: Mapping review of theories and causal pathways, *Health & Place*, Volume 18, Issue 4, 2012, s. 757-765, ISSN 1353-8292, <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.04.001>.

- Lotz, R.: Public Anxiety about Crime. *Pacific Sociological Review*, 22(2), 1979, s. 241–254. <https://doi.org/10.2307/1388881>
- Low, S. M.: Urban Fear: Building the Fortress City. *City & Society*, 9(1), 1997, s. 53-71.
- Madriz, E. I.: Images Of Criminals and Victims: A Study on Women's Fear and Social Control. *Gender & Society*, 11(3), 1997, s. 342–356. <https://doi.org/10.1177/089124397011003005>
- Markowitz, F.E.; Bellair, P.E., Liska, A.E. ve Liu, J.: *Criminology*; Mayıs 2001; 39, 2; Criminal Justice Periodicalspg. 293.
- Maslow, A. H.: A Theory of Human Motivation, *Psychological Review*, 50, 1943, s. 370-396.
- Maxfield, M.: *Fear of Crime in England and Wales*. Research Study No. 78. London: HMSO. 1985.
- Mayhew, P. ve Hough, M.: 'The British Crime Survey: Origins and Impact', in M. Maguire and J. Pointing (eds) *Victims of Crime: A New Deal?*, 1988, s. 156-63. Milton Keynes: Open University Press.
- Mayring, P.: *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. (Çev. Gümüş, A., ve Durgun, M. S.). Adana: Baki Kitabevi. 2000.
- McIntyre, J.: Evolution and Hope. *The Expository Times*, 79(2), 1967, s. 45–46. <https://doi.org/10.1177/001452466707900209>
- Miceli, R., Roccato, M., ve Rosato, R.: Fear of Crime in Italy: Spread and Determinants. *Environment and Behavior*, 36(6), 2004, s. 776–789. <https://doi.org/10.1177/0013916503261931>

- Miethe, T.: Fear and Withdrawal from Urban Life. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 1995, s. 14-27. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/1048393>
- Mirrlees-Black, C., The 1998 British Crime Survey. Statistical Bulletin 21/98. Budd, T., Partridge, S. London: Home Office. 1998. ve Mayhew, P.:
- Mistaçoğlu, R. S.: *Eğitimin Suç Korkusu Üzerindeki Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitü, Adli Bilimler Ana Bilim Dalı. 2022.
- Moore, S. ve Shepherd, J. P.: The Cost of Fear: Shadow Pricing The İntangible Costs of Crime, *Applied Economics*, 38:3, 2006, s. 293-300, DOI: [10.1080/00036840500367781](https://doi.org/10.1080/00036840500367781)
- Mühürçüoğlu, E.: *Bombalı İntihar Saldırısı Sonucu Oluşan Suç Korkusu Üzerine Bir Vaka İncelemesi: Ulus-Anafartalar Çarşısı Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü. 2010.
- Oc, T. ve S. Tiesdell: *Safer City Centres: Reviving The Public Realm*. London, Chapman. 1997.
- Ollenburger, J. C.: Criminal Victimization and Fear of Crime. *Research on Aging*, 3(1), 1981, s. 101-118. <https://doi.org/10.1177/016402758131004>
- Ortega, S.T. ve Myles, J.L.: Race and Gender Effects On Fear Of Crime: An Interactive Model With Age. *Criminology*, 25, 1987, s. 133-152.
- Ömeroğlu, Ö.: Suç Korkusu, Cezanın Caydırıcılığı ve Küçük Suçlar. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVI*, 4, 2012, s. 329-370.

- Özaşçılar, M. ve Ziyalar, N.: Suç Korkusu: İstanbul'da yaşayan 18-25 yaş grubu üniversite öğrencilerinin mağdur olma riskleri hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *Adli Birimler Dergisi*, 8(1):7-17, 2009.
- Öztürk, M.: Medya ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2015. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2894>
- Öztürk, M., Kocacık, F. ve Gönültaş, M. B.: An Examination of Fear of Crime and Perception of Risk by Gender. *Journal of Human Sciences*, 13(1), 2016, s. 1488-1502. Erişim adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3691>
- Öztürk, M. ve Yıldız, M.: Yaşam Doyumu ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki (Mersin Örneği). *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:15, sayı:1. 2017. Doi: 10.18026/cbayarsos.298210
- Pain, R.: 'Old age' and Ageism in Urban Research: The Case of Fear of Crime. *International Journal of Urban and Regional Research*, 21, 1997, s. 117-128.
- Pain, R.: Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 24(3), 2000, s. 365-387. <https://doi.org/10.1191/030913200701540474>
- Pain, R.: Gender, Race, Age and Fear in the City. *Urban Studies*, 38(5-6), 2001, s. 899-913. <https://doi.org/10.1080/00420980120046590>
- Pantazis, C.: 'Fear of Crime', Vulnerability and Poverty, *The British Journal of Criminology*, Volume 40, Issue 3, 2000, s. 414-436, <https://doi.org/10.1093/bjc/40.3.414>
- Patterson, A.H.: Territorial behavior and fear of crime in the elderly. *J Nonverbal Behav* 2, 1978, s. 131-144. <https://doi.org/10.1007/BF01145816>
- Polat, O.: *Viktimoloji*. Seçkin Yayıncılık, Şubat 2020, 1. Baskı, 320 Sayfa.

- Rader, N. E., May, D. C., ve Goodrum, S.: An Empirical Assessment of the Threat of Victimization: Considering Fear of Crime, Perceived Risk, Avoidance and Defensive Behaviors. *Sociological Spectrum*, 27, 2007, s. 475–505.
- Rader, N.: *Fear of Crime*. Oxford Research Encyclopedia of Criminology, Subject: Prevention/Public Policy Online Publication. 2017. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264079.013.10
- Rezvani, M. ve Sadra, Y.: Sociological Explanation of Fear of Crime in Public Spaces Case Study Mashhad. 2019.
- Ross, C.: Fear of Victimization and Health. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(2), 1993, s. 159-175. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/23365800>
- Rountree, P. ve Land, K.: Perceived Risk versus Fear of Crime: Empirical Evidence of Conceptually Distinct Reactions in Survey Data. *Social Forces*, 74(4), 1996, s. 1353-1376. doi:10.2307/2580354
- Sampson, R., Morenoff, J., ve Gannon-Rowley, T.: Assessing "Neighborhood Effects": Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology*, 28, 2002, s. 443-478. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/3069249>
- Scarborough, B. K., Like-Haislip, T. Z., Novak, K. J., Lucas, W. L. ve Alarid, L. F.: Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime, *Journal of Criminal Justice*, Volume 38, Issue 4, 2010, s. 819-826, ISSN 0047-2352, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.05.010>.
- Schafer, J. A., Huebner, B. M. ve Bynum, T. S.: Fear of crime and criminal victimization: Gender-based contrasts, *Journal of Criminal Justice*, Elsevier, vol. 34(3), 2006, s. 285-301
- Scott, H.: Stranger Danger: Explaining Women's Fear of Crime. *Western Criminology Review*, 4(3), 2003, s. 203-214.

- Shaw, C., ve McKay, H. D.: *Juvenile delinquency and urban areas : A study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. Chicago, Ill.: The University of Chicago Press. 1942.
- Shippee, N.D.: Victimization, fear of crime, and perceived risk: Testing a vulnerability model of personal control. *Sociological Perspectives*, 55/1, 2012, s. 117-140.
- Sipahi, E. B.: Türkiye'de Kent Sakinlerinin Suç Korkuları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43 Nisan 2016.
- Skogan, W.: Citizen Reporting Of Crime: Some National Panel Data. 1976. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1976.tb00685.x>
- Skogan, W.: Citizen Satisfaction with Police Services: Individual and Contextual Effects. *Consumption of Police and Law Enforcement Policy*. 1978. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1978.tb01795.x>
- Skogan, W. ve Maxfield, M.: *Coping with Crime: Individual and Neighborhood Reactions*. Beverly Hills, CA: Sage. 1981.
- Skogan, W. G.: *Disorder and decline: Crime and the spiral of decay in American neighborhoods*. New York; The Free Press. 1990.
- Skogan, W. G.: Measuring what matters: Crime, disorder and fear. *Measuring what matters: proceedings from the police research institute meetings*. R. H. Langworthy (Ed.). National Institute of Justice, Washington, DC. 1999.
- Smith, S. J.: Fear of Crime: Beyond a Geography of Deviance. *Progress in Human Geography*, 11(1), 1987, s. 1–23. <https://doi.org/10.1177/030913258701100101>

Smith, W. R. ve Torstensson, M.: Gender Differences in Risk Perception and Neutralizing Fear of Crime. *British Journal of Criminology* 37(4), 1997, s. 608–634.

Smith, W. R., (2001). Perceived Risk and Fear of Crime: Gender Differences in Contextual Sensitivity. *International Review of Victimology*, 8(2), 2001, s. 159–181. <https://doi.org/10.1177/026975800100800204>

Snedker, K. A.: Altruistic and Vicarious Fear of Crime: Fear for Others and Gendered Social Roles. *Sociological Forum*, 21(2), 2006, s. 163–195. <https://doi.org/10.1007/s11206-006-9019-1>

Sokullu-Akıncı, F.: *Viktoloji (Mağdurbilim)*, Beta Yayınları, İstanbul, 2008.

Sookram, S., Saridakis, G. ve Mohammed, A.: Do Victims of Crime Fear Crime More? Empirical Evidence from the Survey of Living Conditions (2005) of Trinidad and Tobago. *Social and Economic Studies*, 60(2), 2011, s. 127–144. <http://www.jstor.org/stable/41635305>

Sparks, R., Genn, H. ve Dodd, D.: *Surveying Victims*. London: John Wiley. 1977.

Sparks, R.: Reason and Unreason in Left Realism: Some Problems in the Constitution of the Fear of Crime. İçinde: R. Matthews ve J. Young (Eds.), *Issues in Realist Criminology* s. 17). (Sage Contemporary Criminology Series). SAGE Publications Ltd. 1991.

Sparks, R., Girling, E. ve Loader, I.: Fear and Everyday Urban Lives. *Urban Studies*, 38(5/6), 2001, s. 885–898. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/43100428>

Spector-Mersel, G.: Never-aging Stories: Western Hegemonic Masculinity Scripts. *Journal of Gender Studies*, 15(1), 2006, s. 67–82. <https://doi.org/10.1080/09589230500486934>

- Stafford, M. C., ve Galle, O. R.: Victimization rates, exposure to risk, and fear of crime. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 22(2), 1984, s. 173–185. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1984.tb00295.x>
- Stafford, M., Chandola, T., ve Marmot, M.: ‘Association Between Fear of Crime and Mental Health and Physical Functioning’, *American Journal of Public Health*, 97, 2007, s. 2076-2081.
- Stanko, E.: Kadınlar, Suç ve Korku. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 1995, s. 46-58.
- Stanko, E. A.: *Victims R us: The Life History of 'Fear Of Crime' and The Politicisation of Violence*, içinde: T. Hope ve R. Sparks (eds.), *Crime, Risk and Insecurity: 'Law and Order' in Everyday Life and Political Discourse*. London: Routledge. 2000.
- Sunay, A.: Suça Karışan Kimselere Yönelik Manevî Danışmanlık ve Rehberlik: Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Araştırma. İçinde: *Cezaevi Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, 2019, s. 331.
- Sundeen R. A, Mathieu J. T.: Üç Kentsel Toplulukta Yaşlılar Arasında Suç Korkusu ve Sonuçları. *Gerontologist*, 16(3), 1976, s. 211-9. doi: 10.1093/geront/16.3.211
- Sutton, R. M. ve Farrall, S.: Gender, Socially Desirable Responding and Fear of Crime: Are Women Really More Anxious About Crime. *British Journal of Criminology*, 45, 2005, s. 212-224.
- Şaylan, G.: *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*. Ankara: İmge Kitabevi. 2003.
- Şen, G.: *Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci: Burdur-Antalya Kent Merkezi Örneği*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afet Yönetimi Bilim Dalı. 2022.

- Şentürk, M. ve Ceylan, H.: *İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım Kitap, 360 sayfa. 2015.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A.: *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. 2013.
- Talu, E.: *Annelerin Özgeci Suç Korkusunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı. 2015.
- Tandoğan, O.: Kent Merkezindeki Konut Alanlarında Ebeveynlerin Suç Korkusu: Küçük Ayasofya Örneği. *Humanitas*, 6(11), 2018, s. 91-113.
- Tandoğan, O. ve İlhan, Ş.: Kamusal Alanda Suç Korkusu: İçinde Yaşayan Kadınların Gözünden Şehirler. *Procedia Engineering*, 161, 2016, s. 2011 – 2018.
- Taşcı, N.: *Toplumsal cinsiyet algısı ile suç korkusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji Ana Bilim Dalı. 2020.
- Taylor, I., Evans, K. ve Fraser, P.: A Tale Of Two Cities Global Change, Local Feeling and Everyday Life in the North of England. Yayın tarihi: 2 Aralık 2014, Routledge. 416 sayfa.1996.
- Taylor, R. B.: Neighborhood responses to disorder and local attachments: The systemic model of attachment, social disorganization, and neighborhood use value. *Sociological Forum*, 11(1), 1996, s. 41-74.
- Taylor, R. B., ve Hale, M.: Testing alternative models of fear of crime. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 77(1), 1986, s. 151–189. <https://doi.org/10.2307/1143593>

- Temurçin, K., Kılıç, M. ve Aldırmaz, Y.: Kentsel Mekânda Kadınların Yaşadığı Suç Korkusu Üzerine Bir Araştırma. *Coğrafya Dergisi*, 41, 2020, s. 45-60. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-0003>
- Terance D. Miethe ve Gary R. Lee: Fear of Crime among Older People: A Reassessment of the Predictive Power of Crime-Related Factors. *The Sociological Quarterly*, Vol. 25, No. 3 (Summer, 1984), s. 397-415.
- The Atlantic: Broken Windows-The police and neighborhood safety. 2013. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/> Erişim Tarihi: 18.06.2022.
- Thomas, C. J., ve Bromley, R. D.: City-centre Revitalisation: Problems of Fragmentation and Fear in the Evening and Night-time City. *Urban Studies*, 37(8), 2000, s. 1403-1429. doi:10.1080/00420980020080181
- Tufan, İ.: Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu, Antalya: Gero Yayıncılık. 2007.
- Tulloch, M. (1998). Quantitative Review. İçinde: *Fear of Crime* (Volume 1), 1998, s.7-29. Criminology Research Council. Erişim Adresi: <http://www.criminologyresearchcouncil.gov.au/reports/1998-foc1.pdf>
- Tulloch, M.: The Meaning of Age Differences in The Fear of Crime. *The British Journal of Criminology*, 40(3), 2000, s. 451-467.
- Tufan, İ., Oktuğ Zengin, M. ve Köse, M.T.: Sosyal Gerontoloji. İçinde: Tufan, İsmail ve Durak, Mithat (2017). *Gerontoloji*. 1. Cilt
- Tuna, M. ve Tenlik, Ö.: Türkiye’de ve Dünyada Yaşlanma. İçinde: Tufan, İsmail ve Durak, Mithat (2017). *Gerontoloji*. 1. Cilt

Turner, H. A., Finkelhor, D. ve Ormrod, R.: The effect of lifetime victimization on the mental health of children and adolescents. *Social Science & Medicine*, 62(1), 2006, s. 13–27. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.05.030>

TÜİK, Hayat Tabloları, 2017-2019 dönemi verileri: Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711> (Erişim tarihi: 25.02.2021)

TÜİK, İstatistiklerle Yaşlılar, 2020 verileri: Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227> (Erişim tarihi: 06.10.2021)

TÜİK, Dünya Nüfus Günü, 2022 verileri: Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552> (Erişim tarihi: 09.08.2022)

Uludağ, Ş.: Vatandaşların Suç Korku (Güvenlik Endişesi) Seviyesine Etki Eden Faktörler ve Alınabilecek Önlemler: Malatya Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(1), 2010, s. 1-28.

UNFPA: Aging In The Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge. Published by the United Nations Population Fund (UNFPA), New York, and HelpAge International, London. 2012.

Urry, J.: *Mobilities*. Cambridge: Polity Press. 2007.

Reşitoğlu, H.Ü.: Diğerleri için Duyulan Suç Korkusu. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2017, Sayı: 41, ss. 145-160.

Vaclair, C. M., ve Bratanova, B.: Income inequality and fear of crime across the European region. *European Journal of Criminology*, 14(2), 2017, s. 221–241. <https://doi.org/10.1177/1477370816648993>

Valentine, G.: The Geography of Women's Fear. *Area*, 21(4), 1989, s. 385-390. <http://www.jstor.org/stable/20000063>

- Valera, S., Guàrdia, J.: Perceived insecurity and fear of crime in a city with low-crime rates, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 38, 2014, s. 195-205, <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.02.002>.
- Vural, B.: *Suç Korkusunun Toplum ve Birey Davranışları Üzerindeki Etkileri: Bursa Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2018.
- Walklate, S.: *Gender and Crime: An Introduction*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 1995, 212 sayfa
- Walklate, S.: Excavating the Fear of Crime: Fear, Anxiety or Trust? *Theoretical Criminology*, 2(4), 1998, s. 403-418. <https://doi.org/10.1177/1362480698002004001>
- Warr, M.: Fear of Victimization: Why are Women and the Elderly More Afraid? *Social Science Quarterly*, 65, 1984, s. 681-702.
- Warr, M.: Dangerous Situations: Social Context and Fear of Victimization. *Social Forces*, 68(3), 1990, s. 891-907. <https://doi.org/10.2307/2579359>
- Warr, M.: Fear of Crime in the United States : Avenues for Research and Policy by Mark Warr. 2000.
- Warr, M. ve Ellison, C.: Rethinking Social Reactions to Crime: Personal and Altruistic Fear in Family Households. *American Journal of Sociology*, 106(3), 2000, s. 551-578. DOI:10.1086/318964
- Wekerle, G.R. ve Whitzman, C.: *Safe Cities: Guidelines for Planning, Design, and Management*. Van Nostrand Reinhold, New York. 1995.
- Williams, F. P., McShane, M. D. ve Akers, R. L.: Worry About Victimization: An Alternative and Reliable Measure for Fear of Crime. *Western Criminology Review*, Volume:2 Issue:2, 2000, s. 1-26.

- Wilson, James Q.: *Thinking About Crime*. New York: Basic Books. 1975.
- Wilson, A.Q.; Kelling, G.L.: Broken windows. The police and neighborhood safety. *Atl. Mon.*, 249, 1982, s. 29–38.
- Winkel, F.: Fear of Crime and Criminal Victimization: Testing a Theory of Psychological Incapacitation of the 'Stressor' Based on Downward Comparison Processes. *The British Journal of Criminology*, 38(3), 1998, s. 473-484.
<http://www.jstor.org/stable/23638701>
- Worth Health Organization (WHO): Psychogeriatric, report of a WHO Scientific Group, Technical Reports Series 507, Geneva. Cited in Davise AM. *Epidemiology* 185; 14(1), 1972, s. 9-21. Erişim tarihi: 13.06.2021 Erişim adresi: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/40993/WHO_TRS_507.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- WHO: The uses of epidemiology in the study of the elderly. WHO, Technical Reports Series 706, Geneva:8-9. 1984. Erişim tarihi: 14.06.2021 Erişim Adresi: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/39136/WHO_TRS_706.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- WHO: The world health report 1998 Life in the 21st century: a vision for all. 1998. Erişim tarihi: 14.06.2021 Erişim Adresi: https://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA51/ea3.pdf
- Wyant, B. R.: Multilevel Impacts of Perceived Incivilities and Perceptions of Crime Risk on Fear of Crime: Isolating Endogenous Impacts. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45(1), 2008, s. 39–64.
<https://doi.org/10.1177/0022427807309440>
- Yavuz, Y.: Suç Mağduru Olma Korkusuna Sosyolojik Bir Bakış. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, 2019, s. 28-52.

- Yazgan, Ç. Ü. ve Kurtkapan, H.: Yaşlı Bireylerde Yaşam Memnuniyeti Ve Suç Korkusu Durumunun Belirlenmesi: Tanımlayıcı Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of International Social Sciences* Cilt: 30, Sayı: 1, 373-381, Ocak 2020.
- Yedikardeş, F.: *Bireylerde Mağduriyet Riski ve Suç Korkusu: LGBTİQ Örneklemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı. 2017.
- Yılmaz, Y.: *Siber suç korkusu ve önlem alma stratejileri: Ankara'daki Teknokentler örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı. 2018.
- Yılmaz, N.: Farklılaştıran ve Ayrıştıran Bir Mekanizma Olarak Kentleşme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:48, İÜİF Yayını, İstanbul, 2004, s. 249-267.
- Yin, P. P.: Fear of Crime Among the Elderly: Some Issues and Suggestions. *Social Problems*, 27(4), 1980, s. 492-504.
- Yirmibeşoğlu, F. ve Ergun, N.: İstanbul'un Eski Kent Merkezinde Kadınlarda Suç Korkusu. *Current Urban Studies*, 3, 2015, s. 161-174.
- Yorulmaz, E.: *Suç Korkusunun Kamusal Alan Üzerindeki Etkisi: İtÜ Taşkışla Örneği Üzerinden İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. 2017.
- Young, V. D.: Fear of Victimization and Victimization Rates Among Women: A Paradox? *Justice Quarterly*, 9 (3), 1992, s. 419-441.
- Yücel, M. T.: Suç Korkusu ve Etkisinin Nötrleştirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 83. 2009.

Zizza, C. A., Ellison, K. J., ve Wernette, C. M.: Total Water Intakes of Community-Living Middle-Old and Oldest-Old Adults. *The Journals of Gerontology. Series A, Biological sciences and medical sciences*, 64(4), 2009, s. 481–486. <https://doi.org/10.1093/gerona/gln045>

